

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ : ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ & ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2023-2024

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Της Ασημίνας Μανέτα του Γεωργίου

A.M.: 7340112303010

*«Η νέα Οδηγία 2023/2225/ΕΕ για την
καταναλωτική πίστη και οι διαφορές της με την Οδηγία
2008/48/ΕΚ και την ΚΥΑ Ζ1-699/2010»*

Επιβλέποντες:

Α) Αναπληρωτής Καθηγητής Τσολακίδης Ζ.

Β) Καθηγήτρια Λακορώνια Ε.

Γ) Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Εριφυλλίδης Ι.

Αθήνα, Οκτώβριος 2024

Copyright © [Ασημίνα Μανέτα, Οκτώβριος 2024]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Στους γονείς μου

Πίνακας περιεχομένων

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ	6
2.Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ -ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 87/102/ΕΟΚ ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2023/2225/ΕΕ	7
3.ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2023/2225/ΕΕ	10
3.1 Πρακτικές δέσμευσης και ομαδοποίησης	10
3.2 Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	12
3.3 Οι περιορισμοί των χρεωστικών επιτοκίων, των συνολικών ετήσιων πραγματικών επιτοκίων ή του συνολικού κόστους της πίστωσης για τον καταναλωτή	12
3.4 Υποχρεώσεις επαγγελματικής δεοντολογίας	14
3.5 Οι υποχρεώσεις προστασίας εύλωτων καταναλωτών	15
4. Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2023/2225/ΕΕ	24
4.1 Το πρόβλημα της πληροφοριακής ασυμμετρίας.....	24
4.2 Το περιεχόμενο της Υποχρέωσης Πληροφόρησης	25
4.2.1 Γενικά.....	25
4.2.2 Διαφήμιση και πληροφόρηση	26
4.2.3 Η προσυμβατική πληροφόρηση	27
4.2.4 Υποχρέωση πληροφόρησης στο στάδιο κατάρτισης της σύμβασης	32
4.2.5 Υποχρέωση πληροφόρησης μετά την κατάρτιση της σύμβασης	32
5.Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΧΡΕΩΣΗΣ	33
5.1 Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού	33
5.2 Η ρύθμιση του ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ και τα αναφερόμενα κενά.....	34
5.3 Η ρύθμιση της νέας Οδηγίας σχετικά με τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας	36
6.ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	39
6.1 Το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή	39
6.2 Το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης.....	41
6.3 Συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης	43
7.Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΦΟΡΕΑ ΑΠΟ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2023/2225/ΕΕ	45
7.1 Ευθύνη από διαπραγματεύσεις (ΑΚ 197-198)	46
7.2. Δικαίωμα ακύρωσης της σύμβασης λόγω πλάνης ή απάτης (ΑΚ 142,147).....	48
7.3 Η ενδοσυμβατική ευθύνη.....	48
7.4. Η αδικοπρακτική ευθύνη (ΑΚ 914, ΑΚ 919).....	50
8. Καταληκτικές παρατηρήσεις-Συμπεράσματα	51
Βιβλιογραφία:	52

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Αιτ.Σκ.	Αιτιολογική Σκέψη
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
αντιθ.	αντίθετα
αρ.	άρθρο
αριθμ.	αριθμόν
Βλ.	Βλέπε
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
εδ.	εδάφιο
επιμ.	επιμέλεια
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
λ.χ.	λόγου χάρη
ν.	νόμος
ο.π.	όπως παραπάνω
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
ΠΔ/ΤτΕ	Πράξη Διοικητή Τράπεζας της Ελλάδος
Πρβλ.	παράβαλε
π.χ.	παραδείγματος χάρη
σ.	σελίδα
στ.	στοιχείο
ΤτΕ	Τράπεζα της Ελλάδος
ΣΕΠΠΕ	Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για την Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ

Ως καταναλωτική πίστωση ορίζεται η **προσωρινή παραχώρηση αγοραστικής δύναμης με σκοπό την εξυπηρέτηση ιδιωτικών αναγκών**¹. Η καταναλωτική πίστη, με άλλα λόγια, έχει ως χαρακτηριστικό της γνώρισμα την ιδιωτική κατανάλωση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αποκτώνται με την πίστωση και όχι την δημόσια ή την επαγγελματική τους χρήση.

Η καταναλωτική πίστη διαφοροποιείται και αντιμετωπίζεται παραδοσιακά διακριτά από την στεγαστική πίστη, την πίστωση, δηλαδή, η οποία στόχο έχει την παροχή αγοραστικής δύναμης για αγορά ή κατασκευή κατοικίας, ακόμη και αν ο αποδέκτης της πίστωσης ενεργεί εκτός του πεδίου της επιχειρηματικής/εμπορικής/επαγγελματικής του δραστηριότητας, για την εξυπηρέτηση, δηλαδή, ιδιωτικών αναγκών. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της στεγαστικής πίστης όπως η μακρά, συνήθως, διάρκεια της συμβάσεως, η εμπράγματη ασφάλεια που συνοδεύει την σύναψη ενός στεγαστικού δανείου αλλά και ο επενδυτικός χαρακτήρας² της πίστωσης, λόγω της χρηματοδότησης μιας διαρκούς εγκατάστασης, έχουν οδηγήσει στην διακριτή μεταχείρισή της από τον νομοθέτη.

Στο σχήμα πάροχος πίστωσης- καταναλωτής συνήθως παρεμβάλλεται και ένα τρίτο μέρος, ο πάροχος των αγαθών ή των υπηρεσιών των οποίων η απόκτηση/χρήση χρηματοδοτείται από τον πάροχο της πίστωσης. Οι συμβάσεις καταναλωτικής πίστης αποτελούν βασική ενεργητική εργασία των τραπεζών αλλά και απαραίτητο συνδετικό κρίκο στις σύγχρονες οικονομίες, των οποίων βασικό χαρακτηριστικό είναι η μαζική παραγωγή και διοχέτευση στην αγορά προϊόντων και υπηρεσιών. Χωρίς αυτή την χρηματοδοτική παρέμβαση ούτε οι καταναλωτές θα διέθεταν τα απαραίτητα κεφάλαια για την κάλυψη του κόστους της αγοράς αγαθών/υπηρεσιών ούτε, βέβαια, οι έμποροι αγαθών/ πάροχοι υπηρεσιών θα ήταν σε θέση να πωλήσουν επί πιστώσει σε τέτοια έκταση.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η σύμβαση καταναλωτικής πίστης χαρακτηρίζεται από μία εγγενή ανισότητα των μερών. Πρώτον, η **διαπραγματευτική ανισότητα** είναι ασφαλώς απότοκο της διαφοράς μεγεθών των δύο συμβαλλομένων (πιστωτικό ίδρυμα – καταναλωτής) και του μονομερούς εκ μέρους του πιστωτικού φορέα καθορισμού των συμβατικών όρων, οι οποίοι συνήθως είναι τυποποιημένης μορφής σε ΓΟΣ. Δεύτερον, η **πληροφοριακή ανισότητα**, εξαιτίας της απειρίας του καταναλωτή σε σχέση με την εμπειρία του επαγγελματία στον χώρο των πιστώσεων πιστωτικού φορέα αλλά και λόγω της πολυπλοκότητας των σύγχρονων πιστωτικών προϊόντων, δημιουργεί ανισορροπία στην συμβατική σχέση.

Η καταναλωτική πίστη γνώρισε μεγάλη άνθιση τις τελευταίες δεκαετίες με την αύξηση των προϊόντων καταναλωτικής πίστης αλλά και των καταρτιζόμενων συμβάσεων αυτού του είδους. Γνώρισμα αυτής της άνθισης αποτέλεσε η σύναψη συμβάσεων καταναλωτικής πίστης από πρόσωπα όλων των κοινωνικών ομάδων. Το «άνοιγμα» της καταναλωτικής πίστης στην κοινωνία, ωστόσο, στιγματίστηκε, σε πολλές περιπτώσεις, από την υπερχρέωση των καταναλωτών. Η

¹ Κλαβανίδου Δ., «Καταναλωτικά Δάνεια-Δογματική θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα», 1998, Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 25

² Κλαβανίδου Δ., ο.π.26

υπερεκτίμηση των δυνατοτήτων αποπληρωμής των πιστώσεων (ή και η καθόλου εκτίμηση των δυνατοτήτων αυτών) οδήγησαν στην εμφάνιση αυξημένου αριθμού μη εξυπηρετούμενων δανείων με αντίκτυπο τόσο στον υπερχρεωμένο καταναλωτή-δανειζόμενο όσο και στην κοινωνία λόγω της έλλειψης ρευστότητας, της οικονομικής κρίσης, της αδυναμίας του κράτους να λάβει εκτεταμένα μέτρα κοινωνικής κάλυψης, της κατάρρευσης πιστωτικών ιδρυμάτων κ.α.

Η υπερχρέωση του καταναλωτών ως πρόβλημα με ποικίλες προεκτάσεις εντάθηκε κατά την διάρκεια της οικονομικής κρίσης του 2008. Στη συνέχεια, η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας αλλά και η ενίσχυση των διαδικτυακών συναλλαγών, ιδίως μετά την κρίση της covid-19, η οποία πέραν των οικονομικών προκλήσεων, έστρεψε τους καταναλωτές στην διαδικτυακή αγορά προϊόντων καταναλωτικής πίστης, έδωσε στην υπερχρέωση νέες διαστάσεις. Η γρήγορη και εύκολη πρόσβαση στον δανεισμό, ως απόρροια της εκτεταμένης ψηφιοποίησης, ενέχει κινδύνους για τους καταναλωτές, οι οποίοι ενδέχεται να μην αντιλαμβάνονται τις συνέπειες της συμβατικής δέσμευσής τους. Σε αυτό το πλαίσιο, ήταν αναγκαία η αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου για την καταναλωτική πίστη.

2.Η ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ -ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 87/102/ΕΟΚ ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2023/2225/ΕΕ

Πρώτη προσπάθεια εναρμονισμένης ρύθμισης της καταναλωτικής πίστης σε ευρωπαϊκό επίπεδο αποτέλεσε η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ. Επρόκειτο για μία Οδηγία με διπλή στόχευση³: την εναρμόνιση της νομοθεσίας των κρατών μελών στο πλαίσιο δημιουργίας μιας ενιαίας εσωτερικής αγοράς και προαγωγής υγιούς ανταγωνισμού αλλά και την προστασία των καταναλωτών. Η ίδια στόχευση παραμένει και στις επόμενες Οδηγίες στο πεδίο της καταναλωτικής πίστης. Η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ εμπεριείχε, πέρα από τους ορισμούς των συμβαλλόμενων μερών (καταναλωτή, πιστωτικού φορέα και μεσίτη πιστώσεων-αρ.1) ρυθμίσεις για την διαφήμιση προϊόντων καταναλωτικής πίστης όταν αναφέρονται στο επιτόκιο ή άλλα αριθμητικά στοιχεία (αρ.3), ρυθμίσεις για την πληροφόρηση προς τον καταναλωτή σχετικά με βασικούς όρους τις συμβάσεις (αρ. 4), διατάξεις για την εκτέλεση της σύμβασης (αρ. 7-11) και προβλέψεις σχετικά με τους πιστωτικούς φορείς και τους μεσίτες πιστώσεων (αρ.12). **Η Οδηγία ήταν ελάχιστης εναρμόνισης** καθώς, όπως αναφέρεται στο άρθρο 15 αυτής, τα κράτη μέλη ήταν ελεύθερα να θεσπίζουν ή να διατηρούν σε ισχύ αυστηρότερες για την προστασία των καταναλωτών διατάξεις. Η ενσωμάτωση στην ελληνική έννομη τάξη έγινε μέσω της υπ'αριθμ. 983/7.3.1991 Κοινής Υπουργικής Απόφασης. Η ενσωμάτωση μέσω υπουργικής απόφασης και όχι μέσω τυπικού νόμου επικρίθηκε καθώς οι ρυθμίσεις εισήγαγαν τροποποιήσεις στον Αστικό Κώδικα⁴. Δεύτερο σημείο κριτικής αποτέλεσε η αυτούσια μεταφορά των ρυθμίσεων της Οδηγίας δίχως την αξιοποίηση της δυνατότητας που προσέφερε η ρήτρα ελάχιστης εναρμόνισης του άρθρου 15 της Οδηγίας. Η διστακτικότητα αλλά και η επιλογή ασαφών διατάξεων επισημάνθηκαν από την θεωρία⁵.

³ Αιτ.Σκ. 1-8 Προοιμίου Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ

⁴ Γεωργιάδης Απ. «Η εναρμόνιση του ιδιωτικού δικαίου στην Ευρώπη», ΝοΒ 1994, σ.329

⁵ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν. «Ζητήματα από τις νέες ρυθμίσεις για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης», 2012, Εκδόσεις Αντ. Σάκουλα σ.16 όπου αναφέρεται σε παραδείγματα που καταδεικνύουν την απροθυμία του Έλληνα

Η Οδηγία 87/102/ΕΟΚ σταδιακά αποδεικνυόταν ανεπαρκής ως προς την εξυπηρέτηση των βασικών της στόχων, ήτοι της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και της βέλτιστης προστασίας των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών. Ειδικότερα, το πέρασμα από μία οικονομία που κυριαρχούσαν τα μετρητά σε μία οικονομία συναλλαγών του πλαστικού χρήματος και η ανάπτυξη της τεχνολογίας οδήγησαν στην ραγδαία αύξηση των καταρτιζόμενων συμβάσεων καταναλωτικής πίστης αλλά και στην εμφάνιση νέων πιστωτικών προϊόντων. Είναι χαρακτηριστικό ότι την δεκαετία 1986-1996 στην Ελλάδα τα χρέη των καταναλωτών αποκλειστικά από καταναλωτικά δάνεια και πιστωτικές κάρτες προς πιστωτικούς φορείς αυξήθηκαν κατά 40 φορές, ήτοι από 12,5 δις δραχμές σε 512,8 δις δραχμές⁶. Το πρόβλημα της υπερχρέωσης άρχισε ήδη να διαφαίνεται ως άμεση συνέπεια του μαζικού δανεισμού. Παράλληλα, η ρήτρα ελάχιστης εναρμόνισης, αν και συμβάδιζε με την στόχευση της επίτευξης της καλύτερης δυνατής προστασίας των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή, δημιούργησε σημαντικές διαφορές στις ρυθμίσεις ενσωμάτωσης των κρατών μελών ματαιώνοντας σε έναν βαθμό το εγχείρημα της δημιουργίας ενιαίας εσωτερικής αγοράς.

Σε αυτό το πλαίσιο, εξεδόθη η **Οδηγία 2008/48/ΕΚ** για την καταναλωτική πίστη, η οποία εμπεριείχε ρυθμίσεις προσανατολισμένες ακριβώς στην καλύτερη ανταπόκριση της κοινοτικής νομοθεσίας στους στόχους της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και της προστασίας του καταναλωτή ενόψει των νέων δεδομένων. **Βασικές καινοτομίες της Οδηγίας αποτελούν οι ρυθμίσεις σχετικά με την παροχή πληροφόρησης προς τον καταναλωτή και οι προβλέψεις για τον έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας**⁷. Σε αντίθεση με την προηγούμενη Οδηγία, η Οδηγία 2008/48/ΕΚ είναι **πλήρους στοχοθετημένης εναρμόνισης**. Τα κράτη μέλη δεν έχουν την δυνατότητα να αποκλίνουν από τις ρυθμίσεις της Οδηγίας εκτός αν η ίδια η Οδηγία παραπέμπει στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών ή περιέχει ρήτρες επιφύλαξης ή αν πρόκειται για ζήτημα εκτός του πεδίου ρύθμισής της. **Η ΚΥΑ Ζ1-699/2010 με την οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 2008/48/ΕΚ αποτελεί το βασικό ισχύον νομοθετικό κείμενο για την καταναλωτική πίστη**. Και αυτή η ΚΥΑ μεταφέρει σχεδόν αυτούσιες τις ρυθμίσεις της Οδηγίας, χωρίς, βέβαια, την ύπαρξη δυνατότητας σημαντικής διαφοροποίησης ενόψει του γεγονότος ότι η τελευταία είναι πλήρους εναρμόνισης.

Στην έκθεση για την εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ⁸ αλλά και στο Προοίμιο της νέας Οδηγίας αναφέρεται ως γενικό πόρισμα ότι η πρώτη υπήρξε **μερικώς αναποτελεσματική**. Οι λόγοι για τους οποίους η Οδηγία 2008/48/ΕΚ ήταν μόνο εν μέρει αποτελεσματική απορρέουν τόσο από την ίδια την Οδηγία όσο και από εξωτερικούς παράγοντες, όπως **η πρακτική εφαρμογή και επιβολή στα κράτη-μέλη, καθώς και από πτυχές της αγοράς καταναλωτικής πίστης που δεν καλύπτονται από την Οδηγία**.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο αξιολόγησης της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ⁹, επισημάνθηκε ότι **η ασάφεια ορισμένων διατάξεων** οδήγησε τα κράτη μέλη στο να ακολουθήσουν διαφορετικές ρυθμίσεις σε κρίσιμες πτυχές της καταναλωτικής πίστης. Για παράδειγμα, όσον αφορά τον έλεγχο

νομοθέτη να συμπεριλάβει πιο συγκεκριμένες ρυθμίσεις στην ΚΥΑ 983/7.3.1991 όπως λ.χ. η έλλειψη καθορισμού εννόμων συνεπειών από την έλλειψη τήρησης εγγράφου τύπου στην σύμβαση ή η αναφορά συγκεκριμένων δικαιωμάτων του καταναλωτή έναντι του πιστωτικού φορέα στις συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης.

⁶ Κλαβανίδου Δ., ο.π.,σ.35

⁷ Ειδική αναφορά στις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ θα γίνει κατωτέρω σε συγκριτική ανάλυση με την Οδηγία 2023/2225/ΕΕ.

⁸ Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, σ.3

⁹ Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ,σ.7

πιστοληπτικής ικανότητας, η ασαφής διατύπωση της ρύθμισης των αρ. 8 και 9, κυρίως σε σχέση με τα πληροφορίες και τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη αλλά και την πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων, δημιούργησε διαφορετικές ρυθμίσεις στα κράτη-μέλη, οι οποίες δεν προάγουν την ενιαία εσωτερική αγορά πιστώσεων στην Ένωση. Περαιτέρω, η γενική διατύπωση της Οδηγίας σχετικά με την επιβολή της, ορίζοντας μόνον ότι οι κυρώσεις που επιβάλλονται είναι «αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές» οδήγησε τα κράτη-μέλη στο να ακολουθήσουν διαφορετικές ρυθμίσεις και στο πεδίο αυτό. Άλλα κράτη επέλεξαν την επιβολή αστικών και διοικητικών κυρώσεων ενώ ορισμένα κράτη επιβάλλουν και ποινικές κυρώσεις για παραβίαση των ρυθμίσεων της Οδηγίας¹⁰. Οι όροι επιβολής κυρώσεων, τα είδη αυτών αλλά και οι αρμόδιες αρχές που τις επιβάλλουν (π.χ. διαφοροποίηση των αρμόδιων αρχών ανάλογα με το είδος του ελεγχόμενου πιστωτικού φορέα) διαφοροποιούνται επίσης σημαντικά ανά κράτος-μέλος. Σε αυτό το πλαίσιο, δεν προωθείται αποτελεσματικά, όπως γίνεται φανερό, η ενιαία εσωτερική αγορά αλλά και ο με δίκαιους όρους ανταγωνισμός στην Ένωση.

Η **ανεπάρκεια, δε, του ρυθμιστικού πεδίου** της προηγούμενης Οδηγίας αφορά κυρίως την αδυναμία της να καλύψει προϊόντα καταναλωτικής πίστης, τα οποία, αν και δεν περιλαμβάνονται στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/EK, απαντώνται συχνά στην αγορά και είναι επιζήμια για τους καταναλωτές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα μικρά προσωπικά δάνεια χαμηλού ύψους (payday loans) τα οποία, αν και ευρέως διαδεδομένα και συνήθως συνοδευόμενα από υψηλά επιτόκια, αποκλείονταν από την Οδηγία 2008/48/EK. Η έλλειψη ενωσιακής ρύθμισης για αυτές τις πιστώσεις αφενός άφηνε τους καταναλωτές που συμβάλλονταν σε αυτές απροστάτευτους (ή σε κάθε περίπτωση προστατευόμενους από τις εθνικές διατάξεις, αν αυτές υπήρχαν) αφετέρου δημιούργησε σημαντικό κενό στην κοινή ρύθμιση της καταναλωτικής πίστης στην ΕΕ.

Περαιτέρω, στα δεκαπέντε χρόνια που μεσολάβησαν ανάμεσα στην έκδοση της Οδηγίας 2008/48/EK και την νέα Οδηγία 2023/2005/ΕΕ συντελέστηκαν **εξελίξεις και αλλαγές** που κατέστησαν αναγκαία την έκδοση μίας νέας Οδηγίας. Η εκτεταμένη **ψηφιοποίηση** μετέβαλλε τα δεδομένα της αγοράς καθιστώντας τις προβλέψεις της Οδηγίας 2008/48/EK σε έναν βαθμό ανεπαρκείς. Αυτό καθώς προέκυψαν **νέα προϊόντα καταναλωτικής πίστης** αλλά και **νέοι τρόποι προώθησης και σύναψης συμβάσεων** συνδεδεμένοι με την μεταβολή στις συνήθειες των καταναλωτών. Η διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας με σκοπό την κάλυψη όχι μόνο των πιστώσεων των οποίων η εξαίρεση αποδείχθηκε επιβαρυντική για τους καταναλωτές αλλά και των νέων προϊόντων που δημιούργησε η μετάβαση στην ψηφιακή αγορά των πιστώσεων¹¹ αποτέλεσε βασικό σημείο της νέας Οδηγίας. Πέραν τούτου, η ψηφιοποίηση κατέστησε σε έναν βαθμό παρωχημένες ορισμένες ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/48/EK, όπως για παράδειγμα αυτές σχετικά με την παροχή προσυμβατικής ενημέρωσης στον καταναλωτή. Η προσαρμογή της παρεχόμενης πληροφόρησης στον σύγχρονο διαδικτυακό τόπο συναλλαγής ήταν απαραίτητη.

Σε κάθε περίπτωση, δε, η ανάγκη εξασφάλισης βέλτιστου πλαισίου προστασίας του καταναλωτή συνδέεται και με **δύο σημαντικές κρίσεις που πέρασε η Ένωση τα τελευταία χρόνια: την οικονομική κρίση του 2008 αλλά και την κρίση της covid-19**, η οποία πέραν της ενίσχυσης των διαδικτυακών συναλλαγών, δημιούργησε και οικονομικά προβλήματα στα κράτη-μέλη,

¹⁰ European Commission (2020), Evaluation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumers Final Report, σ. 29 όπου αναφέρονται κράτη που επιβάλλουν ποινικές κυρώσεις : Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Λετονία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Πολωνία, Σλοβενία και Ηνωμένο Βασίλειο

¹¹ Χαρακτηριστικό παράδειγμα η χρηματοδότηση μέσω πλατφορμών crowdfunding ιδ.κατ.4.2

ενδεχομένως και έκτακτες ανάγκες, τις οποίες οι πολίτες της ένωσης κάλυψαν μέσω καταναλωτικών δανείων. Ο στόχος της καθιέρωσης της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού προς αποφυγή της υπερχρέωσης στην Ένωση και επανάληψης, ουσιαστικά, λαθών του παρελθόντος, προϋπέθετε αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου με καίρια σημεία την μεταβολή των ρυθμίσεων για την ενημέρωση του καταναλωτή αλλά και των πρακτικών αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση για την νέα Οδηγία στην καταναλωτική πίστη στις 30 Ιουνίου 2021. Ακολουθώντας, εν πολλοίς, την δομή της **Οδηγίας 2014/17/ΕΕ** για την στεγαστική πίστη, η Πρόταση της Οδηγίας περιελάμβανε διαφοροποιημένες και προσαρμοσμένες στα σύγχρονα δεδομένα ρυθμίσεις σχετικά με την υποχρεωτική παροχή πληροφόρησης στους καταναλωτές και ρυθμίσεις σχετικά με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας αλλά και κάποιες καινοτομίες που αφορούσαν την απαγόρευση των πρακτικών δέσμευσης, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την εφαρμογή περιορισμών στα χρεωστικά επιτόκια και λοιπές επιβαρύνσεις, τις υποχρεώσεις επαγγελματικής δεοντολογίας καθώς και μέτρα υποστήριξης των καταναλωτών που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην εξυπηρέτηση των οφειλών τους. Σημαντικές αλλαγές επέρχονταν επίσης στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας με την συμπερίληψη πιστώσεων που αποκλείονταν από το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ αλλά και των παρόχων υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής. Η Πρόταση υιοθετήθηκε με μικρές διαφοροποιήσεις και εν τέλει η **νέα Οδηγία 2023/2225/ΕΕ** εκδόθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της ΕΕ στις 18 Οκτωβρίου 2024. Η Οδηγία είναι πλήρους εναρμόνισης¹², καταργεί και αντικαθιστά την Οδηγία 2008/48/ΕΚ και έχει προθεσμία ενσωμάτωσης την 20^η.11.2025.

3.ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2023/2225/ΕΕ

Πέραν της τροποποίησης και αναμόρφωσης του πλαισίου ρύθμισης όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής (ιδ. 4), την υποχρέωση πληροφόρησης (ιδ.5) και την πρόληψη της υπερχρέωσης (ιδ.6), στα οποία θα γίνει αναφορά κατωτέρω, η Οδηγία εμπεριέχει μία σειρά καινοτομιών, ρυθμίσεων, δηλαδή, που δεν απαντώνται στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ και αναλύονται κατωτέρω:

3.1 Πρακτικές δέσμευσης και ομαδοποίησης

Οι πρακτικές δέσμευσης και ομαδοποίησης απαντώνται συχνά στην παροχή προϊόντων καταναλωτικής πίστης. Στις πρακτικές δέσμευσης, η προσφορά ή η πώληση σύμβασης πίστωσης γίνεται σε συνδυασμό με άλλα διακριτά χρηματοπιστωτικά προϊόντα ή υπηρεσίες και η σύμβαση πίστωσης δεν διατίθεται μόνη της στον καταναλωτή. Στις πρακτικές ομαδοποίησης η προσφορά ή η πώληση σύμβασης πίστωσης παρέχεται σε συνδυασμό με άλλα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, όπως και στις πρακτικές δέσμευσης, αλλά στην προκειμένη περίπτωση, η πίστωση μπορεί να δοθεί και μόνη της όχι όμως απαραίτητα με τους ίδιους όρους, όπως όταν δίνεται ομαδοποιημένη με τις συμπληρωματικές υπηρεσίες¹³. Η επικινδυνότητα των προϊόντων αυτών έγκειται ακριβώς στην πιθανότητα οι καταναλωτές, λαμβάνοντας την πίστωση, να συμβληθούν σε συμβάσεις με κόστος (π.χ. ασφάλιση της

¹² αρ. 42 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹³ *Λιβαδά Χρ.* στον τόμο :Αλεξανδρίδου Ελ.(επιμ.) «Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή», 2023 , Νομική Βιβλιοθήκη, σ.1100-1101

πληρωμής, ασφάλεια αυτοκινήτου, ασφάλεια ζωής) χωρίς ωστόσο να το χρειάζονται ή επιθυμούν ή, ακόμη, και χωρίς να το γνωρίζουν. Ειδικότερα, προϊόντα ασφάλισης πληρωμής (Payment Protection Insurance- PPI) αποδείχθηκαν εξαιρετικά προβληματικά δημιουργώντας προβλήματα υπερχρέωσης σε καταναλωτές οι οποίοι είτε δεν είχαν ενημερωθεί προσηκόντως για τα επιμέρους χαρακτηριστικά των προϊόντων αυτών και την σχέση τους με την πίστωση είτε προέβησαν στην κατάρτιση αυτού του είδους ασφαλιστικών συμβάσεων χωρίς ωστόσο αυτές να είναι κατάλληλες και συμβατές με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες τους¹⁴.

Ως προς τις πρακτικές δέσμευσης και ομαδοποίησης η Οδηγία 2008/48/EK δεν εμπεριείχε κάποια ρύθμιση. Ωστόσο, η Οδηγία 2023/2225/ΕΕ περιλαμβάνει σχετική ρύθμιση, προσεγγίζοντας και σε αυτό το σημείο το ρυθμιστικό σύστημα της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ¹⁵. Ειδικότερα, **προβλέπεται η απαγόρευση των πρακτικών δέσμευσης λόγω του υψηλού κινδύνου που συνεπάγονται για τα συμφέροντα του καταναλωτή**. Βέβαια, με την επιφύλαξη της εφαρμογής του δικαίου περί ανταγωνισμού, τα κράτη-μέλη μπορούν να επιτρέπουν στους πιστωτικούς φορείς να ζητούν από τον καταναλωτή να ανοίξει ή να τηρεί λογαριασμό πληρωμών ή ταμειευτηρίου, όταν μοναδικός σκοπός του εν λόγω λογαριασμού είναι ένας από τους ακόλουθους: α) η σώρευση κεφαλαίου για την εξόφληση της πίστωσης, β) η εξυπηρέτηση της πίστωσης, γ) η συγκέντρωση από κοινού πόρων για τη λήψη της πίστωσης, δ) η παροχή πρόσθετης ασφάλειας στον πιστωτικό φορέα για την περίπτωση αθέτησης υποχρέωσης.¹⁶ Η ρύθμιση αυτή δικαιολογείται, δεδομένου, ότι οι χρηματοπιστωτικές αυτές υπηρεσίες (άνοιγμα, τήρηση λογαριασμού) για την εξυπηρέτηση των σκοπών της σύμβασης ενσωματώνονται στην ίδια την σύμβαση πίστωσης χωρίς εκ των πραγμάτων να μπορούν να προσφερθούν διακριτά από αυτήν. Είναι, δε, αναμενόμενο για τον πιστωτικό φορέα να επιδιώκει την εξασφάλισή του με ασφαλιστική σύμβαση¹⁷. Δικαίωμα επιλογής του παρόχου ασφάλισης έχει ο ίδιος ο καταναλωτής, υπό την προϋπόθεση, όμως, να εξασφαλίζεται το ίδιο επίπεδο εξασφάλισης με την ασφαλιστική σύμβαση που προτείνει ή προσφέρει ο πιστωτικός φορέας. Περαιτέρω, πρόσθετα μέσα προστασίας του καταναλωτή αποτελούν η τυποποίηση των ασφαλιστικών συμβάσεων προς διευκόλυνση της συγκρισιμότητας των παρεχόμενων προσφορών καθώς και η πρόβλεψη περιόδου περίσκεψης τριών ημερών, με μόνη δυνατότητα παράκαμψης της την ρητή προς τούτο δήλωση του καταναλωτή. **Από την άλλη μεριά, τα κράτη μέλη έχουν διακριτική ευχέρεια να επιτρέπουν τις πρακτικές ομαδοποίησης.**

Το προστατευτικό πλαίσιο αυτών των νέων στην καταναλωτική πίστη διατάξεων συνδέεται και με την ρύθμιση του αρ. 17, η οποία ουσιαστικά τονίζει σε γενικό πλαίσιο και εμφιασμένα ότι **η δέσμευση του καταναλωτή από μία σύμβαση πίστωσης ή αγορά συμπληρωματικής υπηρεσίας εξαρτάται από την ρητή και σαφή συμφωνία του προς τούτο καθώς απαγορεύεται η αυτόκλητη χορήγηση πιστώσεων**. Γι' αυτό τον λόγο η συμφωνία του καταναλωτή προς σύναψη σύμβασης δεν μπορεί να συναχθεί κατά το αρ. 15 της Οδηγίας όταν παρουσιάζεται μέσω προεπιλεγμένων τετραγωνιδίων ενώ, όπως ορίζεται στην δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου, για τη σύναψη οποιασδήποτε σύμβασης πίστωσης ή την αγορά συμπληρωματικών υπηρεσιών που παρουσιάζονται μέσω τετραγωνιδίων η συμφωνία του καταναλωτή πρέπει να παρέχεται με αναμφισβήτητη και σαφή καταφατική πράξη η οποία συνιστά ελεύθερη, συγκεκριμένη, αναμφίσημη και εν πλήρει επιγνώσει ένδειξη ότι ο καταναλωτής αποδέχεται το περιεχόμενο και

¹⁴ Cherednychenko, O. O., & Meindertsma, J. M., «Irresponsible lending in the post-crisis era: Is the EU Consumer Credit Directive fit for its purpose?», 2019, Journal of Consumer Policy, 42, σ.496-498.

¹⁵ αρ.12 Οδηγίας 2014/17/ΕΕ

¹⁶ αρ.14 παρ. 2 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹⁷ Αιτ. Σκ. 47 Προοιμίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

την ουσία που συνδέονται με τα τετραγωνίδια. Με άλλα λόγια, είναι απαραίτητη η ρητή, ενεργητική έκφραση της δήλωσης βουλήσεως του καταναλωτή προς συμβατική δέσμευση, η οποία δεν μπορεί να συναχθεί από την αδράνειά του ή μέσω προεπιλεγμένων πλαισίων.

3.2 Συμβουλευτικές Υπηρεσίες

Στην νέα Οδηγία για την καταναλωτική πίστη προβλέπεται η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών στον καταναλωτή κατά παρόμοιο τρόπο με τα όσα προβλέπονται στην Οδηγία 2014/17/ΕΕ για την στεγαστική πίστη¹⁸. Συγκεκριμένα, **ο πιστωτικός φορέας, ή αντίστοιχα, ο μεσίτης πιστώσεων οφείλει να ενημερώνει ρητώς τον καταναλωτή σχετικά με την παροχή ή την δυνατότητα παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, στο πλαίσιο μιας συγκεκριμένης συναλλαγής¹⁹. Έπειτα, επιβάλλεται στους πιστωτικούς φορείς και, κατά περίπτωση, στους μεσίτες πιστώσεων να παρέχουν στον καταναλωτή πριν από την σύναψη της σύμβασης καταναλωτικής πίστης ή τις συμβουλευτικές υπηρεσίες, πληροφορίες σχετικά με τα προϊόντα στα οποία βασίζεται η σύσταση αλλά και το κόστος της παροχής αυτών των συμβουλευτικών υπηρεσιών, εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου.²⁰**

Περαιτέρω, σημαντική είναι η υποχρέωση του παρόχου συμβουλευτικών υπηρεσιών να συγκεντρώνουν και να αξιολογούν μια σειρά από σημαντικά στοιχεία σχετικά με τον καταναλωτή (πληροφορίες σχετικά με την οικονομική του κατάσταση, τους στόχους, τις ανάγκες του, τις προτιμήσεις του) καθώς και να λαμβάνουν υπόψη ένα ευρύ φάσμα των προϊόντων καταναλωτικής πίστης που δύνανται να προσφέρουν, **προβαίνοντας ουσιαστικά σε μία σκιαγράφηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του καταναλωτή και «αντιστοίχιση» αυτών με την εκάστοτε καταλληλότερη για εκείνον σύμβαση πίστωσης, με άξονα πάντοτε το συμφέρον του καταναλωτή²¹. Πέραν τούτου, στην νέα Οδηγία προβλέπεται η υποχρέωση προειδοποίησης του καταναλωτή όταν μια σύμβαση πίστωσης, ενόψει της οικονομικής του κατάστασης, μπορεί να προκαλέσει συγκεκριμένο κίνδυνο γι' αυτόν²².**

Οι παραπάνω υποχρεώσεις συνάδουν με την γενική υποχρέωση που καθιερώνεται για τους πιστωτές να δρουν με έντιμο, δίκαιο, διαφανή και επαγγελματικό τρόπο και να λαμβάνουν υπόψη τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των καταναλωτών καθ'όλη την διάρκεια της συναλλακτικής τους επαφής με τον καταναλωτή²³.

3.3 Οι περιορισμοί των χρεωστικών επιτοκίων, των συνολικών ετήσιων πραγματικών επιτοκίων ή του συνολικού κόστους της πίστωσης για τον καταναλωτή

Η επιβολή ανώτατων ορίων στα χρεωστικά επιτόκια, τα συνολικά ετήσια πραγματικά επιτόκια ή το συνολικό κόστος της πίστωσης για τον καταναλωτή αποτέλεσε βασική καινοτομία, η οποία

¹⁸ αρ. 22 Οδηγίας 2014/17/ΕΕ

¹⁹ αρ.16 παρ.1 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

²⁰ αρ. 16 παρ. 2 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

²¹ αρ.16 παρ. 3 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

²² αρ.16 παρ. 5 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

²³ αρ.32 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

παρουσιάστηκε αρχικά στην Πρόταση της Οδηγίας²⁴. Ο διττός σκοπός της Οδηγίας, η προστασία του καταναλωτή και η δημιουργία εύρυθμης ενιαίας εσωτερικής αγοράς των πιστώσεων στην Ένωση, δεν θα μπορούσε να εξυπηρετηθεί αν εξακολουθούσαν να εφαρμόζονται πολύ υψηλά επιτόκια ή αν διατηρείτο η διαφορετική αντιμετώπιση του ζητήματος στα κράτη-μέλη. Αυτό καθώς, αν και την τελευταία δεκαετία σε πολλά κράτη της Ένωσης διατίθενται στην αγορά καταναλωτικά προϊόντα με υψηλό επιτόκιο, άλλα κράτη έχουν υιοθετήσει νομοθετικές ρυθμίσεις που επιβάλλουν συγκεκριμένα ανώτατα όρια στα επιτόκια και άλλα κράτη αντιμετωπίζουν τα υπερβολικά επιτόκια με τις γενικές ρήτρες που εμπεριέχονται στον Αστικό τους Κώδικα²⁵. Στην χώρα μας, την οποία η Επιτροπή εντάσσει στις χώρες που έχουν επιβάλλει ανώτατα όρια στα επιτόκια²⁶, αν και ισχύει γενικώς το αρ. 293 ΑΚ, ιδίως ως προς τα τραπεζικά επιτόκια, περιορισμοί τίθενται με βάση τις γενικές διατάξεις του ΑΚ και το αρ.2 του ν. 2251/1994²⁷.

Στην τελική ρύθμιση της Οδηγίας, η επιβολή ανώτατων ορίων μετατράπηκε σε θέσπιση μέτρων, όπως είναι η επιβολή ανώτατων ορίων. Με άλλα λόγια το εναρμονιστικό αποτέλεσμα της Οδηγίας αρκείται στην θέση οποιουδήποτε μέτρου από τα κράτη-μέλη με στόχο τον περιορισμό των επιτοκίων χωρίς την ανάγκη θέσπισης συγκεκριμένων ορίων, προσδιορισμένων σε συγκεκριμένο ποσοστό. Η επιλογή αυτή αιτιολογήθηκε από το Συμβούλιο²⁸ ως προσπάθεια κάλυψης από την διάταξη και μέτρων που δεν είναι μεν ανώτατα όρια, αλλά έχουν αποδειχτεί ισοδύναμα των ανώτατων ορίων και εξίσου αποτελεσματικά στην προστασία των καταναλωτών από υπερβολικά επιτόκια. Καθώς, δηλαδή, στην ρύθμιση υπό την αρχική της μορφή δεν προσδιοριζόταν ακριβώς σε τι συνίσταται ο καθορισμός ανώτατων ορίων²⁹ από τα κράτη-μέλη, τελικά επελέγη μια πιο συμπεριληπτική διάταξη.

Η συζήτηση για την επιβολή ανώτατου ορίου επιτοκίου στην Ένωση αλλά και στην χώρα μας δεν είναι νέα. Με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1219/2001, απασχόλησε το ζήτημα του συσχετισμού των εξωτραπεζικών και τραπεζικών επιτοκίων και της θέσης ανώτατου ορίου στα τελευταία. Ειδικότερα, ο Άρειος Πάγος στην απόφαση αυτή έκρινε ότι τα διοικητικά όρια που τίθενται στα εξωτραπεζικά επιτόκια ισχύουν και για τα τραπεζικά επιτόκια, έχοντας γενικότερη κοινωνικοοικονομική σημασία. Ωστόσο, ο Άρειος Πάγος με την υπ' αριθμ. 652/2010 απόφασή του, στηριζόμενος κατά βάση και μεταξύ άλλων στην υπ' αριθμ. 178/19-7-2004 απόφαση της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΤΠΘ/ΤΕ) έκρινε ότι ο διοικητικός καθορισμός ανώτατου ορίου στα τραπεζικά επιτόκια αλλά και ο συσχετισμός τους προς το εκάστοτε ισχύουν για τα εξωτραπεζικά επιτόκια ανώτατο όριο δεν είναι συμβατός με το γεγονός ότι το γεγονός ότι (α) τα τραπεζικά και εξωτραπεζικά επιτόκια αποτελούν κατηγορίες επιτοκίων εκάστη των οποίων διέπεται από διαφορετικούς παράγοντες και διαμορφώνεται με βάση διαφορετικά κριτήρια, υποκείμενες, για το λόγο αυτό σε απολύτως διακριτές, μη επικαλυπτόμενες ρυθμίσεις (άρθρο 2 παρ. 3 ν.δ. 588/48 σε συνδ. με το άρθρο 1 του ν. 1266/82, όπως ισχύει και το άρθρο 15 παρ. 5 του ν. 876/1979, αντιστοίχως), καθώς και (β) ότι κατά τις αρχές που διέπουν την

²⁴ αρ.31 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

²⁵ *Cherednychenko O.O.*, «On the Bumpy Road to Responsible Lending in the Digital Marketplace: The New EU Consumer Credit Directive», *Journal of Consumer Policy*, 47, 2024, σ. 254

²⁶ European Commission (2020) Evaluation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumers Final Report, σ. 37

²⁷ *Κοντογεωργακόπουλος Π.* σε ΣΕΑΚ (επιμ. Γεωργιάδη Απ.), 2023, Π.Ν. Σάκκουλας, αρ.293.686-687, Για διάκριση τραπεζικών-εξωτραπεζικών επιτοκίων βλ. *Ψυχομάνη Σ.* « Τα τραπεζικά επιτόκια», ΝοΒ 1995,σ.5, ΑΠ 2037/2014-ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

²⁸ Συμβούλιο της ΕΕ-Γενική Προσέγγιση, 2021/0171(COD), σ.7

²⁹ *Λιβαδά Χρ.* σε Αλεξανδρίδου Ελ.,ο.π.,σ. 1117

νομισματική πολιτική του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί εντός του πλαισίου της οικονομίας και της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό (βάσει των άρθρων 2, 4 και 105.1 της Συνθήκης και 2 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ) τα τραπεζικά επιτόκια διαμορφώνονται ελεύθερα. Κατά, συνέπεια, ιδίως όσον αφορά τα τραπεζικά επιτόκια των συμβάσεων καταναλωτικής πίστης, τα οποία λόγω της φύσης των δανείων αυτών (έλλειψη εξασφάλισης, βραχυπρόθεσμο κλπ) έχουν υψηλό τόκο, δεν υπάρχει ανώτατο όριο επιτοκίου στην χώρα. Ωστόσο, ιδίως την περίοδο της οικονομικής κρίσης ήταν έντονη η συζήτηση για θέσπιση ανώτατου ορίου στα επιτόκια. Πολλά κράτη, δε, έχουν θεσπίσει τέτοιου είδους όρια επιτοκίων των καταναλωτικών δανείων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Πορτογαλία, η οποία επλήγη ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση του 2008 και από το 2010 έχει υιοθετήσει τον διοικητικό καθορισμό ανώτατων ορίων ανά τύπο καταναλωτικού δανείου³⁰. Το τελευταίο διάστημα, ωστόσο, η ίδια η ΕΚΤ προβαίνει σταδιακά σε μειώσεις των επιτοκίων, ενόψει της υποχώρησης του πληθωρισμού, η οποία αντίστοιχα θα οδηγήσει και στον περιορισμό των επιτοκίων χορήγησης καταναλωτικών πιστώσεων στην ΕΕ³¹.

Ο έλεγχος των τραπεζικών επιτοκίων μέσω γενικών ρητρών του ΑΚ, ο οποίος επί της ουσίας ισχύει στην χώρα μας, αν και μπορεί να θεωρηθεί μέτρο περιορισμού των επιβαλλόμενων επιτοκίων³², ενδεχομένως να μην μπορεί να αποτελέσει μέτρο ισοδύναμο και εξίσου αποτελεσματικό με την επιβολή ανώτατων ορίων, καθώς προϋποθέτει σχετική δικαστική, συνήθως, κρίση προκειμένου να προστατευθεί ο καταναλωτής. Η επιβολή, δε, ενός ενωσιακού ορίου επιτοκίου ή γενικής υποχρέωσης για επιβολή ανώτατων ορίων επιτοκίου στα κράτη-μέλη ίσως θα παρέβλεπε την διαφοροποίηση της αγοράς καταναλωτικής πίστης ανά κράτος-μέλος. Σε αυτό το πλαίσιο, ενδεχομένως να ήταν χρήσιμος ο καθορισμός ανώτατου ορίου επιτοκίου από τον Έλληνα νομοθέτη, πάντοτε, δε, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΣΛΕΕ για την οικονομία της αγοράς και τον ελεύθερο ανταγωνισμό (119 ΣΛΕΕ)³³.

3.4 Υποχρεώσεις επαγγελματικής δεοντολογίας

Η πρόληψη της υπερχρέωσης ως σκοπός συνυφασμένος με την προστασία του καταναλωτή στην Οδηγία οδήγησε, και πάλι ακολουθώντας την ρύθμιση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ, στην καθιέρωση συγκεκριμένων υποχρεώσεων επαγγελματικής δεοντολογίας για τους πιστωτικούς φορείς και τους μεσίτες πιστώσεων. Ειδικότερα, όπως προαναφέρθηκε, οι πιστωτικοί φορείς και οι μεσίτες πιστώσεων οφείλουν να ενεργούν με έντιμο, δίκαιο, διαφανή και επαγγελματικό τρόπο και να λαμβάνουν υπόψη τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των καταναλωτών στις σχετιζόμενες με την σύναψη και εκτέλεση συμβάσεων πίστωσης δραστηριότητές τους³⁴. Η εξειδίκευση αυτής της υποχρέωσης καλόπιστης συμπεριφοράς θα πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας προσαρμοσμένες στις περιστάσεις της εκάστοτε περίπτωσης.

Ιδιαίτερα σημαντικές είναι, ωστόσο, στο πλαίσιο αυτό, οι προβλέψεις σχετικά με τις πολιτικές αμοιβών που πρέπει να ακολουθούν οι πιστωτικοί φορείς και οι μεσίτες πιστώσεων. Βασικό

³⁰ <https://clientebancario.bportugal.pt/en/interest-rates-consumer-credit>

³¹ <https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/html/interest-rates-changes.el.html>

³² Cherednychenko O.O, ο.π., σ.255

³³ Λιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίου Ελ, ο.π., 1118

³⁴ αρ.32 παρ. 1 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

μέλημα αποτελεί η **αποσύνδεση των αποδοχών του προσωπικού των πιστωτικών φορέων και, ιδίως, του προσωπικού που διεξάγει τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας** από τον αριθμό των καταρτιζόμενων συμβάσεων πίστωσης, πολιτική, η οποία απέβη ιδιαίτερα επιβαρυντική τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τα πιστωτικά ιδρύματα και συνέβαλε αποφασιστικά στην διόγκωση του ιδιωτικού χρέους. Ο τρόπος με τον οποίο αμείβεται το προσωπικό πρέπει να συνδυάζεται με την καλόπιστη συμπεριφορά που προβλέπεται στην παρ. 1 της Οδηγίας και, ως προς τους απασχολούμενους στον έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας να συμβαδίζει με την αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων και τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του πιστωτικού φορέα.³⁵ Η αποφυγή εξυπηρέτησης ίδιων οικονομικών συμφερόντων των υπαλλήλων κατά την άσκηση των καθηκόντων τους αποτελεί σαφή στόχευση της διάταξης.

Περαιτέρω, θεσπίζεται η υποχρέωση των πιστωτικών φορέων και των μεσιτών πιστώσεων να απαιτούν από το προσωπικό τους να διαθέτει και να επικαιροποιεί **κατάλληλο επίπεδο γνώσεων και επάρκειας** για την εκπόνηση, την προσφορά και τη χορήγηση συμβάσεων πίστωσης, την άσκηση δραστηριοτήτων μεσιτείας πιστώσεων και την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, καθώς και σε σχέση με τα δικαιώματα των καταναλωτών στον εμπορικό τομέα τους. Όταν, δε, η σύναψη σύμβασης πίστωσης περιλαμβάνει συμπληρωματικές υπηρεσίες, απαιτούνται κατάλληλες γνώσεις και επάρκεια σχετικά με τις εν λόγω συμπληρωματικές υπηρεσίες³⁶. Μάλιστα, προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών-μελών να θέτουν ελάχιστα επίπεδα γνώσεων και επάρκειας για το προσωπικό των πιστωτικών φορέων και των μεσιτών πιστώσεων³⁷. Με αυτόν τον τρόπο, η Οδηγία στοχεύει στην διασφάλιση υψηλού επιπέδου υπηρεσιών στους καταναλωτές στο πλαίσιο της συναλλαγής τους με τους πιστωτικούς φορείς.

3.5 Οι υποχρεώσεις προστασίας ευάλωτων καταναλωτών

Καινοτομία της νέας Οδηγίας αποτελεί η καθιέρωση ειδικών προστατευτικών διατάξεων για τους καταναλωτές που αδυνατούν να εξυπηρετήσουν την οφειλή τους:

Αρχικά, η Οδηγία προτάσσει την **εξεύρεση εναλλακτικών λύσεων πριν την επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης** έναντι των καταναλωτών που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στην αποπληρωμή των οφειλών τους. Ειδικότερα, κατά το αρ. 35 της νέας Οδηγίας οι πιστωτικοί φορείς οφείλουν να εφαρμόζουν πριν την επιδίωξη της αναγκαστικής είσπραξης των οφειλών, εύλογα μέτρα ρύθμισης όπως είναι η ολική ή μερική αναχρηματοδότηση της σύμβασης πίστωσης καθώς και η τροποποίηση των υφιστάμενων όρων και προϋποθέσεων σύμβασης πίστωσης, που μπορεί να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων δυνατοτήτων : παράταση της διάρκειας της σύμβασης πίστωσης, αλλαγή του είδους της σύμβασης πίστωσης, αναβολή της καταβολής του συνόλου ή μέρους των δόσεων αποπληρωμής για ορισμένο χρονικό διάστημα, μείωση του χρεωστικού επιτοκίου, παροχή αναστολής καταβολής δόσεων, μερική αποπληρωμή δόσεων, μετατροπές νομίματος, μερική άφεση και ενοποίηση του χρέους. Καταδεικνύεται η προσπάθεια άμβλυνσης των συνεπειών της υπερχρέωσης με στόχο όχι μόνον την προστασία του καταναλωτή-οφειλέτη αλλά και της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και του κοινωνικού συνόλου από τις δυσμενείς συνέπειες που δύνανται να έχουν οι μαζικές επισπεύσεις αναγκαστικής εκτέλεσης π.χ. πλειστηριασμοί πρώτης κατοικίας, ανεπάρκεια μέτρων κοινωνικής στήριξης κλπ. Η ως άνω ρύθμιση συμβαδίζει, άλλωστε,

³⁵ αρ. 32 παρ. 3 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

³⁶ αρ.33 παρ.1 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

³⁷ αρ.33 παρ.2 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

και με όσα προβλέπονται στον Κώδικα Δεοντολογίας της ΤτΕ³⁸, και ειδικότερα, την διαδικασία επίλυσης καθυστερήσεων απαιτήσεων έναντι φυσικών προσώπων και πολύ μικρών επιχειρήσεων, στην οποία, επίσης, προτάσσεται η προσπάθεια εξεύρεσης εναλλακτικής ρύθμισης των οφειλών του πιστούχου.

Περαιτέρω, προβλέπεται η διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να θέτουν ως **ανώτατο όριο των επιβαρύνσεων που επιβάλλονται στους καταναλωτές λόγω αθέτησης των υποχρεώσεων τους** (όταν το επιτρέπουν) το ύψος της αποζημίωσης του πιστωτικού φορέα για τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε λόγω της αθέτησης των υποχρεώσεων του καταναλωτή. Έπειτα, στην περίπτωση που επιτρέπεται οι πιστωτικοί φορείς να επιβάλλουν και πρόσθετες επιβαρύνσεις για την αθέτηση των υποχρεώσεων του καταναλωτή, τα κράτη μέλη οφείλουν να θέτουν ανώτατα όρια. Οι ρυθμίσεις αυτές είναι αρκετά γενικές χωρίς να ορίζεται ο τρόπος υπολογισμού των εξόδων του πιστωτικού φορέα, σε τι συνίστανται οι «πρόσθετες επιβαρύνσεις»³⁹. Η περαιτέρω εξειδίκευση όσων ορίζονται στην διάταξη καταλείπεται στον εθνικό νομοθέτη, ο οποίος στην νομοθεσία της ενσωμάτωσης θα προσδιορίσει αυτές τις έννοιες αλλά και θα θεσπίσει τα ανώτατα όρια που προβλέπονται στην διάταξη.

Για πρώτη φορά, δε, θεσπίζεται η **υποχρέωση παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών για χρέη**. Συγκεκριμένα, τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι καταναλωτές που αντιμετωπίζουν ή πρόκειται να αντιμετωπίσουν δυσκολίες ως προς την εξυπηρέτηση των οφειλών τους έχουν πρόσβαση σε ανεξάρτητες συμβουλευτικές υπηρεσίες με περιορισμένες επιβαρύνσεις. Αντίστοιχα, οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι πιστωτικοί φορείς έχουν αναπτύξει τις κατάλληλες διαδικασίες εντοπίζοντας και παραπέμποντας τους καταναλωτές που αντιμετωπίζουν δυσχέρειες στις υπηρεσίες αυτές. Όπως αναφέρεται στην Αιτ.Σκ. 81 του Προοιμίου της Οδηγίας, Στόχος των συμβουλευτικών υπηρεσιών για χρέη είναι να βοηθήσουν τους καταναλωτές που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και να τους καθοδηγήσουν ώστε να εξοφλήσουν, στο μέτρο του δυνατού, τα ανεξόφλητα χρέη τους, διατηρώντας παράλληλα ένα αξιοπρεπές επίπεδο ζωής και διαφυλάσσοντας την αξιοπρέπειά τους. Ως προς το περιεχόμενο των συμβουλευτικών υπηρεσιών αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν νομικές συμβουλές, διαχείριση χρημάτων και χρέους, καθώς και κοινωνική και ψυχολογική συνδρομή. Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες είναι «ανεξάρτητες» καθώς πρέπει να παρέχονται από επαγγελματίες που δεν είναι πιστωτικοί φορείς, μεσίτες πιστώσεων, πάροχοι πιστωτικών υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης, αγοραστές πιστώσεων ή διαχειριστές πιστώσεων.

4. ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2023/2225/ΕΕ

4.1 Υποκειμενικό Πεδίο Εφαρμογής

Τόσο στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ (και στην ΚΥΑ Ζ1-699/2010) όσο και στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ το αντικείμενο ρύθμισης είναι η σύμβαση καταναλωτικής πίστης, με την οποία παρέχεται πίστωση από τον πιστωτικό φορέα σε καταναλωτή. Κρίσιμο ρόλο μπορεί να παίξει στην σχέση αυτή, ωστόσο, και ο μεσίτης πιστώσεων, ο οποίος υπέχει, σε αδρές γραμμές, διαμεσολαβητική

³⁸ Απόφαση 392/2021 (ΦΕΚ Β 2411/2021) Επιτροπής Πιστωτικών και Ασφαλιστικών Θεμάτων ΤτΕ, «Αναθεώρηση του Κώδικα Δεοντολογίας του ν. 4224/2012-Κατάργηση της υπ'αρ.195/1/29.07.2016 απόφασης».

³⁹ Λιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίδου Ελ., ο.π., σ. 1144-1445

λειτουργία. Τα υποκείμενα της ρυθμιζόμενης και στις δύο Οδηγίες πρόσωπα είναι, επομένως, ο **καταναλωτής, ο πιστωτικός φορέας και ο μεσίτης πιστώσεων**.

Και στις δύο Οδηγίες, ως καταναλωτής ορίζεται το φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί για σκοπούς που δεν εμπίπτουν στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητάς του⁴⁰. Σε αυτό το πλαίσιο, ως προς το οποίο δεν υπήρξε μεταβολή, καταναλωτής μπορεί να είναι μόνον φυσικό πρόσωπο που συνάπτει σύμβαση πίστωσης για την εξυπηρέτηση των ιδιωτικών, προσωπικών ή οικογενειακών του αναγκών. Η ρύθμιση αυτή βρίσκεται μετά την τροποποίηση του ν. 4512/2018 σε αρμονία με την στενή έννοια του καταναλωτή στον ν.2251/1994⁴¹.

Όμοιος παραμένει και ο ορισμός του πιστωτικού φορέα, ο οποίος ορίζεται ως κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει πίστωση στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητάς του⁴². Ο ορισμός είναι αρκετά ευρύς και δύναται να περιλαμβάνει εμπόρους που πωλούν αγαθά ή παρέχουν υπηρεσίες με πίστωση, χρηματοδοτώντας την αγορά των προϊόντων τους οι ίδιοι. Δεν είναι απαραίτητο η χορήγηση των πιστώσεων να γίνεται κατά σύνηθες επάγγελμα αλλά είναι δυνατό να γίνεται και περιστασιακά, στο πλαίσιο πάντοτε της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας του χορηγούντος πιστωτικού φορέα⁴³. Στην ευρεία αυτή έννοια του πιστωτικού φορέα εντάσσονται ασφαλώς τα πιστωτικά ιδρύματα. Άλλωστε, η χορήγηση πιστώσεων αποτελεί βασική εργασία ενεργητικού κατά τον ίδιο τον ν. 4261/2014 (βασικός τραπεζικός νόμος)⁴⁴. Εκτός από τα πιστωτικά ιδρύματα, στην έννοια του πιστωτικού φορέα εντάσσονται οι εταιρείες παροχής πιστώσεων ή άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα που αδειοδοτούνται από την Τράπεζα της Ελλάδος να παρέχουν κατ' επάγγελμα πιστώσεις σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του ν. 4261/2014 και της ΠΕΕ 193/1/27.09.2021. Βέβαια, πιστωτικός φορέας μπορεί να είναι και κάθε άλλο πρόσωπο, νομικό ή φυσικό, που χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει πίστωση με την μορφή προθεσμιακής καταβολής ή άλλης παρόμοιας διευκόλυνσης κατά την πώληση των προϊόντων του ή την παροχή των υπηρεσιών του σε καταναλωτές.

Για να χαρακτηριστεί, δε, ένα πρόσωπο ως μεσίτης πιστώσεων κατά τους ορισμούς της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ⁴⁵ θα πρέπει να πρόκειται για φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο δεν ενεργεί ως πιστωτικός φορέας και το οποίο, στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας, έναντι αμοιβής, η οποία μπορεί να είναι χρηματική ή να έχει οποιαδήποτε άλλη συμφωνηθείσα μορφή οικονομικού ανταλλάγματος και παρουσιάζει ή προσφέρει συμβάσεις πίστωσης στους καταναλωτές, ή βοηθά τους καταναλωτές για τη σύναψη συμβάσεων πίστωσης αναλαμβάνοντας προπαρασκευαστικές εργασίες διαφορετικές από αυτές της προσφοράς ή της παρουσίας της σύμβασης. Κατά τους ορισμούς της νέας Οδηγίας⁴⁶, δε, ο μεσίτης πιστώσεων αποτελεί πρόσωπο το οποίο δεν ενεργεί ως πιστωτικός φορέας ή συμβολαιογράφος και δεν συστήνει απλώς, άμεσα ή έμμεσα, έναν καταναλωτή σε έναν πιστωτικό φορέα και το οποίο, στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας, έναντι αμοιβής, η οποία μπορεί να είναι χρηματική ή να έχει οποιαδήποτε άλλη συμφωνημένη μορφή οικονομικού

⁴⁰ αρ.3 περ.α' Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, αρ. 3 περ.α' Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁴¹ Για το ζήτημα των πολλών ορισμών του καταναλωτή βλ. Πελένη-Παπαγεωργίου Αν. ο.π.σ.114, Τσολακίδη Ζ. «Η έννοια του καταναλωτή μετά τον ν. 4512/2018», ΧρΙΔ 2018,σ.721

⁴² αρ.3 περ.β' Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, αρ. 3 περ.β' Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁴³ Λιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίδου Ελ.,ο.π.,σ.1102

⁴⁴ αρ.11 παρ.1 περ.β' ν. 4261/2024

⁴⁵ αρ.3 περ.στ' Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

⁴⁶ αρ.3 παρ.12 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

ανταλλάγματος: α) προτείνει ή προσφέρει συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές β) βοηθά τους καταναλωτές αναλαμβάνοντας προπαρασκευαστικές εργασίες ή άλλες προσυμβατικές διοικητικές διαδικασίες για τη σύναψη συμβάσεων πίστωσης πέραν των αναφερόμενων στο στοιχείο α) ή γ) συνάπτει συμβάσεις πίστωσης με καταναλωτές για λογαριασμό του πιστωτικού φορέα. Παρατηρούμε ότι ο ορισμός στην νέα Οδηγία ταυτίζεται με τον ορισμό που δίνεται στην Οδηγία 2014/17/ΕΕ. Κατ' αυτό τον τρόπο γίνεται πιο συγκεκριμένος και επιχειρείται μεγαλύτερη σύγκλιση των ρυθμιστικών συστημάτων στεγαστικής και καταναλωτικής πίστης.

Στο πλαίσιο της καταναλωτικής πίστης ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξής παρατήρηση: Μπορεί να αποτελέσει μεσίτη πιστώσεων ο πωλητής αγαθού που υποδεικνύει συγκεκριμένη πίστωση από συγκεκριμένο φορέα για την χρηματοδότηση της αγοράς από τον καταναλωτή; Η ίδια η Οδηγία κάνει αναφορά σε αυτή την περίπτωση εξαιρώντας προμηθευτές αγαθών ή υπηρεσιών που χαρακτηρίζονται ως πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, όπως ορίζονται στη σύσταση 2003/361/ΕΚ (17) της Επιτροπής, και οι οποίοι ενεργούν ως μεσίτες πιστώσεων στο πλαίσιο συμπληρωματικής δραστηριότητας από υποχρεώσεις αδειοδότησης και εγγραφής σε μητρώο, υποχρεώσεις που υφίστανται για τους λοιπούς μεσίτες πιστώσεων. Ωστόσο, όπως αναφέρεται, στον σχετικό ορισμό, ο μεσίτης πιστώσεων δεν συστήνει απλώς, άμεσα ή έμμεσα έναν καταναλωτή σε έναν πιστωτικό φορέα. Κατά την Αιτ.Σκ. 74 του Προοιμίου της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ, σε επεξήγηση του όμοιου, εν πολλοίς, ορισμού του μεσίτη πιστώσεων στο πλαίσιο της στεγαστικής πίστης, αναφέρεται ότι πρόσωπα που απλώς συστήνουν ή παραπέμπουν τον καταναλωτή σε έναν πιστωτικό φορέα ή μεσίτη πιστώσεων σε περιστασιακή βάση κατά την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, ... χωρίς περαιτέρω να διαφημίσουν ή να εμπλακούν στην παρουσίαση, στην προσφορά, στις προπαρασκευαστικές εργασίες ή στη σύναψη της σύμβασης πίστωσης, δεν θα πρέπει να θεωρούνται μεσίτες πιστώσεων για τους σκοπούς της παρούσας Οδηγίας...». Επομένως, η περιστασιακή υπόδειξη ενός πιστωτικού φορέα και μίας πιστωτικής σύμβασης από τον προμηθευτή των αγαθών χωρίς αυτός προβαίνει συστηματικά στην παροχή των διαμεσολαβητικών υπηρεσιών που χαρακτηρίζουν τον μεσίτη πιστώσεων δύσκολα θα τον ενέτασσε στο υποκειμενικό πεδίο εφαρμογής της νέας Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη υπό αυτή την ιδιότητα.

Τόσο στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ όσο και στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ προβλέπονται συγκεκριμένα μέτρα που αποσκοπούν στην καλύτερη προστασία των καταναλωτών και την διαφάνεια των συναλλαγών τους με τους πιστωτικούς φορείς και τους μεσίτες πιστώσεων. Υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, οι πιστωτικοί φορείς και οι μεσίτες πιστώσεων, εκτός από τα πιστωτικά ιδρύματα και τους λοιπούς πιστωτικούς φορείς που εποπτεύονται από την Τράπεζα της Ελλάδος, οφείλουν να είναι εγγεγραμμένοι στα κατά τόπους εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια, στα οποία γνωστοποιείται η άσκηση τέτοιου είδους εργασιών. Στο δε άρθρο 37 της νέας Οδηγίας το πλαίσιο που τίθεται είναι πιο αυστηρό: τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι οι πιστωτικοί φορείς και οι μεσίτες πιστώσεων υπόκεινται σε κατάλληλη διαδικασία αδειοδότησης, σε εγγραφή σε μητρώο και σε ρυθμίσεις για την εποπτεία τους από ανεξάρτητη αρμόδια αρχή. Ωστόσο, η απαίτηση κατάλληλης διαδικασίας αδειοδότησης και εγγραφής σε μητρώο δεν υφίσταται στα πιστωτικά ιδρύματα και στα λοιπά χρηματοδοτικά ιδρύματα που εποπτεύονται ήδη από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Περαιτέρω, η νέα Οδηγία επιβάλλει μια σειρά ειδικών υποχρεώσεων για τους μεσίτες πιστώσεων, επαναλαμβάνοντας τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 21 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ. Ειδικότερα, στο άρθρο 38 ορίζεται ότι οι μεσίτες υποχρεούνται να αναφέρουν, στις διαφημίσεις

και τα έγγραφα που προορίζονται για τους καταναλωτές, την έκταση των εξουσιών τους και αν συνεργάζονται αποκλειστικά με έναν ή περισσότερους πιστωτικούς φορείς ή αν εργάζονται ως ανεξάρτητοι μεσίτες, να γνωστοποιούν στον καταναλωτή κάθε αμοιβή που πρέπει να καταβάλει ο καταναλωτής στον μεσίτη πιστώσεων για τις υπηρεσίες που πρόκειται να παρασχεθούν, να καταλήγουν σε συμφωνία με τον καταναλωτή για κάθε αμοιβή εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου πριν από τη σύναψη της σύμβασης πίστωσης, να γνωστοποιούν κάθε αμοιβή στον πιστωτικό φορέα για τον σκοπό τον υπολογισμό του συνολικού ετήσιου πραγματικού επιτοκίου.

4.2 Αντικειμενικό Πεδίο Εφαρμογής

Ως σύμβαση πίστωσης τόσο στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ όσο και στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ ορίζεται η σύμβαση δυνάμει της οποίας ο πιστωτικός φορέας χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει σε καταναλωτή πίστωση υπό μορφή προθεσμιακής πληρωμής, δανείου ή οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας χρηματοδοτικής διευκόλυνσης. Ο ορισμός χαρακτηρίζεται από ευρύτητα καθώς ο ενωσιακός νομοθέτης αποφεύγει την απαρίθμηση συγκεκριμένων συμβατικών τύπων, οι οποίες θα καθιστούσαν ενδεχομένως τον ορισμό ανελαστικό και μη δυνάμενο να περιλάβει υπάρχουσες ή μελλοντικές συμβάσεις καταναλωτικής πίστης που εντάσσονται κατά τα λοιπά τους χαρακτηριστικά στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας⁴⁷.

Ως πίστωση χαρακτηρίζεται η προσωρινή ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του ατόμου⁴⁸. Επομένως, στο πλαίσιο της Οδηγίας, **σύμβαση καταναλωτικής πίστης αποτελεί η προσωρινή ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του καταναλωτή από τον πιστωτικό φορέα**. Η Οδηγία, δε, καλύπτει τόσο το re καταρτιζόμενο δάνειο όσο και την υποσχετική σύμβαση πίστωσης («χορηγεί ή υπόσχεται να χορηγήσει») υπό τις τρεις αναφερόμενες μορφές: **προθεσμιακή πληρωμή, δάνειο και οποιαδήποτε άλλη παρόμοια χρηματοδοτική διευκόλυνση**.

Αντιδιαστέλεται, δε, η σύμβαση καταναλωτικής πίστης με την σύμβαση στεγαστικής πίστης, με τη σαφή επισήμανση και στα δύο νομοθετήματα ότι δεν εμπίπτουν στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής συμβάσεις, οι οποίες εξασφαλίζονται είτε με υποθήκη είτε με άλλη παρόμοια ασφάλεια που χρησιμοποιείται γενικά σε κράτος μέλος για ακίνητα περιουσιακά στοιχεία, είτε με δικαίωμα σχετιζόμενο με ακίνητα καθώς και συμβάσεις πίστωσης σκοπός των οποίων είναι η απόκτηση ή η διατήρηση δικαιωμάτων κυριότητας επί εγγείου ιδιοκτησίας ή επί υπάρχοντος ή υπό κατασκευή κτιρίου, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων για εμπορική, επιχειρηματική ή επαγγελματική χρήση. Ωστόσο, όπως και στην προηγούμενη Οδηγία, δεν εξαιρούνται του ρυθμιστικού πεδίου συμβάσεις πίστωσης που δεν ασφαλίζονται με εμπράγματα ασφάλεια και αποσκοπούν στην ανακαίνιση-επισκευή κτιρίου⁴⁹.

Μεταβολή, επήλθε, αρχικά, στα ποσοτικά όρια που έθετε η Οδηγία 2008/48/ΕΚ. Συγκεκριμένα, καταργήθηκε το κατώτατο όριο των 200 ευρώ το οποίο έθετε η προηγούμενη Οδηγία ενώ το ανώτατο όριο ποσού πίστωσης ανήλθε στο ποσό των 100.000 ευρώ. Ως προς την κατάργηση του κατώτατου ορίου καθοριστικό ρόλο έπαιξε η αδυναμία της προηγούμενης Οδηγίας να καθιερώσει υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών σε όλα τα κράτη μέλη της ένωσης

⁴⁷ Λιβαδά Χρ., «Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη», 2008, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 134

⁴⁸ Γεωργιάδης Απ., «Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος», τ. Ι, 2007, Π.Ν.Σάκκουλας, σ.572, Κλαβανίδου Δ. ο.π. σ.22

⁴⁹ Αιτ.Σκ. 25 Προοιμίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

όσον αφορά βραχυπρόθεσμες συμβάσεις πίστωσης το ύψος των οποίων είναι κάτω από 200 ευρώ⁵⁰. Πρόκειται, κυρίως, για μικρά προσωπικά δάνεια (payday loans) τα οποία αυξήθηκαν σημαντικά λόγω της ψηφιοποίησης και της δυνατότητας άμεσης και ταχείας κατάρτισής τους μέσω διαδικτύου. Αν και χαμηλά σε ύψος τα συγκεκριμένα δάνεια μπορεί να είναι επιβαρυντικά για την οικονομική κατάσταση των καταναλωτών λόγω του υψηλού τους κόστους. Συνήθως, δηλαδή, συνοδεύονται από υψηλά επιτόκια και υψηλές χρεώσεις σε περίπτωση καθυστέρησης. Το γεγονός, επίσης, ότι συχνά επιλέγονται από καταναλωτές χαμηλού εισοδήματος, οι οποίοι δεν διαθέτουν εναλλακτικές επιλογές χρηματοδότησης για άμεση και γρήγορη κάλυψη των αναγκών τους, υπογραμμίζει την ανάγκη συμπερίληψής τους στην Οδηγία⁵¹. Η, δε, αύξηση του ορίου των 75.000 ευρώ που έθετε η Οδηγία 2008/48/EK στα 100.000 ευρώ αποτελεί ουσιαστικά τιμαριθμητική προσαρμογή ως επακόλουθο του πληθωρισμού⁵².

Ως προς τα επιμέρους είδη συμβάσεων καταναλωτικής πίστης, **ως πίστωση με την μορφή προθεσμιακής πληρωμής** χαρακτηρίζεται η πίστωση κατά την οποία παρέχεται στον καταναλωτή προθεσμία για την πληρωμή του τιμήματος για πώληση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών, συνδυάζεται, δε, συνήθως με τμηματική καταβολή, δηλαδή με καταβολή του τιμήματος σε δόσεις⁵³ κατ' εξαίρεση από τα όσα ορίζει η ΑΚ 316. Στις περιπτώσεις που το πρόσωπο του πιστωτή ταυτίζεται με το πρόσωπο του πωλητή, πρόκειται για πώληση με πίστωση του τιμήματος, οπότε πίστωση και πώληση αποτελούν μία ενιαία οικονομική ενότητα. Είναι δυνατό, δε, ο προμηθευτής να μην έχει την απαραίτητη οικονομική δυνατότητα να παράσχει ο ίδιος την πίστωση και να χρηματοδοτήσει κατ' αυτό τον τρόπο την πώληση των αγαθών του. Σε αυτή την περίπτωση, παρεμβάλλεται ένα τρίτο μέρος που χορηγεί την πίστωση, συνήθως πιστωτικό ίδρυμα και οι δύο συμβάσεις, πώληση και σύμβαση πίστωσης, είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους. Ωστόσο, αν οι δύο αυτές συμβάσεις αποτελούν μία ενιαία οικονομική ενότητα και η χορηγούμενη πίστωση χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την χρηματοδότηση της πώλησης αγαθού/παροχής υπηρεσίας του προμηθευτή⁵⁴, χαρακτηρίζονται ως συνδεδεμένες με τις συνέπειες που αναλύονται στον οικείο τόπο (ιδ. παρ. 6.3).

Από το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της νέας Οδηγίας, εν αντιθέσει με την Οδηγία 2008/48 EK, **δεν αποκλείονται άτοκες πιστώσεις άνευ έτερων επιβαρύνσεων**, οι οποίες απαντώνται κατά κύριο λόγο στις διαδικτυακές αγορές προϊόντων, καθώς και πιστώσεις που πρέπει να **αποπληρωθούν σε 3 μήνες και συνοδεύονται από αμελητέες επιβαρύνσεις**⁵⁵. Πρόκειται, κατά κύριο λόγο για τις πιστώσεις του είδους «Αγόρασε τώρα, Πλήρωσε αργότερα» (Bye Now-Pay Later, BNPL) οι οποίες, αν και αρκετά διαδεδομένες και δημοφιλείς στις μέρες μας⁵⁶, μπορούν να αποβούν ιδιαίτερα επιβαρυντικές για την οικονομική κατάσταση των καταναλωτών. Ειδικότερα, αν και συνήθως οι πιστώσεις αυτές παρουσιάζονται ως συμφέρουσες, συνοδεύονται από υψηλές χρεώσεις σε περίπτωση καθυστέρησης αλλά και υψηλές προμήθειες. Παράλληλα, οι καταναλωτές συνήθως πιέζονται να λάβουν γρήγορη απόφαση σχετικά με την δέσμευσή τους σε τέτοιες

⁵⁰ Αιτ.Σκ. 15 Προοιμίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁵¹ Cherednychenko O.O., ο.π., 2024, σ. 244

⁵² Αιτ.Σκ.20 Προοιμίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ. Ωστόσο, η Οδηγία εφαρμόζεται και σε μη εμπραγμάτως ασφαλιζόμενες πιστώσεις που αφορούν ανακαίνιση ακινήτου ακόμη και αν το ποσό τους ξεπερνά τα 100.000 ευρώ, Αιτ. Σκ. 25 Προοιμίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ.

⁵³ Πελένη- Παπαγεωργίου Αν.ο.π. σ.39

⁵⁴ αρ. 3 περ. ιδ' Οδηγίας 2008/48/EK και αρ. 3 περ. 20 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁵⁵ Πρβλ. αρ.2 περ.στ' Οδηγίας 2008/48/EK

⁵⁶ Εξαιρετικά διαδεδομένη η σύναψη πιστώσεων αυτού του είδους με την παρέμβαση πλατφορμών FinTech π.χ. Klarna, Billink

συμβάσεις, ξοδεύοντας συνήθως περισσότερο από αυτό που δύνανται να αποπληρώσουν και χωρίς να αντιλαμβάνονται το πραγματικό κόστος της πίστωσης για εκείνους⁵⁷ Βέβαια, λαμβάνοντας υπόψη το κόστος συμμόρφωσης στο πλέγμα υποχρεώσεων που καταστρώνεται στην Οδηγία, ο ενωσιακός νομοθέτης δίνει την δυνατότητα στα κράτη μέλη να εξαιρέσουν τις πιστώσεις αυτές από τις υποχρεώσεις πληροφόρησης προς τον καταναλωτή, και ειδικότερα από τις υποχρεώσεις πληροφόρησης σχετικά με τη διαφήμιση, τις προσυμβατικές πληροφορίες και τις πληροφορίες που πρέπει να περιλαμβάνονται στη σύμβαση⁵⁸.

Διαφορετική ωστόσο είναι η ρύθμιση σχετικά με προθεσμιακές πληρωμές χωρίς την μεσολάβηση τρίτου μέρους, όταν, δηλαδή, ο ίδιος ο προμηθευτής ή ο πάροχος της υπηρεσίας παρέχει πίστωση στον καταναλωτή. Συγκεκριμένα, εξαιρούνται του αντικειμενικού πεδίου εφαρμογής της νέας Οδηγίας οι πιστώσεις αυτού του είδους εφόσον παρέχονται άτοκα, και χωρίς άλλες επιβαρύνσεις (πλην επιβαρύνσεων που έχουν να κάνουν με καθυστέρηση πληρωμών) και η πληρωμή πρέπει να γίνει το αργότερο 50 ημέρες μετά την παράδοση του αγαθού ή την παροχή της υπηρεσίας⁵⁹. Αυτό καθώς, κατά την Αιτ.Σκ. Προοιμίου 17 της Οδηγίας τέτοιες πρακτικές κρίνονται επωφελείς για τους καταναλωτές. Εξάιρεση στην εξάιρεση και επιστροφή στον κανόνα της υπαγωγής στην Οδηγία ισχύει για τους μεγάλους διαδικτυακούς προμηθευτές αγαθών ή παρόχους υπηρεσιών που έχουν πρόσβαση σε μεγάλο πελατολόγιο, όταν ένα τρίτο μέρος προσφέρει ή αγοράζει πίστωση ή/και η πληρωμή πρέπει να εκτελεστεί εξ ολοκλήρου σε διάστημα μεγαλύτερο των 14 ημερών από την παράδοση των αγαθών ή την παροχή των υπηρεσιών ή/και η πίστωση δεν προσφέρεται άτοκα και χωρίς άλλες επιβαρύνσεις (ή με περιορισμένες μόνο επιβαρύνσεις για τον καταναλωτή για καθυστερήσεις πληρωμών σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο)⁶⁰. Στόχευση της ενωσιακής ρύθμισης αποτελεί η προστασία τόσο των καταναλωτών από τον υπερκαταναλωτισμό και την υπερχρέωση όσο και του υγιούς ανταγωνισμού, ενόψει επιθετικών πολιτικών που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν από σημαντικούς παράγοντες της ψηφιακής, πλέον, αγοράς με τεράστιο βεληνεκές επιρροής και πρόσβαση σε μεγάλα δεδομένα.

Περαιτέρω, η σύμβαση καταναλωτικής πίστης με την μορφή του δανείου, είναι η σύμβαση κατά την οποία ο ένας συμβαλλόμενος (πιστωτικός φορέας) μεταβιβάζει στον έτερο συμβαλλόμενο (καταναλωτή) χρήματα ή άλλα αντικαταστατά πράγματα και ο τελευταίος έχει υποχρέωση να αποδώσει άλλα πράγματα της ίδιας ποσότητας και ποιότητας (ΑΚ 806). Αποτελεί, δε, στενότερη έννοια από αυτή της πίστωσης⁶¹ καθώς είναι άμεση μορφή πίστωσης, παρέχοντας στον δανειολήπτη άμεσα αγοραστική δύναμη για προμήθεια αγαθών ή υπηρεσιών. Μπορεί να είναι παραδοτική σύμβαση ή και συναινετική, αρκούσης μόνον της συμφωνίας των μερών για την σύναψή της. Για τις ανάγκες της υπαγωγής στην Οδηγία 2008/48/EK γινόταν δεκτό ότι, πέραν της κατάρτισης της σύμβασης μεταξύ πιστωτικού φορέα και καταναλωτή απαιτούνταν η σύμβαση δανείου να είναι έντοκη⁶². Ωστόσο, ενόψει της διεύρυνσης του αντικειμενικού πεδίου εφαρμογής της νέας Οδηγίας και της συμπερίληψης και των άτοκων πιστώσεων, η προϋπόθεση αυτή έπαψε να ισχύει.

⁵⁷ *Amayuelas E.*, «A Third Directive on Consumer Credit», *European Review of Contract Law*, 20, 2024, σ.3-4

⁵⁸ αρ.2 παρ. 8 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁵⁹ αρ. 2 περ.η' Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁶⁰ αρ.2 περ.η' Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁶¹ *Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χ./Μικρουλέα Αλ./Λιβαδά Χρ.* «Στοιχεία τραπεζικού δικαίου», 2016, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 553

⁶² *Λιβαδά Χρ.* ο.π., σ. 142

Όπως προαναφέρθηκε, ο ενωσιακός νομοθέτης ακολουθώντας μια ευρεία διατύπωση ως προς το αντικείμενο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών, εντάσσει σε αυτό και οποιεσδήποτε άλλες παρόμοιες με την σύμβαση προθεσμιακής καταβολής και την σύμβαση δανείου χρηματοδοτικές διευκολύνσεις. Αυτές, κατά βάση είναι **οι συμβάσεις ανοίγματος πίστωσης, οι συμβάσεις με δικαίωμα υπερανάληψης ή υπέρβασης και οι πιστωτικές κάρτες.**

Με την σύμβαση ανοίγματος πίστωσης, ο πιστωτής αναλαμβάνει την υποχρέωση να παράσχει πίστωση στον πιστούχο μέχρι ενός πιστωτικού ή χρονικού ορίου. Αντικείμενο της σύμβασης μπορεί να αποτελέσει οποιαδήποτε σύμβαση πίστωσης. Ο πιστούχος δεν υποχρεούται να κάνει χρήση της πίστωσης αλλά οφείλει στον πιστωτή την συμφωνημένη προμήθεια, η οποία, ενόψει των παραπάνω καλείται *προμήθεια αδράνειας ή ετοιμότητας*⁶³. Βέβαια, σε περίπτωση που ο πιστούχος κάνει χρήση της πιστώσεως, οφείλει να αποδώσει και το κεφάλαιο με τους τόκους.

Ως σύμβαση με δικαίωμα υπερανάληψης (overdrafting) ορίζεται η έγγραφη ή επί άλλου σταθερού μέσου σύμβαση με την οποία ο πιστωτικός φορέας καθιστά διαθέσιμα στον καταναλωτή κεφάλαια που υπερβαίνουν το τρέχον υπόλοιπο του τρεχούμενου λογαριασμού του καταναλωτή. Η υπέρβαση (overrunning) διαφοροποιείται στον σιωπηρό χαρακτήρα της καθώς στο πλαίσιο αυτής ο πιστωτικός φορέας καθιστά διαθέσιμα σε καταναλωτή κεφάλαια που υπερβαίνουν το τρέχον υπόλοιπο του του τρεχούμενου λογαριασμού του καταναλωτή ή το όριο της συμφωνημένης υπερανάληψης. **Με την νέα Οδηγία οι συμβάσεις με δικαίωμα υπερανάληψης καλύπτονται από την Οδηγία ανεξάρτητα από την περίοδο αποπληρωμής** ενόψει των υψηλών προμηθειών που συνεπάγονται οι εν λόγω συμβάσεις αλλά και του κινδύνου αναζήτησης άμεσης επιστροφής του κεφαλαίου από τον πιστωτικό φορέα⁶⁴. Περαιτέρω, οι συμβάσεις με δικαίωμα υπέρβασης καλύπτονται μερικώς από την Οδηγία ενώ τα κράτη μέλη μπορούν να εξαιρέσουν αυτές από την υποχρέωση διεξαγωγής ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας⁶⁵

Οι συμβάσεις πιστωτικής κάρτας αποτελούν εξαιρετικά διαδεδομένη μορφή σύμβασης καταναλωτικής πίστης. Με την πιστωτική κάρτα δίνεται η δυνατότητα στον κάτοχό της να πραγματοποιεί αγορές ή/και να λαμβάνει χρήματα ως πίστωση μέχρι του συμφωνηθέντος στην σύμβαση ορίου⁶⁶. Επιτελεί, δε, διπλή λειτουργία: αφενός χρησιμοποιείται ως μέσο πληρωμής, αφετέρου, δε, ως πίστωση, καθώς ο κάτοχος της κάρτας καταβάλλει το αντίτιμο της αγοράς στην οποία προέβη σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο που συμφωνεί με τον εκδότη⁶⁷.

Στον τομέα των πιστωτικών καρτών, **οι κάρτες προθεσμιακής χρέωσης ήταν εκτός του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ . Πλέον, με την νέα Οδηγία⁶⁸, αυτές εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής αλλά τα κράτη μπορούν να επιλέξουν να εξαιρέσουν αυτές** όταν το πλήρες ποσό των συναλλαγών χρεώνεται από τον τρέχοντα λογαριασμό του κατόχου της κάρτας σε συγκεκριμένη ημερομηνία που έχει συμφωνηθεί εκ των προτέρων, κανονικά μία φορά το μήνα, μετά από 40 ημέρες, χωρίς πληρωμή τόκων και με έστω περιορισμένες χρεώσεις.

Η νέα Οδηγία εντάσσει στο ρυθμιστικό της βεληνεκές και μία ακόμη, νέα μορφή χρηματοδοτικής διευκόλυνσης : **την συμμετοχική χρηματοδότηση (crowdfunding)**, η οποία συχνά αποτελεί

⁶³ Γεωργιάδης Απ., ο.π., 2007, σ. 583

⁶⁴ Πρβλ αρ. 2 παρ. 3 Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

⁶⁵ αρ. 2 παρ. 4 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁶⁶ Τσίρου Σ., «Η πιστωτική κάρτα», 2007, Νομική Βιβλιοθήκη, σ. 8

⁶⁷ Κλαβανίδου Δ., ο.π., σ. 49

⁶⁸ αρ. 2 παρ. 5 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

τρόπο συγκέντρωσης κεφαλαίων για μικρές δαπάνες ή επενδύσεις των καταναλωτών. Στο πλαίσιο της Οδηγίας 2225/2023/ΕΕ, ο πάροχος πιστωτικών υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης χρησιμοποιεί ψηφιακή πλατφόρμα ανοικτή στο κοινό με στόχο τη σύζευξη ή τη διευκόλυνση της σύζευξης δυνητικών δανειστών, που ενεργούν στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας, με καταναλωτές που αναζητούν χρηματοδότηση. Ειδικότερα, διακρίνονται δύο περιπτώσεις: Όταν πάροχοι πιστωτικών υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης παρέχουν απευθείας πίστωση σε καταναλωτές, θα πρέπει να εφαρμόζονται σε αυτούς οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας σχετικά με τους πιστωτικούς φορείς. Όταν πάροχοι πιστωτικών υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης διευκολύνουν τη χορήγηση πίστωσης μεταξύ πιστωτικών φορέων που ενεργούν στο πλαίσιο της εμπορικής, επιχειρηματικής ή επαγγελματικής τους δραστηριότητας και καταναλωτών, οι υποχρεώσεις των πιστωτικών φορέων δυνάμει της νέας Οδηγίας θα πρέπει να εφαρμόζονται στους εν λόγω πιστωτικούς φορείς. Στην περίπτωση αυτή, οι πάροχοι πιστωτικών υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης ενεργούν ως μεσίτες πιστώσεων και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να εφαρμόζονται σε αυτούς οι υποχρεώσεις των μεσιτών πιστώσεων δυνάμει της νέας Οδηγίας. Στόχος της ρύθμισης αποτελεί η διασάφηση του νομοθετικού πλαισίου παροχής υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης σε καταναλωτές και η συμπλήρωση, κατ' αυτό τον τρόπο, της εμπεριεχόμενης στον κανονισμό 2020/1503 ρύθμισης που αφορά την παροχή υπηρεσιών αυτού του είδους σε επιχειρήσεις.

Αξίζει να σημειωθεί ότι σε αντίθεση με την πρόταση Οδηγίας, δεν εμπεριέχονται στην Οδηγία ρυθμίσεις για την χορήγηση πιστώσεων με την μορφή συμμετοχικής χρηματοδότησης από πάροχο που δεν είναι πιστωτικός φορέας ή μεσίτης πιστώσεων. Ο δανεισμός από καταναλωτή σε καταναλωτή μέσω χρήσης πλατφορμών (Peer-to-Peer Lending- P2PL) εξαιρέθηκε από το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, καθώς το Συμβούλιο⁶⁹ υιοθέτησε την άποψη ότι η Οδηγία δεν είναι κατάλληλη για να ρυθμίσει αυτές τις μορφές παροχής πίστωσης, όπως είχαν υποστηρίξει κάποια κράτη-μέλη. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι ο δανεισμός αυτού του είδους συνεπάγεται κινδύνους και για τα δύο συμβολλούμενα μέρη: όχι μόνον ο δανειζόμενος καταναλωτής ενδέχεται να οδηγηθεί στην υπερχρέωση αλλά και ο δανειστής καταναλωτής μπορεί να έρθει αντιμέτωπος με το ενδεχόμενο να μην εισπράξει το ποσό της πίστωσης ή να δανείσει βασιζόμενες σε αναληθείς πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα και το αξιόχρεο του δανειολήπτη καταναλωτή. Η ρύθμιση αυτής της σχέσης εναπόκειται στις εθνικές έννομες τάξεις καθώς και ο Κανονισμός 2020/1503 αφορά την παροχή υπηρεσιών συμμετοχικής χρηματοδότησης σε επιχειρήσεις και όχι σε καταναλωτές, με αποτέλεσμα την απουσία ενωσιακού πλαισίου στο πεδίο αυτό. Ωστόσο, η Επιτροπή αναμένεται να αξιολογήσει την ανάγκη προστασίας των καταναλωτών που δανείζονται και επενδύουν μέσω πλατφορμών crowdfunding, όταν αυτές οι πλατφόρμες δεν λειτουργούν ως πιστωτικοί φορείς ή μεσίτες πιστώσεων⁷⁰.

⁶⁹ Συμβούλιο της ΕΕ-Γενική Προσέγγιση, 2021/0171(COD), σ.4

⁷⁰ αρ.46 παρ. 2 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

4. Η ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2003/2225/ΕΕ

4.1 Το πρόβλημα της πληροφοριακής ασυμμετρίας

Η πληροφοριακή ασυμμετρία, περιγραφόμενη ως η κατάσταση στην οποία το ένα συμβαλλόμενο μέρος στη σύμβαση είναι καλύτερα πληροφορημένο για ουσιώδη στοιχεία της σύμβασης από ό,τι το άλλο, εξασφαλίζοντας πρόδηλο πληροφοριακό προβάδισμα⁷¹, χαρακτηρίζει τη σχέση του πιστωτικού φορέα με τον καταναλωτή πιστούχο. Η ανισότητα στην πληροφόρηση σε μία σχέση αντικρουόμενων συμφερόντων, όπως η σχέση πιστωτή-δανειζόμενου, αποτρέπει τον καταναλωτή από το να επιλέξει το πιστωτικό προϊόν, το οποίο ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες και τις δυνατότητές του. Επιπλέον, ο καταναλωτής αγνοώντας τις συνθήκες της αγοράς, τις αντίστοιχες χορηγούμενες πιστώσεις από έτερα πιστωτικά ιδρύματα και τα χαρακτηριστικά αυτών, αδυνατεί να συγκρίνει και να επιλέξει την πιο συμφέρουσα για εκείνον πίστωση⁷². Σε κάθε περίπτωση, η ασυμμετρία πληροφόρησης μεταξύ του πιστωτικού φορέα ως επαγγελματία της αγοράς των πιστώσεων και του καταναλωτή, ο οποίος λαμβάνει πιστώσεις αποσπασματικά και, κατά πάσα πιθανότητα, ορισμένες μόνο φορές στη ζωή του, δημιουργεί μια επικίνδυνη για τα συμφέροντα του καταναλωτή αλλά και για τη διαφάνεια στην αγορά των πιστώσεων κατάσταση.

Η άμβλυνση της πληροφοριακής ασυμμετρίας αποτελεί βασικό μέλημα στις Οδηγίες 2008/48/ΕΚ και 2023/2225/ΕΕ, με στόχο τόσο την προστασία του καταναλωτή όσο και την δημιουργία «γήσιας εσωτερικής αγοράς» με την ενίσχυση της διαφάνειας αλλά και την διευκόλυνση της σύγκρισης των προσφορών στην αγορά των πιστώσεων. Το εργαλείο άμβλυνσης αυτής της ανισομερούς κατανομής πληροφοριών είναι, όπως θα αναλυθεί και κατωτέρω η αναλυτική πληροφόρηση του αντισυμβαλλομένου του πιστωτικού φορέα για όλα τα κρίσιμα μεγέθη της σύμβασης πίστωσης, από το στάδιο της διαφήμισης έως το στάδιο της λειτουργίας της σύμβασης μετά την κατάρτισή της. Το πληροφοριακό αυτό μοντέλο έχει επικριθεί⁷³ ως προς την αποτελεσματικότητά του καθώς θέτει ως δεδομένο ότι ο καταναλωτής θα λάβει υπόψη του όλες τις παρεχόμενες από τον πιστωτικό φορέα πληροφορίες, θα τις επεξεργαστεί και, στη συνέχεια, θα προβεί στη συναλλαγή επιλέγοντας την καταλληλότερη λύση για εκείνον με βάση τις δυνατότητες και τις ανάγκες του. Παραβλέπεται, δηλαδή, το γεγονός ότι η διοχέτευση μεγάλου όγκου πληροφοριών ενδεχομένως δεν θα λειτουργήσει υπέρ του καταναλωτή: Ο καταναλωτής δεν δύναται κατά βάση να κατανοήσει τις πολυάριθμες παρεχόμενες πληροφορίες και να τις κάνει παράγοντα διαμόρφωσης της επιλογής του ή δέχεται την επιρροή έτερων, εξωγενών παραγόντων, οι οποίοι παρεισφρέουν και μειώνουν τη σημασία της αναλυτικής πληροφόρησης⁷⁴. Αν και στο παρελθόν είχε διατυπωθεί η άποψη ότι οι ανησυχίες περί υπερπληροφόρησης και αποπροσανατολισμού των καταναλωτών είναι υπερβολικές⁷⁵, η συνεχής ανάπτυξη και η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, σε μία πραγματικότητα γενικευμένου πληροφοριακού καταιγισμού, δημιούργησε προβληματισμό

⁷¹ Καραμπατζός Αντ., «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή», Π.Ν.Σάκκουλας, 2016, σ.181

⁷² Λιβαδά Χρ., ο.π. σ. 13-14

⁷³ Πούλου Ελ. «Οι εκ του νόμου υποχρεώσεις πληροφόρησης ως μέσο προστασίας του καταναλωτή – Με αφορμή την Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης», ΕλλΔνη 2014, σ.1329-1331, Λιβαδά Χρ.σε Αλεξανδρίδου Ελ. ο.π., σ.1121-1122, Γκόρτσος Χ., «Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών :περιεχόμενο και ιδιαιτερότητες», ΧρηΔικ 2007, σ.165

⁷⁴ Howells G., Twigg-Flesner C., Wilhelmsson T., «Rethinking EU Consumer Law», 2017, Routledge, σ.231-232

⁷⁵ Πελένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ.191

σχετικά με την αποτελεσματικότητα της περιγραφόμενης στην Οδηγία 2008/48/EK διαδικασίας πληροφόρησης του καταναλωτή⁷⁶.

Στην νέα Οδηγία, η γεφύρωση του πληροφοριακού χάσματος επιχειρείται και πάλι μέσω της αναλυτικής πληροφόρησης του καταναλωτή, προσαρμοσμένης, όμως, στα πλαίσια του μέσου που χρησιμοποιείται για την παροχή της ενόψει και της εκτεταμένης χρήσης του διαδικτύου στην προσέγγιση των μερών και την σύναψη των συμβάσεων καταναλωτικής πίστης. Μια σειρά ρυθμίσεων, ωστόσο, ενδεχομένως καταδεικνύουν την προσπάθεια του ενωσιακού νομοθέτη να περιορίσει τις συνέπειες του πληροφοριακού κορεσμού του καταναλωτή: Αφενός, δίνεται έμφαση στην χρηματοπιστωτική εκπαίδευση του καταναλωτή⁷⁷, στην παροχή σε αυτόν συμβουλευτικών υπηρεσιών⁷⁸ αλλά και στον αυστηρότερο έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας⁷⁹, ο οποίος μεταθέτει, σε έναν βαθμό, το βάρος της σύναψης ή μη της σύμβασης πίστωσης στον πιστωτικό φορέα, όπως θα αναλυθεί κατωτέρω. Παράλληλα, για πρώτη φορά στον τομέα της καταναλωτικής πίστης προβλέπεται η θέσπιση μέτρων, όπως ανώτατων ορίων επιτοκίων, ώστε να αποτρέπεται αποτελεσματικά η κατάχρηση και να διασφαλίζεται ότι οι καταναλωτές δεν μπορούν να χρεώνονται με υπερβολικά υψηλά χρεωστικά επιτόκια και συνολικά ετήσια πραγματικά επιτόκια ή υπερβολικό συνολικό κόστος της πίστωσης⁸⁰. Γίνεται, δηλαδή, προσπάθεια εξασφάλισης παροχής στους καταναλωτές καλής ποιότητας πιστωτικών προϊόντων παρά την πληροφοριακή ανισότητα στην σύμβαση, συμπληρωματικά με την παροχή πληροφόρησης⁸¹.

4.2 Το περιεχόμενο της Υποχρέωσης Πληροφόρησης

4.2.1 Γενικά

Το περιεχόμενο της παρεχόμενης πληροφόρησης τόσο στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ όσο και στην παλαιότερη Οδηγία 2008/48/ΕΚ διαφοροποιείται ανάλογα με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η συναλλακτική επαφή του πιστωτικού φορέα με τον καταναλωτή, τον τρόπο σύναψης της παρεχόμενης πίστωσης και το είδος της σύμβασης πίστωσης⁸².

Αν και στις δύο Οδηγίες συναντάμε παρόμοιες ρυθμίσεις με κοινό στόχο, ήτοι την προστασία του καταναλωτή μέσα από μία ώριμη και τεκμηριωμένη απόφαση για κατάρτιση σύμβαση πίστωσης, στην νέα Οδηγία υπάρχει προσπάθεια σύγκλισης με τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ (και αντίστοιχα του ν. 4438/2016) για την στεγαστική πίστη. Διακρίνονται, με αυτό τον τρόπο, τρία στάδια πληροφόρησης πριν την σύναψη της σύμβασης πίστωσης : το στάδιο της διαφήμισης, το στάδιο της παροχής γενικών πληροφοριών αλλά και το στάδιο της εν στενή εννοία προσυμβατικής

⁷⁶ European Commission (2020), Evaluation of Directive 2008/48/EC on credit agreements for consumers Final Report, σ.117

⁷⁷ αρ.34 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁷⁸ Αρ.16 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁷⁹ Αρ.17-18 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁸⁰ Αρ. 31 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁸¹ Βλ. Πούλου Ελ.,ο.π.,σ.1345 η οποία επισημαίνει την ανάγκη για καθιέρωση συμβουλευτικών υπηρεσιών και προδιαγραφών ποιότητας στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης όπως π.χ. ανώτατων ορίων επιτοκίου προκειμένου να εξασφαλιστεί η προστασία του καταναλωτή.

⁸² Λιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίδου Ελ.ο.π., σ. 1111

πληροφόρησης, κατά το οποίο ο καταναλωτής λαμβάνει εξατομικευμένη προσυμβατική πληροφόρηση.

Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί σχετικά με τις πιστώσεις που εντάχθηκαν στο αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ (πιστώσεις κάτω των 200 ευρώ, άτοκες και χωρίς σημαντικές επιβαρύνσεις πιστώσεις, με προθεσμία αποπληρωμής μικρότερη των τριών μηνών) προβλέπεται διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών να τις εξαιρέσουν μερικώς από τις υποχρεώσεις πληροφόρησης και ειδικότερα, από αυτές που προβλέπονται στα αρ. 8 παρ. 3 στ.δ, ε και στ, αρ. 11 παρ. 4 και αρ. 21 παρ. 3. Η εξαίρεση, αυτή, που αντικατοπτρίζει μία στάθμιση ανάμεσα στην επιβάρυνση των πιστωτικών φορέων και την προστασία των καταναλωτών προβληματίζει. Η επιλογή μιας στοχευμένης ή πιο συνοπτικής πληροφόρησης για αυτού του είδους της συμβάσεις ίσως θα ανταποκρινόταν καλύτερα στην προστασία του καταναλωτή, χωρίς ταυτόχρονα να επιβαρύνει υπέρμετρα τους πιστωτικούς φορείς. Για παράδειγμα, το δικαίωμα υπαναχώρησης από την σύμβαση πιστώσεως ανήκει και στους καταναλωτές που έχουν επιλέξει να καταρτίσουν σύμβαση πιστώσεως με προθεσμία αποπληρωμής μικρότερη των τριών μηνών. Ανακύπτει εύλογα το ερώτημα πώς θα μπορούσε ο μέσος καταναλωτής να γνωρίζει για το δικαίωμα υπαναχώρησης που διαθέτει καθώς και την προθεσμία άσκησης του αν δεν ενημερωθεί πριν την σύναψη της σύμβασης γι' αυτό. Επομένως, η έλλειψη πληροφόρησης για ένα δικαίωμα καθιστά, ενδεχομένως, άνευ νοήματος την δυνατότητα άσκησης του ή η έλλειψη ενημέρωσης για μία χρέωση καθυστέρησης μπορεί να προκαλέσει τον αιφνιδιασμό του καταναλωτή σε περίπτωση μεταγενέστερης χρέωσής του με αυτή. Με άλλα λόγια, στοιχεία κρίσιμα, για τα οποία γενικώς η ενημέρωση μπορεί να προβλέπεται στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ, είναι άγνωστα, στον καταναλωτή που συναλλάσσεται στο πλαίσιο αυτών των πιστώσεων με τον πιστωτικό φορέα

4.2.2 Διαφήμιση και πληροφόρηση

Ήδη από το πρώιμο στάδιο της διαφήμισης του προϊόντος καταναλωτικής πίστης, προβλέπονται από την νέα Οδηγία αλλά και από την Οδηγία 2008/48/ΕΚ (και αντίστοιχα την ΚΥΑ Ζ1 699/2010) ειδικές ρυθμίσεις για το απαραίτητο περιεχόμενο της πληροφόρησης που παρέχεται στον καταναλωτή⁸³. Οι ρυθμίσεις αφορούν τις διαφημίσεις στις οποίες εμπεριέχονται αριθμητικά στοιχεία, καθώς ενδεχομένως θεωρείται ότι αυτές πιο εύκολα παραπλανούν τους καταναλωτές⁸⁴.

Αρχικά, όπως ορίζεται και στα δύο νομοθετήματα, ο πιστωτικός φορέας οφείλει να παρέχει μέσω της διαφήμισης στο καταναλωτικό κοινό μια σειρά τυποποιημένων πληροφοριών, κατά τρόπο σαφή, συνοπτικό και ευδιάκριτο, με τη σειρά που αναφέρεται και ιδίως πληροφορίες για το χρεωστικό επιτόκιο, κυμαινόμενο ή σταθερό και τις λοιπές επιβαρύνσεις που αποτελούν το συνολικό κόστος της πίστωσης, το συνολικό ποσό της πίστωσης, το ΣΕΠΠΕ, τη διάρκεια της σύμβασης, το ύψος των δόσεων κ.α. Για την καλύτερη ενημέρωση του καταναλωτή αλλά και για την υποβοήθησή του στο εγχείρημα της σύγκρισης των επιμέρους πιστώσεων που ενδέχεται να διατίθενται στην αγορά, το άρθρο προβλέπει την παράθεση όλων των παραπάνω στοιχείων με τη

⁸³ αρ. 4 Οδηγίας 2008/48/ΕΚ και αρ. 8 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁸⁴ Πούλου Ελ., ο.π.,σ.1332

χρήση ενός αντιπροσωπευτικού παραδείγματος. Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί⁸⁵, η εξασφάλιση ενός πράγματι αντιπροσωπευτικού παραδείγματος χωρίς νομοθετικό καθορισμό συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών παραμέτρων δεν είναι δεδομένη. Με άλλα λόγια, η προβολή ενός ακραίου παραδείγματος με πολύ θετικές παραμέτρους για τον υποψήφιο δανειολήπτη ενδέχεται να τον παραπλανήσει.

Ωστόσο, με τα άρθρα 7 και 8 της νέας Οδηγίας η ρύθμιση σχετικά με την παρεχόμενη πληροφόρηση στο στάδιο της διαφήμισης εκσυγχρονίζεται σε δύο σημεία: **Αφενός, αναβαθμίζεται η προστασία του καταναλωτή**, ενόψει και της ανάγκης για συμπλήρωση αυτής ύστερα από την οικονομική κρίση. Αυτό επιτυγχάνεται, αρχικά, με την υποχρεωτική σαφή προειδοποίηση ότι ο δανεισμός θα κοστίζει χρήματα κατά τρόπο εμφατικό. Περαιτέρω, περιλαμβάνεται απαρίθμηση συγκεκριμένων απαγορευμένων τύπων διαφημίσεων που μπορούν να οδηγήσουν εύκολα στην παραπλάνηση του καταναλωτή και την υπερχρέωσή του⁸⁶. Ο ενωσιακός νομοθέτης δεν αρκείται στην προστασία που παρέχεται στους καταναλωτές μέσω της Οδηγίας 2005/29/ΕΚ (και αντίστοιχα μέσω του άρθρου 9 έως 9θ του ν. 2251/1994) για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές αλλά προβαίνει σε τυποποίηση διαφημίσεων οι οποίες κρίνονται per se απαγορευμένες. **Αφετέρου, ενόψει της ψηφιοποίησης και της τεχνολογικής εξέλιξης στον τομέα της επικοινωνίας, προβλέπεται η προσαρμογή της παρεχόμενης πληροφόρησης στο μέσο που χρησιμοποιείται για την διαφήμιση.** Ειδικότερα προβλέπεται ο περιορισμός της παρεχόμενης πληροφόρησης όσον αφορά τις διαφημίσεις που παρέχονται σε μέσο που δεν επιτρέπει την οπτική απεικόνιση των πληροφοριών και η δυνατότητα παροχής ορισμένων πληροφοριών με επιλογή (κλικ), κύλιση ή σάρωση όσον αφορά διαφημίσεις που παρέχονται σε ηλεκτρονικό μέσο που δεν επιτρέπει την οπτική απεικόνιση των πληροφοριών με σαφήνεια και ευκρίνεια (π.χ. εφαρμογή πιστωτικού ιδρύματος παραπέμπει με σύνδεσμο (link) τον οποίο πρέπει να επιλέξει ο καταναλωτής για να μεταφερθεί στην ιστοσελίδα του πιστωτικού ιδρύματος όπου υπάρχουν αναλυτικά οι πληροφορίες σχετικά με την πίστωση).

4.2.3 Η προσυμβατική πληροφόρηση

A) Η παροχή γενικών πληροφοριών

Η προσυμβατική πληροφόρηση αποτελεί το πιο σημαντικό στάδιο πληροφόρησης και στα δύο νομοθετήματα. Ωστόσο, πριν ακόμη τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων μεταξύ του πιστωτικού φορέα και ενός μεμονωμένου υποψήφιου πιστούχου καταναλωτή, την εν στενή εννοία προσυμβατική πληροφόρηση⁸⁷, τον πιστωτικό φορέα βαρύνει η υποχρέωση παροχής σαφών και κατανοητών γενικών πληροφοριών προς το καταναλωτικό κοινό. **Οι γενικές αυτές πληροφορίες, οι οποίες είναι διαθέσιμες στον οποιοδήποτε, ανά πάσα στιγμή παρέχονται εγγράφως, σε άλλο**

⁸⁵ Πούλου Ελ. ο.π.,σ.1332, βλ. για τον σχετικό προβληματισμό *Λιβαδά Χρ.*, « Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη», ο.π., σ. 264. Άλλωστε, οι ρυθμίσεις ισχύουν με την επιφύλαξη του άρθρου 9 έως 9θ του ν. 2251/1994 για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές.

⁸⁶ αρ. 8 παρ. 7 και 8 της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ. Κατά βάση πρόκειται για διαφημίσεις που παραπλανούν τον καταναλωτή τονίζοντας την ευκολία, την ταχύτητα, την «ευκαιρία» και, κυρίως, το ανέξοδο του δανεισμού.

⁸⁷ Δεσποτίδου Αν., ο.π. σ.244, αναφερόμενη στο αντίστοιχο στάδιο στο ρυθμιστικό πεδίο της στεγαστικής πίστης.

σταθερό μέσο επιλογής του καταναλωτή⁸⁸. Στόχος τους δεν είναι η προβολή συγκεκριμένων προϊόντων καταναλωτικής πίστης, όπως στη διαφήμιση αλλά η ενημέρωση του καταναλωτή για την ποικιλία των πιστώσεων και τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους, τις εναλλακτικές δηλαδή που προσφέρονται από τον εκάστοτε πιστωτικό φορέα.⁸⁹

B) Η εν στενή εννοία προσυμβατική πληροφόρηση

Στο επόμενο στάδιο πληροφόρησης, ο πιστωτικός φορέας παρέχει στον καταναλωτή, ο οποίος ήδη έχει εκδηλώσει ενδιαφέρον για σύναψη σύμβασης εξατομικευμένη πληροφόρηση σχετικά με τις παρεχόμενες πιστώσεις προκειμένου να προβεί σε τεκμηριωμένη απόφαση αξιολογώντας τις προσφορές και εκτιμώντας τις επιπτώσεις τους⁹⁰.

Η χρονική τοποθέτηση της προσυμβατικής πληροφόρησης «εγκαίρως»⁹¹ πριν την κατάρτιση της σύμβασης σηματοδοτεί την ανάγκη ο καταναλωτής να επεξεργαστεί το πληροφοριακό υλικό και ύστερα από περίσκεψη να λάβει την ορθή για τα συμφέροντα και τις ανάγκες του απόφαση. Ο καταναλωτής θα πρέπει να μπορεί να μελετήσει το υλικό που του παρασχέθηκε μόνος του, αποστασιοποιημένος από τον πιστωτικό φορέα και την επιρροή του⁹², προβαίνοντας παράλληλα και στην απαραίτητη έρευνα στην αγορά των πιστωτικών προϊόντων⁹³. Η εξειδίκευση, δε, της αόριστης έννοιας «εγκαίρως» προ της σύμβασης πρέπει να γίνεται με βάση τις συγκεκριμένες περιστάσεις και τις ιδιαίτερες ανάγκες του εκάστοτε καταναλωτή, οι οποίες ενδέχεται να ποικίλουν. Δεν αποκλείεται, δε, αυτός ο εύλογος χρόνος, στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, δεδομένης και της έλλειψης παροχής εμπράγματης ασφάλειας και των μικρότερων ποσών που αυτές αφορούν, να είναι εντός της ίδιας ημέρας με τη σύναψη της σύμβασης⁹⁴. Παρουσιάζει ενδιαφέρον στο σημείο αυτό η ρύθμιση της νέας Οδηγίας, στην οποία ορίζεται ότι αν η προσυμβατική πληροφόρηση παρασχεθεί σε συντομότερο της μίας ημέρας προ της σύναψης χρονικό διάστημα, υπάρχει υποχρέωση του πιστωτικού ιδρύματος να υπενθυμίσει στον καταναλωτή τη δυνατότητα υπαναχώρησης και τη διαδικασία αυτής, το αργότερο μία ημέρα μετά τη κατάρτιση της σύμβασης⁹⁵. Σε αντίθεση με την Πρόταση της Οδηγίας, δεν υιοθετήθηκε η γενική υποχρέωση παροχής προσυμβατικής πληροφόρησης τουλάχιστον μία ημέρα προ της σύναψης της σύμβασης.

Η προσυμβατική πληροφόρηση παρέχεται «εγγράφως ή με άλλο σταθερό μέσο»⁹⁶. Ως σταθερό μέσο νοείται κάθε μέσο που επιτρέπει στον καταναλωτή να αποθηκεύει πληροφορίες απευθυνόμενες προσωπικά σε αυτόν, κατά τρόπο προσπελάσιμο για μελλοντική αναδρομή επί χρονικό διάστημα επαρκές για τους σκοπούς που εξυπηρετούν οι παρεχόμενες πληροφορίες και το οποίο επιτρέπει την ακριβή αναπαραγωγή των αποθηκευμένων πληροφοριών⁹⁷. Κατά το ΔΕΕ⁹⁸

⁸⁸ αρ.9 παρ.1 εδ.α' Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁸⁹ Δεσποτίδου Αν., ο.π. σ.243-244, αντίστοιχα αναφερόμενη στις γενικές πληροφορίες της στεγαστικής πίστης στην Οδηγία 2014/17/ΕΕ

⁹⁰ Δεσποτίδου Αν., ο.π., σ. 244

⁹¹ αρ. 10 παρ. 1 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁹² Πελλένη- Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 197-198

⁹³ Λιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίδου Ελ., ο.π.,σ.1112

⁹⁴ Πελλένη- Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 197-198. .

⁹⁵ αρ. 10 παρ. 1 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁹⁶ αρ.10 παρ. 2 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁹⁷ αρ.3 παρ.11 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

⁹⁸ Home Credit Slovakia-Υπόθεση ΔΕΕ C-42/15

το σταθερό μέσο πρέπει να διασφαλίζει στον καταναλωτή, κατά τρόπο ανάλογο με το έγγραφο, την κατοχή των οικείων πληροφοριών βάσει των οποίων του παρέχεται η δυνατότητα να προβάλει, εφόσον παραστεί ανάγκη, τα δικαιώματά του. Σημασία έχει, συναφώς, η δυνατότητα του καταναλωτή να αποθηκεύει τις πληροφορίες που απευθύνονται προσωπικά σε αυτόν, η διασφάλιση του αναλλοίωτου του περιεχομένου τους και η δυνατότητα προσβάσεως σε αυτές για προσήκον χρονικό διάστημα, καθώς και η δυνατότητα αναπαραγωγής τους αυτών καθ'αυτών. Το σταθερό μέσο, δηλαδή, πρέπει να είναι ικανό να χρησιμοποιηθεί προς υπεράσπιση των δικαιωμάτων του καταναλωτή και, παράλληλα, πρόσφορο να αποδείξει τη παροχή ή μη της προσήκουσας πληροφόρησης και το περιεχόμενο αυτής.

Ως προς το περιεχόμενο της *stricto sensu*, εξατομικευμένης προσυμβατικής πληροφόρησης χαρακτηριστική είναι η χρήση **τυποποιημένων εντύπων πληροφόρησης**. Ο πιστωτικός φορέας είναι υποχρεωμένος να παρέχει στον υποψήφιο αντισυμβαλλόμενο καταναλωτή συμπληρωμένο το έντυπο με τις «τυποποιημένες ευρωπαϊκές πληροφορίες καταναλωτικής πίστης», το οποίο περιλαμβάνεται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ. Το περιεχόμενο του εντύπου αποτελείται από μία σειρά από στοιχεία πληροφόρησης, που αποτελούν και τα βασικότερα χαρακτηριστικά της σύμβασης πίστωσης, μπορούν, δε, να διακριθούν σε τέσσερις κατηγορίες: Η πρώτη κατηγορία αφορά τα στοιχεία ταυτότητας και επικοινωνίας του πιστωτικού φορέα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η διαφάνεια στην συναλλαγή αλλά και η αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων του καταναλωτή. Περαιτέρω, εμπεριέχονται πληροφορίες για τα βασικά γνωρίσματα της συγκεκριμένης σύμβασης πίστωσης όπως λ.χ. το είδος της χορηγούμενης πίστωσης, η διάρκεια αυτής, το ποσό των δόσεων και η περιοδικότητα των καταβολών κ.α. Η τρίτη κατηγορία, με ιδιαίτερη σημασία για τον καταναλωτή, αφορά το συνολικό κόστος της σύμβασης πίστωσης, κυρίως σε συνάρτηση με το επιτόκιο χορηγήσεων, σταθερό ή κυμαινόμενο και το Συνολικό Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ). Ο μαθηματικός τύπος του ΣΕΠΠΕ περιλαμβάνεται σε ειδικό παράρτημα και παρουσιάζεται στον καταναλωτή με αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, το οποίο διαμορφώνεται με βάση τις προτιμήσεις του ως προς τους όρους του δανείου⁹⁹. Η τέταρτη κατηγορία στοιχείων πληροφόρησης αφορά τα δικαιώματα του καταναλωτή : ο καταναλωτής πρέπει να ενημερώνεται για το δικαίωμα υπαναχώρησης, το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης και το δικαίωμα λήψης αντιγράφου της σύμβασης πίστωσης.

Σε σύγκριση με την Οδηγία 2008/48/ΕΚ και την ΚΥΑ Ζ1-699/2010 δεν παρουσιάζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς το περιεχόμενο της παρεχόμενης πληροφόρησης. Χαρακτηριστική και σε αυτό το στάδιο πληροφόρησης είναι η προσαρμογή των ρυθμίσεων στα σύγχρονα τεχνολογικά δεδομένα καθώς ορίζεται ότι οι **προσυμβατικές πληροφορίες πρέπει να είναι ευανάγνωστες μεν, προσαρμοσμένες στους τεχνικούς περιορισμούς του μέσου όπου εμφανίζονται δε**¹⁰⁰. Ωστόσο, δεν γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένο περιορισμό της παρεχόμενης πληροφορίας όπως αντίστοιχα στην διαφήμιση. Ενδεχομένως η ασάφεια αυτή μπορεί να ερμηνευτεί ως δυνατότητα περικοπής της παρεχόμενης πληροφόρησης αν το μέσο το επιτάσσει δημιουργώντας προβληματισμό ως προς τα όρια της προσαρμογής στο μέσο σε συνάρτηση πάντοτε με την απαίτηση προστασίας των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή.

Αρχικά προτάθηκε η ύπαρξη δύο τυποποιημένων εντύπων: του εντύπου τυποποιημένων ευρωπαϊκών πληροφοριών καταναλωτικής πίστης και του εντύπου τυποποιημένης ευρωπαϊκής

⁹⁹ Λιβαδά Χρ. ο.π., σ. 207, Δεσποτίδου Αν., ο.π., σ. 239

¹⁰⁰ αρ. 10 παρ. 6 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

επισκόπησης καταναλωτικής πίστης. Ωστόσο, ύστερα από την διαφωνία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, τα δύο έντυπα συγχωνεύθηκαν στο έντυπο τυποποιημένων ευρωπαϊκών πληροφοριών καταναλωτικής πίστης. Κατά το αρ. 10 παρ. 3 ορισμένα στοιχεία πρέπει να αναφέρονται στο πρώτο μέρος του εντύπου, καταλαμβάνοντας δύο το πολύ σελίδες ενώ στη συνέχεια παρατίθενται τα υπόλοιπα στοιχεία της προσυμβατικής πληροφόρησης (αρ. 10 παρ. 5) σε μια πιο αναλυτική παρουσίαση. Για παράδειγμα, στο πρώτο μέρος του εντύπου αναφέρεται το χρεωστικό επιτόκιο ή όλα τα χρεωστικά επιτόκια αν ισχύουν διαφορετικά χρεωστικά επιτόκια σε διαφορετικές περιστάσεις (αρ.10 παρ. 3 περ.δ'). Στη συνέχεια, ο καταναλωτής πρέπει να ενημερώνεται αναλυτικότερα για τους όρους που διέπουν την εφαρμογή κάθε χρεωστικού επιτοκίου και, αν είναι διαθέσιμα, κάθε δείκτη ή επιτόκιο αναφοράς που εφαρμόζεται σε κάθε αρχικό χρεωστικό επιτόκιο, καθώς και τις περιόδους, τους όρους και τις διαδικασίες για την τροποποίηση κάθε χρεωστικού επιτοκίου (αρ. 10 παρ. 5 περ. γ'). Η πρόταξη των βασικών στοιχείων και η αναλυτική παράθεση στη συνέχεια των δευτερευόντων σημείων των όρων της σύμβασης αποβλέπει ενδεχομένως στην αποφυγή του αποπροσανατολισμού του καταναλωτή μέσα σε έναν καταγίγισμο πληροφοριών και την εστίαση της προσοχής του αρχικά στα ουσιώδη και σημαντικά. Ωστόσο, έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το αυτό το σχήμα πληροφόρησης που υιοθετείται δημιουργεί στην πραγματικότητα σύγχυση στον καταναλωτή καθώς η πληροφορία δεν συνοψίζεται αλλά επαναλαμβάνεται με διαφορετικό τρόπο στο πρώτο και στο δεύτερο σκέλος του εντύπου¹⁰¹.

Όπως υποστηρίζεται η απαρίθμηση των στοιχείων πληροφόρησης είναι αποκλειστική κατ' ελάχιστο περιεχόμενο, χωρίς να αποκλείεται το έντυπο να εμπεριέχει περισσότερα στοιχεία ανάλογα με τις προτιμήσεις του καταναλωτή¹⁰². Η συμπλήρωση και διάθεση του εντύπου προς τον καταναλωτή δημιουργεί κατά την ΚΥΑ¹⁰³ αλλά και κατά την νέα Οδηγία τεκμήριο εκπλήρωσης από πλευράς του πιστωτικού φορέα της σχετικής του υποχρέωσης για προσυμβατική πληροφόρηση του καταναλωτή. Πρόκειται μάλλον για μαχητό τεκμήριο καθώς δεν θα μπορούσε λογικά να αποκλειστεί η περίπτωση η καλή πίστη να δημιουργεί *in concreto* πρόσθετες υποχρεώσεις πληροφόρησης. Η αναλυτική, ωστόσο, παράθεση των στοιχείων της σύμβασης στο έντυπο ενδεχομένως καθιστά μειωμένη την πιθανότητα απαίτησης πρόσθετης πληροφόρησης.

Πέραν της τυποποιημένης προσυμβατικής πληροφόρησης, ο καταναλωτής ενδεχομένως χρειάζεται μία **πρόσθετη βοήθεια**¹⁰⁴ για να αποφασίσει ποια σύμβαση καταναλωτικής πίστης ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του και την οικονομική του κατάσταση. Για τον λόγο αυτό, καθιερώνεται τόσο στην νέα Οδηγία όσο και στην ΚΥΑ υποχρέωση παροχής επαρκών εξηγήσεων:

Οι επαρκείς εξηγήσεις παρέχονται κατά τη διατύπωση της ΚΥΑ «εφόσον συντρέχει περίπτωση» μέσω *επεξήγησης των πληροφοριών που παρέχονται πριν από τη σύναψη της σύμβασης σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου* (αρ. 5 παρ. 1 της ΚΥΑ -στοιχεία πληροφόρησης που ενσωματώνονται στο δελτίο τυποποιημένης πληροφόρησης) *και με επισήμανση των βασικών χαρακτηριστικών των προτεινόμενων προϊόντων και των συγκεκριμένων επιπτώσεων που μπορεί*

¹⁰¹ *Amayuelas E.*, ο.π.,σ.9

¹⁰² *Πελένη-Παπαγεωργίου Αν.*, ο.π.,σ. 195, *Τασίκας Απ.* «Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για προσυμβατική πληροφόρηση του καταναλωτή στην Οδηγία 2008/48 /ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και η ένταξή της στο σύστημα κανόνων ιδιωτικού δικαίου για την κατάρτιση της σύμβασης (διαφήμιση, προσυμβατικό στάδιο, σύναψη)», *ΕλλνΔη* 2009 (50), σ.379

¹⁰³ αρ.5 παρ. 1 εδ.γ' ΚΥΑ Ζ1-699/2010

¹⁰⁴ Αιτ.Σκ. 27 Προοιμίου Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, Αιτ. Σκ. 45 Προοιμίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

να έχουν για τον καταναλωτή, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών τυχόν υπερημερίας του καταναλωτή. Η συγκεκριμένη συνδρομή του πιστωτικού φορέα στον καταναλωτή υπερβαίνει την απλή πληροφόρηση αλλά δεν φτάνει μέχρι τη συμβούλευση αυτού¹⁰⁵. Αποτελεί, δηλαδή, υποχρέωση βοήθειας προς τον καταναλωτή να λάβει ο ίδιος τη καταλληλότερη για τα μέτρα του απόφαση¹⁰⁶. Το περιεχόμενο της παροχής επαρκών εξηγήσεων διαμορφώνεται in concreto βάσει της πολυπλοκότητας της εκάστοτε σύμβασης πίστωσης αλλά και το προφίλ του υποψήφιου πιστούχου¹⁰⁷. Η παροχή επαρκών εξηγήσεων δεν θα πρέπει να συγχέεται με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών: Αφενός, οι πρόσθετες πληροφορίες παρέχονται με πρωτοβουλία του πιστωτικού φορέα, ο οποίος είναι και σε θέση να αξιολογήσει τα περισσότερο δυσνόητα στοιχεία της σύμβασης και να προβεί στις αναγκαίες επισημάνσεις, φωτίζοντας χαρακτηριστικά της πίστωσης τα οποία ο καταναλωτής ενδεχομένως να μην ήταν σε θέση να αντιληφθεί. Ωστόσο, δεν εκφράζει αξιολογική κρίση σχετικά με την δέσμευση ή όχι του καταναλωτή. Ο καταναλωτής, όπως επισημάνθηκε, φέρει το βάρος της καταλληλότερης για τα μέτρα του απόφασης. Ως προς τον τρόπο εκπλήρωσης της υποχρέωσης διαφώτισης, ούτε η Οδηγία 2008/48/EK ούτε η ΚΥΑ εμπεριέχουν κάποια ειδική πρόβλεψη. Αυτές, επομένως, μπορούν να δοθούν και προφορικά από τον πιστωτικό φορέα προς τον καταναλωτή.¹⁰⁸

Παρόμοια ρύθμιση είναι η ρύθμιση και της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ. Στο αρ. 12 της νέας Οδηγίας προβλέπεται η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα προς παροχή επαρκών εξηγήσεων προκειμένου ο καταναλωτής να κρίνει αν η προτεινόμενη σύμβαση πίστωσης (και οι τυχόν συμπληρωματικές υπηρεσίες) ανταποκρίνεται στις ανάγκες του και τις οικονομικές του δυνατότητες. Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτό, ο πιστωτικός φορέας οφείλει να επεξηγήσει στον καταναλωτή τις προσυμβατικές πληροφορίες που του παρασχέθηκαν μέσω του εντύπου αλλά και τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει κάθε προϊόν καταναλωτικής πίστης, συμπεριλαμβανομένων των σχετιζόμενων με την υπερημερία του (π.χ τόκος υπερημερίας, καταγγελία δανείου, επίσπευση αναγκαστικής εκτέλεσης). Ειδικότερη μνεία γίνεται στις συμπληρωματικές υπηρεσίες, οι οποίες προσφέρονται ομαδοποιημένες με την σύμβαση πίστωσης. Ως προς αυτές πρέπει να διευκρινίζεται στον καταναλωτή αν κάθε επιμέρους συστατικό στοιχείο μπορεί να καταγγελθεί χωριστά και τις συνέπειες της εν λόγω καταγγελίας.

Η υποχρέωση διαφώτισης της νέας Οδηγίας έχει εξατομικευμένο χαρακτήρα όπως και στην ΚΥΑ. Η παροχή πληροφοριών, δηλαδή, εξειδικεύεται με βάση τις παραμέτρους της συγκεκριμένης περίπτωσης. Από την άποψη αυτή, η χρήση αυτοματοποιημένων συστημάτων επίλυσης αποριών (με χρήση π.χ. αυτοματοποιημένου chatbox) ή, πολύ περισσότερο, η ύπαρξη ιστοσελίδες με «συχνές ερωτήσεις» δεν καλύπτει την υποχρέωση προς παροχή επαρκών εξηγήσεων.

Σημειώνεται, δε, ότι η Οδηγία παρέχει την δυνατότητα στον εθνικό νομοθέτη να ορίσει τον τρόπο και τον βαθμό παροχής των επαρκών εξηγήσεων ανάλογα με τις συνθήκες στις οποίες προσφέρεται η πίστωση, το πρόσωπο του πιστούχου και το είδος της παρεχόμενης πίστωσης. Παρόμοια δυνατότητα δινόταν και από την Οδηγία 2008/48/EK χωρίς ωστόσο την αξιοποίησή της από τον εθνικό νομοθέτη. Στο νομοθέτημα ενσωμάτωσης της νέας Οδηγίας στην ελληνική

¹⁰⁵ Πελένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ.203

¹⁰⁶ Πελένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ.203

¹⁰⁷ Δεσποτίδου Αν. ο.π., σ.240

¹⁰⁸ ΔΕΕ C 449/13 CA Consumer Finance SA

έννομη τάξη, ο νομοθέτης θα μπορούσε να συμπεριλάβει, για παράδειγμα, την υποχρέωση γραπτής παροχής επαρκών εξηγήσεων.

Σημαντική, είναι, στο πλαίσιο της προσυμβατικής πληροφόρησης, η πρόβλεψη περί ενημέρωσης του καταναλωτή όταν η προσφορά του πιστωτικού φορέα βασίζεται σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα¹⁰⁹. Όπως και σε κάθε τομέα της οικονομίας, έτσι και στο πεδίο των πιστώσεων, είναι ευχερής η χρήση συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης, τα οποία συλλέγοντας προσωπικά δεδομένα των καταναλωτών καταλήγουν σε κατάλληλες προσφορές είτε για συγκεκριμένο καταναλωτή είτε για συγκεκριμένες κατηγορίες καταναλωτών. Καθώς η διάταξη ισχύει υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του Κανονισμού ΕΕ/2016/76 για τα προσωπικά δεδομένα, οι καταναλωτές πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τα δεδομένα που υπόκεινται σε επεξεργασία. Αυτό καθώς μόνο κατ' αυτό τον τρόπο θα μπορέσουν να εκφράσουν την συγκατάθεση ή την εναντίωσή τους σε αυτού του είδους τις πρακτικές.

4.2.4 Υποχρέωση πληροφόρησης στο στάδιο κατάρτισης της σύμβασης

Στο άρθρο 21 της νέας Οδηγίας ορίζεται το αναγκαίο περιεχόμενο της σύμβασης καταναλωτικής πίστης χωρίς ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις σε σχέση με το άρθρο 10 της ΚΥΑ. Τα επιμέρους στοιχεία ταυτίζονται εν πολλοίς με τα στοιχεία για το οποία παρασχέθηκε προσυμβατική πληροφόρηση στο προ της κατάρτισης της σύμβασης στάδιο. Στη σύμβαση πρέπει να εμπεριέχονται προβλέψεις για δικαιώματα του καταναλωτή, όπως το δικαίωμα υπαναχώρησης του από τη σύμβαση, το δικαίωμα παροχής πίνακα χρεωλυσιών σε περίπτωση εξόφλησης πίστωσης με σταθερή διάρκεια καθώς και το δικαίωμα καταγγελίας και τη διαδικασία άσκησής του.

4.2.5 Υποχρέωση πληροφόρησης μετά την κατάρτιση της σύμβασης

Με το αρ. 23 της νέας Οδηγίας καθιερώνεται υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή για την αλλαγή του επιτοκίου χορηγήσεων, πριν από την έναρξη ισχύος του νέου επιτοκίου. Η ενημέρωση περιλαμβάνει το ποσό των καταβολών μετά την έναρξη ισχύος του νέου επιτοκίου χορηγήσεων, και, αν υπάρξει μεταβολή του αριθμού ή της περιοδικότητας των καταβολών, πληροφορίες σχετικά με τη μεταβολή αυτή. Όμως, τα μέρη δύνανται να συμφωνήσουν στη σύμβαση πίστωσης ότι οι προβλεπόμενες στην παράγραφο 1 πληροφορίες παρέχονται στον καταναλωτή σε περιοδική βάση εφόσον συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις: α) η μεταβολή του επιτοκίου χορηγήσεων οφείλεται σε αλλαγή του επιτοκίου αναφοράς, β) το νέο επιτόκιο αναφοράς δημοσιοποιείται εγκαίρως με τα κατάλληλα μέσα, και γ) οι σχετικές με το νέο επιτόκιο αναφοράς πληροφορίες είναι επίσης διαθέσιμες στις εγκαταστάσεις του πιστωτικού φορέα ή στον ιστιότοπο του πιστωτικού φορέα ή στην εφαρμογή του πιστωτικού φορέα για κινητές συσκευές. Η σχετική διάταξη δεν παρουσιάζει καμία διαφοροποίηση σε σχέση με το αρ. 11 της ΚΥΑ εκτός από την προσθήκη της ιστοσελίδας και της εφαρμογής ως μέσων δημοσιοποίησης του νέου επιτοκίου αναφοράς. Η παρούσα ρύθμιση, η οποία αφορά τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης

¹⁰⁹ αρ.13 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

με κυμαινόμενο επιτόκιο, στόχο έχει την αποτροπή του αιφνιδιασμού του καταναλωτή και την προσαρμογή στα νέα οικονομικά δεδομένα, ύστερα από την αλλαγή του πιο σημαντικού παράγοντα της σύμβασης πίστωσης, του επιτοκίου.

Περαιτέρω, στην νέα Οδηγία καθιερώνεται υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή πριν από την **τροποποίηση των όρων της σύμβασης πίστωσης**¹¹⁰. Ειδικότερα, ορίζεται ότι ο πιστωτικός φορέας προβαίνει εγκαίρως πριν από την τροποποίηση των όρων σε ενημέρωση του καταναλωτή εγγράφως ή επί άλλου σταθερού μέσου για α) τις προτεινόμενες τροποποιήσεις, κατά περίπτωση, την ανάγκη συγκατάθεσης του καταναλωτή ή επεξήγηση των τροποποιήσεων που επήλθαν δυνάμει νόμου, β) το χρονοδιάγραμμα για την εφαρμογή των αλλαγών που αναφέρονται στο στοιχείο α), γ) τα μέσα προσφυγής που διαθέτει ο καταναλωτής όσον αφορά τις αλλαγές που αναφέρονται στο στοιχείο α), δ) την προθεσμία εντός της οποίας μπορεί να υποβληθεί η εν λόγω προσφυγή, ε) το όνομα και τη διεύθυνση της αρμόδιας αρχής στην οποία μπορεί να υποβληθεί η προσφυγή. Η ρύθμιση αυτή ασφαλώς αναβαθμίζει την προστασία των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή. Ρητά ορίζεται ότι οι τροποποιήσεις των όρων της σύμβασης δεν μπορούν να θίγουν τα δικαιώματα του καταναλωτή, και ιδίως, το δικαίωμα πληροφόρησής του. Άλλωστε, η διάταξη αυτή ισχύει με την επιφύλαξη της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ για τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών και τις ρυθμίσεις για την προσυμβατική πληροφόρηση.

5.Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΧΡΕΩΣΗΣ

5.1 Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού

Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού κατά έναν ευρέως αποδεκτό ορισμό μπορεί να οριστεί ως *ένα σύνολο καλών πρακτικών διαφάνειας και υπευθυνότητας, πληροφόρησης και προστασίας του δανειζόμενου καταναλωτή αλλά και αντίστοιχης προσοχής από πλευράς του τελευταίου*¹¹¹, έχει, δε, ως βασικό περιεχόμενο τον **έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή**. Αν και πρωταρχικός σκοπός του υπεύθυνου δανεισμού αποτελεί η προστασία του καταναλωτή από την υπερχρέωση, ο τελευταίος δεν θεωρείται αμέτοχος και άνευ ευθυνών στην συναλλαγή του με τον πιστωτικό φορέα. Με άλλα λόγια, ο υπεύθυνος δανεισμός λειτουργεί αμφίδρομα, τόσο ως υπεύθυνη χορήγηση πίστωσης από την πλευρά του δανειστή, όσο και ως υπεύθυνη λήψη της πίστωσης από την πλευρά του οφειλέτη¹¹². Όπως επισημαίνεται βέβαια, κατά βάση οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την αρχή του υπεύθυνου βαραίνουν τους πιστωτικούς φορείς¹¹³. Ωστόσο, απαραίτητη, τυγχάνει η υπεύθυνη σύμπραξη του οφειλέτη. Για παράδειγμα, στο πλαίσιο της διεξαγωγής του ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας πηγή πληροφοριών αποτελεί ο ίδιος ο καταναλωτής, ο οποίος οφείλει να ανταποκριθεί με ειλικρίνεια στην υποχρέωση παροχής δεδομένων σχετικά με την εισοδηματική του κατάσταση ή το ποσό των οφειλών του.

¹¹⁰ Αρ. 22 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹¹¹ *Περάκης Ε*, «Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού και η πρόσφατη κοινοτική Οδηγία για την καταναλωτική πίστη», ΧρηΔικ 2009, σ.353, *Πελένη-Παπαγεωργίου Αν.*, ο.π., σ. 208.

¹¹² *Πελένη-Παπαγεωργίου*, «Η νέα Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις», ΝοΒ 2010, σ. 282, 286· *Χασάπης Χ.*, «Η Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα, που προορίζονται για κατοικία: Μια συνοπτική παρουσίαση», ΔΕΕ 6/2015, σ. 347· *Κλαβανίδου Δ.*, «Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης», σε «*Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο*», 2019, σ. 53· *Περάκης Ε*, ό.π., ΧρηΔικ 2009, σ. 352επ.

¹¹³ *Λιβαδά Χρ.* σε Αλεξανδρίδου Ελ., ο.π.σ.1135

Στην Οδηγία 2008/48/EK δεν γίνεται αναφορά στον όρο του υπεύθυνου δανεισμού. Αυτό, δε, σε αντίθεση με την Πρόταση της Οδηγίας, όπου προβλεπόταν ρητά στο αρ. 9 (τιτλοφορούμενο «υπεύθυνος δανεισμός») η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να αξιολογήσει με κάθε μέσο ότι ο καταναλωτής θα εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του από την σύμβαση. Ύστερα από αντιδράσεις σχετικά με τον πατερναλιστικό χαρακτήρα της, η ρύθμιση αυτή εγκαταλείφθηκε και αντικαταστάθηκε από την ρύθμιση του αρ. 8 της Οδηγίας στην οποία προβλέπεται μόνον η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή βάσει επαρκών στοιχείων. Η Επιτροπή μάλιστα επεσήμανε σε Ανακοίνωση της ότι «το Συμβούλιο εγκατέλειψε την αρχή του υπεύθυνου δανεισμού» στην Οδηγία 2008/48/EK. Αυτό, όμως, όπως υποστηρίζεται δεν είναι απόλυτα ακριβές αφού τόσο στο προοίμιο της Οδηγίας (αιτ.σκ. 26) αναφέρεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν μέτρα για την προαγωγή υπεύθυνων πρακτικών σε όλες τις φάσεις της πιστωτικής σχέσης. Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού επιβιώνει στην Οδηγία τόσο μέσω της καθιέρωσης του ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας των καταναλωτών προς αποφυγή της υπερχρέωσης όσο και μέσω της μέριμνας για παροχή επαρκών εξηγήσεων στο στάδιο της προσυμβατικής πληροφόρησης¹¹⁴.

Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού εξελίχθηκε και ενισχύθηκε τα επόμενα χρόνια. Στην Οδηγία 2014/17/ΕΕ για την στεγαστική πίστη επισημάνθηκε ότι ο ανεύθυνος δανεισμός δεν αποτελεί κίνδυνο μόνον για τους καταναλωτές, οι οποίοι χρήζουν προστασίας από την υπερχρέωση αλλά και για το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα συνολικά¹¹⁵. Αυτό καθώς η εμπειρία της οικονομικής κρίσης ανέδειξε τους κινδύνους που συνδέονται με την ανεύθυνη δανειοδότηση πέραν της υπερχρέωσης, ήτοι την αφερεγγυότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων, τον κλονισμό της εμπιστοσύνης του καταναλωτικού κοινού στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και, καταληκτικά, την έλλειψη σταθερότητας του ίδιου του χρηματοπιστωτικού συστήματος¹¹⁶. Σε αυτό το πλαίσιο, η ρύθμιση για τον έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας στα στεγαστικά δάνεια έγινε αρκετά πιο αυστηρή και λεπτομερής, εξειδικεύοντας τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνει υπόψη ο πιστωτικός φορέας και -το σημαντικότερο- ορίζοντας ότι ο πιστωτικός φορέας οφείλει να μην χορηγήσει την πίστωση σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή. Ανάλογο νόημα δίνεται στην αρχή του υπεύθυνου δανεισμού και στην νέα Οδηγία για την καταναλωτική πίστη, όπως θα καταδειχθεί παρακάτω.

5.2 Η ρύθμιση του ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας στην Οδηγία 2008/48/EK και τα αναφύομενα κενά

Κατά το αρ. 8 της ΚΥΑ ο πιστωτικός φορέας πριν χορηγήσει την πίστωση οφείλει να ελέγχει *την πιστοληπτική ικανότητα και την φερεγγυότητα του καταναλωτή*. Ως προς τους όρους πιστοληπτική ικανότητα και την φερεγγυότητα αν και ομοιάζουν, υποστηρίζεται ότι ο πρώτος είναι ευρύτερος καθώς σχετίζεται με αντικειμενικά στοιχεία του δανειολήπτη όπως τα εισοδήματά του, οι οφειλές

¹¹⁴ Πελλένη-Παπαγεργίου Αν. ο.π., σ. 210

¹¹⁵ Αιτ.Σκ.3 Προοιμίου Οδηγίας 2014/17/ΕΕ, Χασάπης Χ, ο.π.,σ. 339, Δεσποτίδου Αν.,ο.π.,σ. 250

¹¹⁶ Λιβαδά Χρ., «Η εξέλιξη της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού στο ενωσιακό δίκαιο με έμφαση στις ρυθμίσεις της υπό υιοθέτηση Οδηγίας για τις συμβάσεις πίστωσης σε ακίνητα κατοικίας», ΧρηΔικ 2/2012, σ. 203

του κ.α. ενώ η φερεγγυότητα με υποκειμενικά στοιχεία και κατά βάση την βούλησή του να εκπληρώσει τις απορρέουσες από την σύμβαση πίστωσης υποχρεώσεις¹¹⁷.

Πηγή πληροφόρησης του πιστωτικού φορέα ασφαλώς αποτελεί ο ίδιος ο καταναλωτής είτε μέσω πληροφοριών που ο ίδιος παρέχει π.χ. σχετικά με το εισόδημά του είτε από την προηγούμενη συναλλακτική σχέση που έχει ο ίδιος με τον πιστωτικό φορέα όπως λ.χ. σχετικά με τυχόν προηγούμενες ληξιπρόθεσμες οφειλές. Ως προς τις πληροφορίες που πρέπει να παρέχει στον πιστωτικό φορέα ο καταναλωτής υπέχει καθήκον αλήθειας, ευθυνόμενος για την ορθότητα και την πληρότητά τους¹¹⁸. Περαιτέρω, όπως ορίζεται στην Οδηγία¹¹⁹ και αντίστοιχα στην ΚΥΑ, όπου κρίνεται αναγκαίο, ο πιστωτικός φορέας οφείλει να λαμβάνει πληροφόρηση από σχετικές **βάσεις δεδομένων**. Στην χώρα μας ο έλεγχος αυτός γίνεται κατά βάση μέσω της διατραπεζικής εταιρείας ΤΕΙΡΑΙΣΙΑΣ ΑΕ¹²⁰.

Όπως γίνεται φανερό και έχει επισημανθεί, η ρύθμιση της Οδηγίας 2008/48/ΕΕ παρουσιάζει κάποιες σημαντικές **αοριστίες**. Αρχικά, **δεν προσδιορίζονται τα στοιχεία βάσει των οποίων πρέπει να γίνει η αξιολόγηση** της πιστοληπτικής ικανότητας, με την γενική διατύπωση ότι πρέπει να είναι *επαρκή*. Επιπλέον, **δεν προσδιορίζονται τα κριτήρια με βάση τα οποία ο πιστωτικός φορέας δύναται να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ο καταναλωτής είναι πράγματι φερέγγυος και πιστοληπτικά ικανός**. Ακόμη, αναφέρεται μөн ότι όπου κρίνεται αναγκαίο ο πιστωτικός φορέας διεξάγει έλεγχο και σε βάσεις δεδομένων, δεν αναφέρεται όμως πότε κρίνεται αναγκαίο. Ελλείπει, δηλαδή, και σε αυτό το σημείο ο καθορισμός συγκεκριμένων κριτηρίων. Η επιλογή της αοριστίας στην διατύπωση μπορεί σε έναν βαθμό να αιτιολογηθεί από την ευελιξία που πρέπει να διαθέτει ο πιστωτικός φορέας, ενόψει και της καθιέρωσης εξατομικευμένης προστασίας στον εκάστοτε αντισυμβαλλόμενο καταναλωτή. Άλλωστε, η ποικιλία των συμβάσεων καταναλωτικής πίστης αλλά και οι διαφορές ανάμεσα στις αγορές των επιμέρους κρατών μελών της ένωσης ενδεχομένως να συνηγόρησαν υπέρ της επιλογής αυτής της ασαφούς διατύπωσης. Επιπλέον, ακόμη και το διαφορετικό ύψος της πίστωσης επιδρά ενδεχομένως στις απαιτήσεις ελέγχου της πιστοληπτικής ικανότητας του εκάστοτε καταναλωτή-υποψήφιου δανειολήπτη. Ωστόσο, ενδεχομένως με αυτόν τον τρόπο η ρύθμιση απομακρύνεται από την επίτευξη του στόχου της ενιαίας εσωτερικής αγοράς και της επίτευξης μέγιστης εναρμόνισης.

Αοριστία εντοπίζεται ωστόσο και στο πεδίο των συνεπειών της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του οφειλέτη. Το μόνο που ορίζεται σχετικά με τις συνέπειες της αξιολόγησης στην ΚΥΑ είναι η απαλλαγή του οφειλέτη από το συνολικό κόστος της σύμβασης σε περίπτωση υπαίτιας παράβασης του πιστωτικού φορέα για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή¹²¹. Ωστόσο, και σε αυτό το σημείο, το νόημα της ρύθμισης είναι αμφίσημο. Ειδικότερα, δεν διευκρινίζεται αν υποχρεούται ο πιστωτικός φορέας να μην χορηγήσει την πίστωση σε περίπτωση που το αποτέλεσμα του ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας είναι

¹¹⁷ Χιωτέλλης Α. «Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, ΧρΙΔ 2010, σ. 304

¹¹⁸ Δεσποτίδου Αν., ο.π., 251

¹¹⁹ Αρ.8 Οδηγίας 2008/48/ΕΚ

¹²⁰ Όπου τηρούνται τα ακόλουθα αρχεία οικονομικής συμπεριφοράς: Αθέτησης υποχρεώσεων - υποθηκών & προσημειώσεων (ΣΑΥ-ΣΥΠ), Συγκέντρωσης Χορηγήσεων (ΣΣΧ), Ελέγχου Κινδύνων (ΤΣΕΚ) - Αθέτησης υποχρεώσεων - υποθηκών & προσημειώσεων (ΣΑΥ-ΣΥΠ), www.tiresias.gr, για την λειτουργία των οποίων βλ. Καραγιάννη Κ. «Προσέγγιση μιας περίπτωσης ανεπίτρεπτης σύνδεσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας», ΧρηΔικ 2010, σ.313-314

¹²¹ Αρ.8 παρ.3 ΚΥΑ Ζ1-699/2010

αρνητικό. Έχουν υποστηριχθεί με βάσιμα επιχειρήματα και οι δύο απόψεις¹²² προτάσσοντας από την μία την οικονομική ελευθερία του καταναλωτή και από την άλλη την ανάγκη προστασίας του από την υπερχρέωση. Η ασάφεια ως προς τις υποχρεώσεις του πιστωτικού φορέα ασφαλώς οδηγεί σε αοριστία των προϋποθέσεων ενεργοποίησης της έννομης συνέπειας της παραβίασης αυτών, όπως αυτή προβλέπεται στο αρ. 8 της ΚΥΑ¹²³. Η ανασφάλεια δικαίου που δημιουργείται ανήκει μάλλον στα αδύναμα σημεία της Οδηγίας.

5.3 Η ρύθμιση της νέας Οδηγίας σχετικά με τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας

Ο έλεγχος πιστοληπτικής ικανότητας που προβλέπεται στην νέα Οδηγία για την καταναλωτική πίστη είναι περισσότερο αυστηρός σε σχέση με την Οδηγία 2008/48/EK, προσεγγίζοντας το πρότυπο της Οδηγίας 2014/17/EE για την στεγαστική πίστη. Συγκεκριμένα, προβλέπεται η υποχρέωση των πιστωτικών φορέων να διεξάγουν **ενδελεχή αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή**. Μάλιστα, ρητώς αναφέρεται στην νέα ρύθμιση ότι η εν λόγω αξιολόγηση πραγματοποιείται **προς το συμφέρον του καταναλωτή**, προκειμένου να αποφευχθούν ανεύθυνες πρακτικές δανεισμού και υπερχρέωση, και λαμβάνει δεόντως υπόψη τους παράγοντες που σχετίζονται με την επαλήθευση της προοπτικής του καταναλωτή να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του βάσει της σύμβασης πίστωσης. Με αυτόν τον τρόπο, η ρύθμιση της Οδηγίας υιοθετεί ευκρινώς ένα πρότυπο αξιολόγησης προσανατολισμένο στον καταναλωτή. Με άλλα λόγια, δεν ενδιαφέρει τόσο η προοπτική αποπληρωμής του δανείου, η οποία ουσιαστικά αποτελεί αξιολόγηση του πιστωτικού κινδύνου που αναλαμβάνει ο πιστωτικός φορέας, αλλά η δυνατότητα του καταναλωτή να αποπληρώσει το δάνειο χωρίς να βρεθεί αντιμέτωπος με οικονομικές δυσχέρειες λόγω της υπερχρέωσής του¹²⁴.

Σε αυτό το πλαίσιο, πρώτο σημείο διαφοροποίησης της εμπεριεχόμενης στο αρ. 18 της νέας Οδηγίας σημείο αποτελεί ο **καθορισμός της ποιότητας των στοιχείων πληροφόρησης**, βάσει των οποίων διεξάγεται ο έλεγχος πιστοληπτικής ικανότητας. Πιο συγκεκριμένα, όπως ορίζεται στην νέα ρύθμιση, ο έλεγχος πιστοληπτικής ικανότητας διενεργείται με βάση κατάλληλες και ακριβείς πληροφορίες. Οι υπόχρεοι προς παροχή των πληροφοριών, επομένως, θα πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξουν την καταλληλότητα και την ακρίβεια τους¹²⁵. Πρόκειται, δε, για πληροφορίες σχετικά με το εισόδημα και τις δαπάνες, καθώς και άλλες χρηματοοικονομικές συνθήκες του καταναλωτή οι οποίες είναι αναγκαίες και αναλογικές, όπως αποδεικτικά εισοδημάτων ή άλλων πηγών αποπληρωμής, πληροφορίες σχετικές με τα χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού και παθητικού ή πληροφορίες σχετικά με άλλες χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις του καταναλωτή. Σε συμμόρφωση της Οδηγίας με τον Κανονισμό 2016/2019, στο αρ. 18 παρ. 3 ορίζεται η **απαγόρευση της επεξεργασίας ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων**

¹²² Υπέρ της υποχρέωσης του του πιστωτικού φορέα να μην χορηγήσει την πίστωση *Λιβαδά Χρ.*, ο.π., 2008, σ.325, *Μεντής Γ.* «Η άμυνα και ελευθέρωση του υπερχρεωμένου οφειλέτη», 2012, Π.Ν. Σάκκουλας, σ.33, αντιθ. *Περάκης Ε.*, ο.π., σ.357-358, *Πελένη-Παπαγεωργίου Αν.*, ο.π., σ.221-222

¹²³ *Λιβαδά Χρ.* ο.π., 2012, σ. 207

¹²⁴ Cherednychenko O. «*The proposal for a new EU Consumer Credit Directive: towards responsible lending in the digital age?*», *Law and Financial Markets Review*, 15, 2021, σ.194

¹²⁵ *Λιβαδά Χρ.* σε Αλεξανδρίδου Ελ., ο.π., σ. 1135

του καταναλωτή, όπως αυτά αναφέρονται στο αρ. 9 παρ. 1 του Κανονισμού¹²⁶. Το βάρος απόδειξης σχετικά με την τήρηση του κανόνα αυτού βαρύνει τους πιστωτικούς φορείς¹²⁷.

Οι πηγές πληροφόρησης διακρίνονται σε εσωτερικές και εξωτερικές, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται ο καταναλωτής και οι βάσεις δεδομένων, όπου απαιτείται. Όπως ορίζεται ρητώς στην Οδηγία¹²⁸, **τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης δεν αποτελούν πηγή πληροφόρησης για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή για τους σκοπούς της νέας Οδηγίας**. Τα δεδομένα που προκύπτουν από τα μέσα μαζικής δικτύωσης καθώς και τα δεδομένα του αρ. 9 παρ. 1 του Κανονισμού 2016/2019 δεν επιτρέπεται, συνακόλουθα, να αποτελέσουν περιεχόμενο των βάσεων δεδομένων. Τα ειδικότερα, δε, σχετικά με την λειτουργία των βάσεων δεδομένων και την πρόσβαση σε αυτές αναφέρονται στο άρθρο 19 της Οδηγίας.

Περαιτέρω, η ρύθμιση της νέας Οδηγίας είναι περισσότερο λεπτομερής σχετικά με τις διαδικασίες τις οποίες οφείλουν να ακολουθούν οι πιστωτικοί φορείς κατά τον έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας των καταναλωτών. Συγκεκριμένα, ο πιστωτικός φορέας οφείλει να επαληθεύσει τις πληροφορίες, μεταξύ άλλων, αν είναι αναγκαίο, μέσω παραπομπής σε δικαιολογητικά που παρέχονται από ανεξάρτητα εξακριβώσιμες πηγές¹²⁹. Ειδικές υποχρεώσεις θεσπίζονται, δε, σχετικά με την **χρήση αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα** στο πλαίσιο της διενέργειας ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας. Ειδικότερα, υιοθετώντας ρύθμιση ανάλογη του αρ. 22 του Κανονισμού 2016/2019, ο ενωσιακός νομοθέτης προβλέπει ότι καταναλωτής έχει το δικαίωμα να ζητήσει και να λάβει από τον πιστωτικό φορέα ανθρώπινη παρέμβαση¹³⁰. Πιο συγκεκριμένα, ο καταναλωτής έχει το δικαίωμα να ζητήσει και να λάβει από τον πιστωτικό φορέα σαφή και κατανοητή εξήγηση της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, μεταξύ άλλων όσον αφορά τη λογική και τους κινδύνους που ενέχει η αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, καθώς και τη σημασία και τις επιπτώσεις της στην απόφαση, να εκφράσει την ίδια άποψή του καταναλωτή στον πιστωτικό φορέα και να ζητήσει επανεξέταση της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας και της απόφασης σχετικά με τη χορήγηση της πίστωσης από τον πιστωτικό φορέα. Παράλληλα, προβλέπεται η υποχρέωση του καταναλωτή να ενημερώνεται γι' αυτό το δικαίωμά του. Με άλλα λόγια, οι πιστωτικοί φορείς που χρησιμοποιούν αυτοματοποιημένα συστήματα επεξεργασίας δεδομένων, συστήματα, δηλαδή, τεχνητής νοημοσύνης, πρέπει να είναι σε θέση να επεξηγήσουν στον καταναλωτή ποια δεδομένα επεξεργάστηκαν, την σημασία αυτών σε σχέση με άλλα, καθώς και πώς ο συσχετισμός τους οδήγησε στην κρίση περί ύπαρξης ή μη πιστοληπτικής ικανότητας. Αυτό καθώς πέραν της πληροφοριακής ασυμμετρίας, διαφαίνεται και η ύπαρξη μίας «*ψηφιακής ασυμμετρίας*»¹³¹ ανάμεσα στους πιστωτικούς φορείς και τους καταναλωτές, καθώς οι τελευταίοι δεν δύνανται να αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο αυτού του είδους τα συστήματα

¹²⁶ Συγκεκριμένα πρόκειται για δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και η επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, δεδομένων που αφορούν την υγεία ή δεδομένων που αφορούν τη σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό. Σχετικά με την απαγόρευση επεξεργασίας δεδομένων που αφορούν την υγεία στον έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς βλ. *Καραγιάννη Κ.* «Προσέγγιση μιας περίπτωσης ανεπίτρεπτης σύνδεσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας», ΧρηΔικ 2010, σ.316

¹²⁷ ΔΕΕ CA Consumer Finance SA κατά Ingrid Bakkaus

¹²⁸ αρ.18 παρ. 3 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹²⁹ αρ. 18 παρ. 3 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹³⁰ αρ. 18 παρ. 8 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹³¹ *Cherednychenko O.O.*, ο.π.,2024, σ.253

επεξεργάζονται δεδομένα και καταλήγουν σε συμπεράσματα σχετικά με την πιστοληπτική τους ικανότητα. Οι κίνδυνοι που συνδέονται με την παροχή πιστώσεων σε ψηφιακό περιβάλλον, με βασικό χαρακτηριστικό την ταχύτητα αλλά και την έλλειψη ανθρώπινης παρουσίας και επικοινωνίας, όπως για παράδειγμα στην χρήση αυτοματοποιημένων συστημάτων επεξεργασίας δεδομένων, λαμβάνονται υπόψη από την Οδηγία στο πλαίσιο του εκσυγχρονισμού της. Άλλωστε, ιδίως όσον αφορά τα συστήματα τεχνητής νοημοσύνης, την 21^η.05.2024 εξεδόθη ο Κανονισμός για την Τεχνητή Νοημοσύνη (AI Act), ο οποίος κατατάσσει τα σχετικά συστήματα στην κατηγορία των συστημάτων τεχνητής νοημοσύνης υψηλού κινδύνου¹³², απαγορεύοντας ταυτόχρονα την ταξινόμηση φυσικών προσώπων με βάση την κοινωνική τους συμπεριφορά ή στοιχείων της προσωπικότητάς τους η οποία επιφέρει επιζήμια ή δυσμενή μεταχείριση τους σε κοινωνικά πλαίσια τα οποία δεν σχετίζονται με το πλαίσιο στο οποίο παρήχθησαν ή συλλέχθηκαν αρχικά τα δεδομένα¹³³.

Το σημαντικότερο, ωστόσο, σημείο διαφοροποίησης της νέας Οδηγίας έγκειται στις **συνέπειες της αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας**. Σε αντίθεση με την ρύθμιση της Οδηγίας 2008/48/EK, ορίζεται πλέον ότι ο πιστωτικός φορέας **δεν επιτρέπεται να χορηγήσει την πίστωση στον καταναλωτή, αν το αποτέλεσμα της αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας είναι αρνητικό**¹³⁴. Με αυτόν τον τρόπο οι συνέπειες του ελέγχου είναι όμοιες στην καταναλωτική και στεγαστική πίστη καθώς αντίστοιχη ρύθμιση υπάρχει στην Οδηγία 2014/17/ΕΕ και τον ν. 4438/2016. Ειδικότερα, πλέον η ρύθμιση ταυτίζεται με αυτή του άρθρου 17 παρ. 5 περ. α' του ν. 4438/2016 που ορίζει ρητά ότι ο πιστωτικός φορέας δύναται να χορηγήσει την πίστωση μόνο σε περίπτωση θετικής αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή. Είναι αξιοσημείωτο ότι σύμφωνα με την Πρόταση της Οδηγίας στον άκαμπτο κανόνα της απαγόρευσης χορήγησης πιστώσεων σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας υπήρχε εξαίρεση σε συγκεκριμένες και επαρκώς δικαιολογημένες περιπτώσεις, κυρίως όσον αφορά φοιτητικά δάνεια, δάνεια για κάλυψη νοσηλίων κ.α.¹³⁵ προκειμένου να μην αποκλείονται από την πίστωση καταναλωτές με ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης. Ωστόσο, η ρύθμιση αυτή δεν διατηρήθηκε στο τελικό κείμενο της Οδηγίας προς εξασφάλιση της ασφάλειας δικαίου στο πεδίο αυτό¹³⁶. Στον εθνικό νομοθέτη απομένει να ορίσει τις συνέπειες της χορήγησης πίστωσης παρά το αρνητικό αποτέλεσμα της αξιολόγησης ή της έλλειψης αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή, ενδεχομένως με αντίστοιχο τρόπο με το άρθρο 8 της ΚΥΑ Ζ1-699/2010.

Στο πλαίσιο της Οδηγίας για την στεγαστική πίστη είχαν διατυπωθεί σκέψεις σχετικά με την αυστηρότητα της ρύθμισης, η οποία επιτάσσει την απαγόρευση, ουσιαστικά, χορήγησης πίστωσης σε καταναλωτές που κρίνονται πιστοληπτικά μη ικανοί¹³⁷. Ως προς αυτό, η προστασία από την υπερχρέωση ασφαλώς επιτάσσει την λήψη δραστικών μέτρων. Επίσης, δεν υφίσταται δικαίωμα στην πίστωση¹³⁸, όσο απαραίτητη και αν είναι αυτή. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη την φύση των καταναλωτικών πιστώσεων και την ανάγκη για χρηματοδότηση προς κάλυψη έκτακτων αναγκών, δημιουργείται προβληματισμός σχετικά με την ακαμψία της διάταξης. Ίσως υπό το πρίσμα αυτό

¹³² Κανονισμός 2024/1689, Παράρτημα III, περ.5

¹³³ Κανονισμός 2024/1689, αρ. 5 παρ.1 περ. γ' i.

¹³⁴ αρ. 18 παρ. 6 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹³⁵ Αιτ.Σκ.47 Προοιμίου της Πρότασης Οδηγίας

¹³⁶ Συμβούλιο της ΕΕ-Γενική Προσέγγιση, 2021/0171(COD), σ.6

¹³⁷ Λιβαδά Χρ.,ο.π.,2012,σ.217,Περάκης Ε., ο.π., σ.356, Δεσποτίδου Αν.,ο.π., 252

¹³⁸ Λιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίδου Ελ.,ο.π.,σ.1097

είναι σκόπιμες συγκεκριμένες πολιτικές που να δίνουν στην διάταξη μια πιο ήπια έννοια (π.χ. άρνηση της πίστωσης μόνον όταν δεν καταλείπεται καμία αμφιβολία περί της αρνητικής αξιολόγησης) ή να προβλέπουν την επάνοδο του πιστωτικού φορέα με νέα πρόταση πίστωσης, προσαρμοσμένης στις δυνατότητες του εκάστοτε καταναλωτή¹³⁹. Στον αντίποδα, η θετική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του δεν θα πρέπει να οδηγεί κατ' ανάγκη στην σύναψη της σύμβασης, καθώς κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην παραβίαση της ελευθερίας των συμβάσεων του πιστωτικού φορέα υπό την αρνητική της έννοια¹⁴⁰. Με άλλα λόγια, η θετική αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή δεν παράγει υποχρέωση σύναψης σύμβασης πίστωσης. Τα παραπάνω, βέβαια, ισχύουν υπό την επιφύλαξη του αρ. 6 της Οδηγίας, που απαγορεύει τις διακρίσεις σε βάρος καταναλωτών που διαμένουν νόμιμα στην Ένωση λόγω της ιθαγένειας ή του τόπου διαμονής τους ή για οποιονδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όταν οι εν λόγω καταναλωτές ζητούν, συνάπτουν ή διατηρούν σύμβαση πίστωσης εντός της Ένωσης.

6.ΕΙΔΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

6.1 Το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή

Το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή διατηρείται και στο πλαίσιο ρυθμίσεων της νέας Οδηγίας, χωρίς ιδιαίτερες μεταβολές ενώ στην Έκθεση της Επιτροπής για την Οδηγία 2008/48/ΕΕ επισημάνθηκε ότι είναι γενικά αποτελεσματικά και λειτουργεί ικανοποιητικά¹⁴¹. Όπως προβλεπόταν στο αρ. 14 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ και προβλέπεται, πλέον, και στο αρ. 26 της νέας Οδηγίας, ο καταναλωτής διαθέτει το δικαίωμα υπαναχώρησης από την σύμβαση πίστωσης. Παρόμοιο δικαίωμα προβλέπεται και στο πλαίσιο ρύθμισης των συμβάσεων παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση (αρ. 4^α παρ. 6 και 7 ν. 2251/1994), των συμβάσεων από απόσταση (αρ. 4 παρ. 10 ν. 2251/1994) και των συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος (αρ. 3 παρ. 4 ν.2251/1994). Όπως, όμως, ορίζεται και στην νέα Οδηγία, όταν ο καταναλωτής διαθέτει δικαίωμα υπαναχώρησης κατά το αρ. 26 της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ, δεν εφαρμόζονται τα αρ. 6 και 7 της Οδηγίας 2002/65/ΕΚ για την υπαναχώρηση από τις συμβάσεις παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από απόσταση.

Βασικά χαρακτηριστικά της υπαναχώρησης αυτής είναι ο **αναιτιολόγητος χαρακτήρας της και η άσκηση της εντός προθεσμίας 14 ημερών**:

Ο αναιτιολόγητος χαρακτήρας της έχει την έννοια ότι **αρκεί απλώς η «μετάνοια»** του καταναλωτή¹⁴² ως προς την συμβατική δέσμευσή του, η απλή μεταστροφή της βούλησής του, χωρίς να απαιτείται η ύπαρξη κάποιου λόγου που να δικαιολογεί την αποδέσμευσή του από την σύμβαση καταναλωτικής πίστης. Αυτό καθώς στόχος του ενωσιακού νομοθέτη είναι η προστασία του καταναλωτή σε περίπτωση που η συμβατική του δέσμευση δεν ήταν αποτέλεσμα προσεκτικής

¹³⁹ *Λιβαδά Χρ.*, ο.π., σ. 217, *Δεσποτίδου Αν.*, ο.π., σ.252, *Τασίκας Α.* «Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή στην παροχή της καταναλωτικής πίστης», ΝοΒ 2011, σ. 2894

¹⁴⁰ *Λιβαδά Χρ.* σε Αλεξανδρίδου Ελ., ο.π., σ.1140-1141

¹⁴¹ Έκθεση της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, σ.5

¹⁴² *Σταθόπουλος Μ./Χιωτέλλης Α./Ανγουστιανάκης Μ.*, «Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1995, σ. 54, *Πελένη- Παπαγεωργίου Αν.ο.π.*, σ. 141

μελέτης των οικονομικών επιπτώσεων της σύμβασης πίστωσης. Άλλωστε, στην καταναλωτική πίστη δεν προβλέπεται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η υποχρεωτική πάροδος συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος ανάμεσα στην υποβολή δεσμευτικής προσφοράς και στην σύναψη της σύμβασης πίστωσης, όπως προβλέπεται στην στεγαστική πίστη.

Ως αντιστάθμισμα της ελεύθερης μονομερούς αποδέσμευσης του καταναλωτή από την σύμβαση προβλέπεται η άσκηση του δικαιώματος της υπαναχώρησης **εντός προθεσμίας 14 ημερών**. Η προθεσμία αυτή ξεκινά από την σύναψη της σύμβασης ή από την ημέρα κατά την οποία παραλαμβάνει τους όρους και της προϋποθέσεις της σύμβασης, αν αυτή έπεται της σύναψης της σύμβασης. **Σε κάθε περίπτωση**, ακόμη και αν δεν παραδοθούν στον καταναλωτή οι όροι και οι προϋποθέσεις της σύμβασης, η προθεσμία άσκησης του δικαιώματος της υπαναχώρησης είναι **12 μήνες και 14 ημέρες από την σύναψη της σύμβασης καταναλωτικής πίστης**. Η τελευταία αυτή ρύθμιση προστέθηκε προς εξασφάλιση της ασφάλειας δικαίου¹⁴³, καθώς, όπως είχε ερμηνευτεί και από το ΔΕΕ στην υπόθεση H.B. και άλλοι κατά Volkswagen Bank GmbH και άλλων, ο καταναλωτής εξακολουθούσε επ' αόριστον να διαθέτει το δικαίωμα υπαναχώρησης όσο δεν του παρέχονταν οι απαραίτητες κατά το άρθρο 10 παρ. 2 της Οδηγίας 2008/48/EK. Ως προς την επιλογή αυτή του ενωσιακού νομοθέτη ορθώς εκφράζονται αμφιβολίες: Ο χρονικός περιορισμός της προστασίας του καταναλωτή που δεν λαμβάνει την απαραίτητη πληροφόρηση, ενδεχομένως, διευκολύνει τους ασυνεπείς πιστωτικούς φορείς παρέχοντας τους την δυνατότητα να μην χορηγήσουν ή συμπληρώσουν την απαιτούμενη κατά τα άρθρα της Οδηγίας πληροφόρηση, καθώς, σε κάθε περίπτωση, το δικαίωμα για υπαναχώρηση του καταναλωτή δεν θα μπορεί να ασκηθεί ένα έτος και 14 ημέρες μετά την σύναψη της σύμβασης πίστωσης¹⁴⁴. Η μόνη διέξοδος για τον πλημμελώς πληροφορημένο καταναλωτή είναι να απαιτήσει αποζημίωση κατά τις γενικές διατάξεις του ΑΚ (ιδ. κεφ.7). Η προσθήκη κάποιας κύρωσης από τον εθνικό νομοθέτη στο πλαίσιο αυτό, προς ενίσχυση της θέσης του καταναλωτή ίσως θα ήταν σκόπιμη.

Ως προς την νομική φύση της υπαναχώρησης, έχει επισημανθεί ότι αποτελεί μία **sui generis υπαναχώρηση**¹⁴⁵, αφού προβλέπεται, μεν, από το νόμο¹⁴⁶, εν προκειμένω ήδη από την ΚΥΑ Ζ1-699/2010 και, στην συνέχεια, από το νομοθέτημα ενσωμάτωσης της νέας Οδηγίας, αποτελεί, δε, κατά τους ορισμούς της Οδηγίας υποχρεωτικά περιεχόμενο της σύμβασης πίστωσης¹⁴⁷. Αμφισβητούμενο είναι το ζήτημα της ειδικότερης νομικής φύσης της υπαναχώρησης. Ειδικότερα, αν γίνει δεκτό ότι η σύμβαση αναπτύσσει ενέργεια με την σύναψή της, πριν, δηλαδή, την πάροδο της προθεσμίας των 14 ημερών, η άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης ισοδυναμεί με άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος με αποτέλεσμα την ανατροπή των εκατέρωθεν συμβατικών υποχρεώσεων¹⁴⁸. Αν, από την άλλη, γίνει δεκτό ότι η σύμβαση δεν αναπτύσσει ενέργεια μέχρι την πάροδο της προθεσμίας υπαναχώρησης, γίνεται λόγος για σύναψη σύμβασης υπό την αναβλητική αίρεση της μη εμπρόθεσμης άσκησης υπαναχώρησης, αφού η σύμβαση, πριν την πάροδο της προθεσμίας υπαναχώρησης είναι «ανολοκλήρωτη»¹⁴⁹. «Όπως, όμως, ορθά

¹⁴³ Αιτ. Σκ.64 Προομίου Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ, Συμβούλιο της ΕΕ-Γενική Προσέγγιση, 2021/0171(COD),σ.

¹⁴⁴ Rott P., «The Balance in Consumer Protection Between Substantive Law and Enforcement», European Review of Private Law, 31, I. 4,2023, σ.890-892

¹⁴⁵ Πελένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 142

¹⁴⁶ Ο Σταθόπουλος μάλιστα υποστηρίζει ότι η υπαναχώρηση αυτή είναι ανάλογη αυτής που προβλέπεται στην ΑΚ 230 σε Σταθόπουλος Μ./Χιωτέλλης Α./Αυγουστιανάκης Μ., ο.π., σ. 56

¹⁴⁷ Παπαρηγοπούλου-Σκορίνη Ξ., «Η προστασία του καταναλωτή στη σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος», Π.Ν. Σάκκουλας, 1999, σ. 153

¹⁴⁸ Πελένη- Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 142-143

¹⁴⁹ Σταθόπουλος Μ. σε Σταθόπουλος Μ./Χιωτέλλης Α./Αυγουστιανάκης Μ,ο.π.,σ. 55

παρατηρείται¹⁵⁰, η πρακτική σημασία αυτής της διάκρισης είναι αρκετά μειωμένη λόγω του σαφούς προσδιορισμού δικαιωμάτων και υποχρεώσεων κατόπιν άσκησης του δικαιώματος της υπαναχώρησης στο αρ. 14 της ΚΥΑ και, αντίστοιχα, στο αρ. 26 της νέας Οδηγίας.

Ο καταναλωτής, προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης, οφείλει να ενημερώσει τον πιστωτικό φορέα με βάση τις πληροφορίες που του παρασχέθηκαν προσυμβατικά και αποτέλεσαν αντικείμενο της σύμβασης. Κατόπιν, υποχρεούται να επιστρέψει το κεφάλαιο της πίστωσης αλλά και τους δεδουλευμένους τόκους που αντιστοιχούν στο διάστημα από την ημερομηνία ανάληψης της πίστωσης μέχρι την ορισθείσα ημερομηνία εξόφλησης, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση και εντός προθεσμίας 30 ημερών από την κοινοποίηση της υπαναχώρησης στον πιστωτικό φορέα. Όπως αναφέρεται στο ίδιο άρθρο, ο πιστωτικός φορέας δεν δικαιούται άλλη αποζημίωση από τον καταναλωτή στην περίπτωση υπαναχώρησης, εκτός από αποζημίωση για τα μη επιστρεφόμενα τέλη που ενδεχομένως κατέβαλε ο πιστωτικός φορέας σε οποιαδήποτε δημόσια διοικητική υπηρεσία. Η αποζημίωση αυτή, αν και αμελητέα, υποστηρίχθηκε ότι μπορεί να περιορίσει την πιθανότητα καταχρηστικής άσκησης της υπαναχώρησης¹⁵¹. Με την άσκηση του δικαιώματος υπαναχώρησης, δε, ο καταναλωτής παύει να δεσμεύεται και από τις συμβάσεις συμπληρωματικών υπηρεσιών, όπως π.χ. στην περίπτωση συμβάσεων πίστωσης που συνδυάζονται με επενδυτικές συμβάσεις¹⁵².

6.2 Το δικαίωμα πρόωρης εξόφλησης

Ανήκοντας στις επιτυχημένες ρυθμίσεις της Οδηγίας 2008/48/EK κατά την Έκθεση της Επιτροπής¹⁵³, **η ρύθμιση του δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης επαναλαμβάνεται στο αρ.29 της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ χωρίς ιδιαίτερη διαφοροποίηση**. Ειδικότερα, τα αντικρουόμενα συμφέροντα που ανακύπτουν ενόψει της πρόωρης εξόφλησης μιας σύμβασης πιστώσεως, ήτοι αφενός του καταναλωτή να απαλλαγθεί από την δανειακή του υποχρέωση και του πιστωτικού φορέα να μην ζημιωθεί από την προεξόφληση, σταθμίζονται στην ρύθμιση, απολήγοντας σε εκατέρωθεν δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Αφενός ο **καταναλωτής δικαιούται ανά πάσα στιγμή να προεξοφλεί, ολικά ή μερικά, το ποσό της πίστωσης**, χωρίς, δηλαδή να απαιτείται προηγούμενη ειδοποίηση του πιστωτικού φορέα ή τήρηση ορισμένης προθεσμίας. **Περαιτέρω, απαλλάσσεται του κόστους της σύμβασης**. Το κόστος της σύμβασης περιλαμβάνει **τα έξοδα που επιβάλλονται στον καταναλωτή από τον πιστωτικό φορέα**. Δεν περιλαμβάνονται, δηλαδή, φόροι ή τέλη που επιβάλλονται από τρίτους στον καταναλωτή. Επομένως, ο καταναλωτής εφόσον αποπληρώνει πρόωρα την οφειλή του απαλλάσσεται των τόκων που αντιστοιχούν στο διάστημα μέχρι την εξόφληση του δανείου και όλων των εξόδων που επιβάλλονται στον καταναλωτή από τον πιστωτικό φορέα, όπως διευκρινίζεται το πρώτον στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ. Μάλιστα, στην αιτ.σκ. 70 του Προοιμίου της Οδηγίας, γίνεται αναφορά στην **απόφαση Lexitor του ΔΕΕ**, στην οποία το τελευταίο, ερμηνεύοντας το αντίστοιχο αρ.16 παρ. 1 της Οδηγίας 2008/48/EK κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η μείωση του συνολικού κόστους της σύμβασης για τον καταναλωτή περιλαμβάνει την απαλλαγή του από όλα τα έξοδα που του επιβλήθηκαν, ακόμη και αυτών που δεν εξαρτώνται από την χρονική

¹⁵⁰ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 143, *Λιβαδά Χρ.* σε Αλεξανδρίδου Ελ, ο.π., σ. 1123

¹⁵¹ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π. 150, *Λιβαδά Χρ.*, ο.π., σ. 284.

¹⁵² Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., σ. 150

¹⁵³ Έκθεση της Επιτροπής για την εφαρμογή της Οδηγίας 2008/48/ΕΕ, σ. 5

διάρκεια της σύμβασης. Ωστόσο, όπως διασαφηνίζεται και στην αιτ. σκ.70 της Οδηγίας, οι φόροι και τα τέλη που επιβάλλονται από τρίτους και καταβάλλονται απευθείας σε αυτούς και που δεν εξαρτώνται από τη διάρκεια της σύμβασης πίστωσης δεν θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον υπολογισμό της μείωσης, δεδομένου ότι τα έξοδα αυτά δεν επιβάλλονται από τον πιστωτικό φορέα και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να τροποποιηθούν μονομερώς από τον πιστωτικό φορέα.

Αφετέρου, **ο πιστωτικός φορέας, σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης δικαιούται αποζημίωση**, η οποία, όπως επαναλαμβάνεται και στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ, πρέπει να είναι **εύλογη και αντικειμενικά δικαιολογημένη**. Αυτό σχετίζεται με δύο ακόμη προϋποθέσεις που επαναλαμβάνονται στην παρούσα Οδηγία: την άμεση προέλευση της ζημίας του πιστωτικού φορέα από την πρόωρη εξόφληση και την πραγματοποίηση της πρόωρης εξόφλησης σε χρονικό διάστημα για το οποίο ισχύει βάσει της σύμβασης σταθερό επιτόκιο¹⁵⁴. Στην νέα Οδηγία, μάλιστα, διορθώθηκε η μάλλον άστοχη διατύπωση στο αντίστοιχο άρθρο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, κατά την οποία η αποζημίωση οφείλεται *«υπό την προϋπόθεση ότι η πρόωρη εξόφληση πραγματοποιείται εντός χρονικού διαστήματος για το οποίο έχει καθορισθεί το χρεωστικό επιτόκιο»*, αφήνοντας να εννοηθεί, δηλαδή, ότι αποζημίωση οφείλεται και στις περιπτώσεις που η πρόωρη εξόφληση γίνεται σε χρόνο για τον οποίο έχει συμφωνηθεί κυμαινόμενο επιτόκιο.

Στο ζήτημα του τρόπου υπολογισμού της αποζημίωσης του πιστωτικού φορέα, το οποίο αποτέλεσε σημείο διαφωνιών στις προεργασίες της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, η νέα Οδηγία ακολουθεί ακριβώς την ίδια ρύθμιση με την προηγούμενη Οδηγία. Ειδικότερα, τίθεται ανώτατο όριο στην αποζημίωση το 1% του ποσού της πίστωσης που εξοφλήθηκε πρόωρα, αν το εναπομείναν διάστημα μέχρι την εξόφληση είναι μεγαλύτερο του ενός έτους ή το 0,5 % αν είναι μικρότερο του ενός έτους. Επιπλέον, επαναλαμβάνεται και ένας τρίτος περιορισμός που απαντάται στο αρ. 16 παρ. 4 της ΚΥΑ, όπου προβλέπεται η διακριτική ευχέρεια των κρατών-μελών να ορίζουν ένα όριο πρόωρης εξόφλησης, στην περίπτωση του οποίου δεν αποζημιώνεται ο πιστωτικός φορέας, το οποίο, ωστόσο, δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο των 10.000 ευρώ ανά έτος. Σε κάθε περίπτωση, δε, η αποζημίωση του πιστωτικού φορέα δεν μπορεί να υπερβαίνει τους συμβατικούς τόκους που θα είχε καταβάλλει ο καταναλωτής από τον χρόνο της πρόωρης εξόφλησης έως την ημερομηνία της συμφωνηθείσας λήξης της σύμβασης πίστωσης. Καθιερώνεται, δηλαδή, και πάλι αφηρημένος τρόπος υπολογισμού της ζημίας του πιστωτικού φορέα, ο οποίος, όμως, πρέπει να είναι διαφανής και κατανοητός για τους καταναλωτές ήδη από το προσυμβατικό στάδιο, οπωσδήποτε δε κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης της σύμβασης πίστωσης. Πέραν αυτού, κατά την αιτ. σκ. 70 της Οδηγίας, η μέθοδος υπολογισμού θα πρέπει να εφαρμόζεται με ευκολία από τους πιστωτικούς φορείς και να διευκολύνεται ο εποπτικός έλεγχος της αποζημίωσης από τις αρμόδιες αρχές. Ως εκ τούτου, το ανώτατο όριο της αποζημίωσης πρέπει να καθορίζεται ως πάγιο ποσοστό. Ωστόσο, ο αφηρημένος, ποσοστιαίος προσδιορισμός της αποζημίωσης προβληματίζει, ως προς την αποτελεσματικότητά του στην προστασία του καταναλωτή¹⁵⁵. Με άλλα λόγια, η απομάκρυνση από τον συγκεκριμένο υπολογισμό της ζημίας, ενδεχομένως, ενέχει τον κίνδυνο ο καταναλωτής να επιβαρυνθεί με μεγαλύτερη αποζημίωση του πιστωτικού φορέα από αυτή που θα αντιστοιχούσε στην πραγματική ζημία του τελευταίου.

Η νέα Οδηγία περιλαμβάνει, δε, εκ νέου την διάταξη κατά την οποία τα κράτη- μέλη δύνανται να επιτρέψουν στους πιστωτικούς φορείς να αποδείξουν και να αξιώσουν μεγαλύτερη αποζημίωση

¹⁵⁴ Λιβαδά Χρ., ο.π.σ.295

¹⁵⁵ Δέλλιος Γ. «Η προτεινόμενη ρύθμιση για την πρόωρη αποπληρωμή καταναλωτικών πιστώσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών αναθεώρησης της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ», ΕφΑΔ 2008, σ. 34

από αυτή που υπόκειται στους περιορισμούς της παρ. 2 ενώ ο καταναλωτής έχει δικαίωμα να αξιώσει μείωση αυτής της αποζημίωσης, όταν υπερβαίνει την πραγματική ζημία του πιστωτικού φορέα. Ο εθνικός νομοθέτης δεν είχε κάνει χρήση αυτής της διακριτικής ευχέρειας στην ΚΥΑ Ζ1-699/2010, ορθώς, όπως έχει επισημανθεί στην ελληνική θεωρία, καθώς από την μία τέτοια ρύθμιση αφενός θα επέτρεπε στους πιστωτικούς φορείς να αξιώνουν την κάλυψη ολόκληρης της πραγματικής τους ζημίας (ή και μεγαλύτερης από αυτή) με ταυτόχρονη δυσχέρεια του καταναλωτή προς ανταπόδειξη εξαιτίας των περίπλοκων υπολογισμών και της πληροφοριακής ασυμμετρίας του σε σχέση με τον πιστωτικό φορέα¹⁵⁶.

Οι λόγοι αποκλεισμού της αποζημίωσης επαναλαμβάνονται στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ. Ειδικότερα, ο πιστωτικός φορέας δεν δικαιούται αποζημίωσης όταν η αποπληρωμή πραγματοποιείται δυνάμει του ασφαλιστικού συμβολαίου, το οποίο προβλέπει παροχή εγγυήσεων για την αποπληρωμή της πίστωσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις, στις οποίες η σύμβαση πίστωσης καλύπτεται από ασφάλιση του κινδύνου μη αποπληρωμής του δανείου λόγω έκτακτου γεγονότος λ.χ. ανεργίας, ασθένειας, θανάτου κλπ., η ασφαλιστική εταιρεία επιδιώκει την πρόωρη εξόφληση του δανείου προκειμένου να αποφύγει την επιβάρυνσή της στο μέλλον¹⁵⁷. Περαιτέρω, αποζημίωση λόγω προεξόφλησης δεν οφείλεται σε συμβάσεις με διευκολύνσεις υπερανάληψης. Στην παρούσα περίπτωση, το αντιστάθμισμα για την «έκτακτη» μετατροπή του καταθετικού λογαριασμού σε πιστωτικό αποτελεί η πληρωμή του χρεωστικού επιτοκίου. Αυτό καθώς, καταναλωτής έχει συμφέρον να αποπληρώσει το ταχύτερο την παρεχόμενη πίστωση με υπερανάληψη, ο,δε, πιστωτικός φορέας δεν ζημιώνεται από την προεξόφληση καθώς οι τόκοι δεν αποτελούν τακτικό έσοδό του αλλά αντάλλαγμα για την υπεράναληψη¹⁵⁸.

Έχει υποστηριχθεί, ότι η έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με την διάρκεια της σύμβασης, το δικαίωμα της καταγγελίας και τον τρόπο καθορισμού της αποζημίωσης σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης συνεπάγεται ως κύρωση τον αποκλεισμό της αποζημίωσης για τον πιστωτικό φορέα¹⁵⁹. Ωστόσο, αυτό δεν προέκυπτε σαφώς από την Οδηγία 2008/48/ΕΚ ούτε από την ΚΥΑ Ζ1-699/2010, στο αρ. 21 παρ. 5 της οποίας γίνεται ειδική αναφορά σε έννομες συνέπειες έλλειψης ενημέρωσης σχετικά με ορισμένα στοιχεία της σύμβασης, χωρίς ωστόσο η αποζημίωση ενόψει πρόωρης εξόφλησης να περιλαμβάνεται σε αυτά. Στο πλαίσιο αυτό, και ενόψει της ευχέρειας που δίνεται στα κράτη- μέλη με βάση το αρ. 44 της νέας Οδηγίας, ο εθνικός νομοθέτης θα μπορούσε να ορίσει ρητά αυτή την έννομη συνέπεια.

6.3 Συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης

Ως συνδεδεμένες συμβάσεις πίστωσης νοούνται οι συμβάσεις πίστωσης που συνδέονται με μία άλλη δικαιοπραξία όπως π.χ. μία σύμβαση πώλησης, που ουσιαστικά χρηματοδοτείται από την σύμβαση πίστωσης¹⁶⁰. Για τις ανάγκες της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ αλλά και της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, συνδεδεμένη σύμβαση πίστωσης αποτελεί η σύμβαση πίστωσης στην οποία:α) η οικεία πίστωση ή οι οικείες υπηρεσίες εξυπηρετούν αποκλειστικά τη χρηματοδότηση σύμβασης

¹⁵⁶ Πελλένη- Παπαγεωργίου Αν., σ. 165-166

¹⁵⁷ Δέλλιος Γ, ο.π. σ. 34, Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ.166

¹⁵⁸ Δέλλιος Γ, ο.π., σ. 35

¹⁵⁹ Πελλένη- Παπαγεωργίου Α, σ. 167

¹⁶⁰ Κλαβανίδου Δ.ο.π., σ.62

που αφορά την προμήθεια συγκεκριμένων αγαθών ή την παροχή συγκεκριμένης υπηρεσίας και β) οι δύο αυτές συμβάσεις συνιστούν αντικειμενικά μία οικονομική ενότητα. Θεωρείται, δε, ότι υπάρχει οικονομική ενότητα όταν ο προμηθευτής αγαθών ή ο πάροχος υπηρεσιών χρηματοδοτεί ο ίδιος την πίστωση του καταναλωτή, ή, αν η πίστωση χρηματοδοτείται από τρίτον, όταν ο πιστωτικός φορέας χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες του προμηθευτή αγαθών ή του παρόχου υπηρεσιών για την εμπορία, τη σύναψη ή την προετοιμασία της σύμβασης πίστωσης, ή όταν τα συγκεκριμένα αγαθά ή η παροχή συγκεκριμένης υπηρεσίας καθορίζονται ρητώς στη σύμβαση πίστωσης. Εκ των ανωτέρω προκύπτει ότι η σύμβαση πίστωσης πρέπει να χρησιμοποιείται μόνον για την χρηματοδότηση της σύμβασης πώλησης ή παροχής υπηρεσιών που χρηματοδοτείται. Το αντίστροφο, ήτοι η αποκλειστική χρηματοδότηση της σύμβασης πώλησης ή παροχής υπηρεσιών από την σύμβαση πίστωσης δεν απαιτείται, προκειμένου αυτές να αποτελέσουν μία οικονομική ενότητα¹⁶¹.

Βασική ρύθμιση της Οδηγίας παραμένει η **αποδέσμευση του καταναλωτή από την σύμβαση πίστωσης σε περίπτωση υπαναχώρησης από την σύμβαση πώλησης ή παροχής υπηρεσιών**¹⁶², λόγω της σχέσης αλληλεξάρτησης μεταξύ τους. Η ρύθμιση ωστόσο που παρουσιάζει μεγαλύτερο ερμηνευτικό ενδιαφέρον είναι εκείνη κατά την οποία **ο καταναλωτής αποκτά δικαιώματα έναντι του πιστωτικού φορέα** σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης της σύμβασης πώλησης ή παροχής υπηρεσιών. Ειδικότερα, ο καταναλωτής δύναται να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του προμηθευτή από την χρηματοδοτούμενη σύμβαση, εφόσον πρώτα στραφεί κατά του τελευταίου και δεν ικανοποιηθεί δυνάμει των δικαιωμάτων που του αποδίδονται από τον νόμο ή την σύμβαση. Ωστόσο, δεν ορίζεται πώς ακριβώς και σε ποιο βαθμό θα πρέπει να έχει επιδιώξει την ικανοποίησή του ο καταναλωτής έναντι του προμηθευτή αρχικά ούτε τι ακριβώς μπορεί να αιτηθεί από τον πιστωτικό φορέα. Ως προς το πρώτο ζήτημα υποστηρίζεται η άποψη ότι απαιτείται η δικαστική επιδίωξη της ικανοποίησης του καταναλωτή¹⁶³, η οποία φτάνει έως και την εκούσια συμμόρφωση του προμηθευτή στην τελεσίδικη δικαστική απόφαση, χωρίς να απαιτείται και η επίσπευση άκαρπης αναγκαστικής εκτέλεσης. Περαιτέρω, ως προς το δεύτερο ζήτημα, έχουν, επίσης, διατυπωθεί περισσότερες απόψεις: Κοινώς γίνεται αποδεκτό ότι ο καταναλωτής διαθέτει την αναβλητική ένσταση για άρνηση πληρωμής των δόσεων της πίστωσης, όσο ο προμηθευτής δεν ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις του από την χρηματοδοτούμενη σύμβαση¹⁶⁴. Ως προς τα λοιπά δικαιώματα του καταναλωτή παρουσιάζονται δυσκολίες είτε επειδή αυτά δεν προσιδιάζουν στην φύση του πιστωτικού φορέα (π.χ. διόρθωση/αντικατάσταση ελαττωματικού αγαθού) είτε απαιτούν πταίσμα (π.χ. αποζημίωση) το οποίο δεν δύναται να θεμελιωθεί στο πρόσωπο του πιστωτικού φορέα.

Η αοριστία αυτή στα δικαιώματα του καταναλωτή και στις αντίστοιχες υποχρεώσεις του πιστωτικού φορέα αλλά και στις προϋποθέσεις γέννησης αυτών ενδεχομένως μπορεί να αρθεί ενόψει της πρόβλεψης ότι τα κράτη μέλη καθορίζουν την έκταση και τους όρους άσκησης των σχετικών μέσων προστασίας. Η σχετική δυνατότητα, η οποία υπήρχε και στο πλαίσιο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, δεν αξιοποιήθηκε από την ΚΥΑ Ζ1-699/2010. Επομένως, στο νομοθέτημα

¹⁶¹ Λιβαδά Χρ.ο.π., σ.311

¹⁶² Αρ, 27 παρ.1 Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ

¹⁶³ Κλαβανίδου Δ., ο.π. 236, Λιβαδά Χρ.,ο.π., σ. 315-316, η οποία αιτιολογεί με βάση την αιτ. σκ.38 όπου αναφέρεται ότι «Ωστόσο, τα κράτη μέλη θα πρέπει να ορίζουν μέχρι ποίου βαθμού και υπό ποιες συνθήκες ο καταναλωτής οφείλει να ασκεί τα μέσα θεραπείας του κατά του προμηθευτή, ιδίως δι' ασκήσεως αγωγής εναντίον του, πριν να είναι σε θέση να στραφεί κατά του πιστωτικού φορέα», αντιθ. Πελένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π. σ. 183

¹⁶⁴ Σταθόπουλος Μ. σε Σταθόπουλο Μ./Χιωτέλλη Α./Ανγουσιανάκη Μ., ο.π., σ. 179, Λιβαδά Χρ. ο.π.,σ.136, Πελένη-Παπαγεωργίου Αν.,ο.π.,σ. 185, Κλαβανίδου Δ., ο.π.,σ. 238

ενσωμάτωσης της νέας Οδηγίας, θα μπορούσε να ενταχθεί σχετική διάταξη με στόχο την αποσαφήνιση των διατάξεων χάριν της ασφάλειας δικαίου και της επαρκέστερης προστασίας των συμφερόντων του καταναλωτή. Ρητώς, επομένως, θα μπορούσε να οριστεί ότι απαιτείται η δικαστική επιδίωξη των αξιώσεων του καταναλωτή έναντι του προμηθευτή πριν στραφεί έναντι του πιστωτικού φορέα και η άρνηση καταβολής των δόσεων της πίστωσης ως δικαίωμα του καταναλωτή καθώς, όποια άλλη επιλογή, ενδεχομένως να επιβάρυνε αδικαιολόγητα τους πιστωτικούς φορείς εξαιτίας της πλημμελούς εκπλήρωσης μίας παροχής εκτός του πεδίου δραστηριοτήτων τους στο οποίο έχουν άμεση επιρροή, αν αντιληφθούμε τον συνήθως καθαρά χρηματοδοτικό τους ρόλο στις συνδεδεμένες συμβάσεις.

7.Η ΑΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΥ ΦΟΡΕΑ ΑΠΟ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ 2023/2225/ΕΕ

Η επίτευξη των στόχων που θέτει η Οδηγία, ήτοι η βέλτιστη προστασία των συμφερόντων του καταναλωτή αλλά και η δημιουργία ενιαίας εσωτερικής αγοράς, εξαρτάται και από τον τρόπο με τον οποίο οι ρυθμίσεις της αποκτούν χαρακτήρα υποχρεωτικό για τα μέρη της σύμβασης πίστωσης. Σε σύγκριση με την Οδηγία 2008/48/ΕΚ, κατά την οποία οι όποιες κυρώσεις επιβάλλονται από τα κράτη- μέλη είναι «αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές», η Οδηγία 2023/2225/ΕΕ προβλέπει ρυθμίσεις σχετικά με την επιβολή κυρώσεων διοικητικού χαρακτήρα στους πιστωτικούς φορείς που δεν τηρούν τις υποχρεώσεις τους από την Οδηγία. Ωστόσο, δεν προβλέπονται από την Οδηγία ένομες συνέπειες/κυρώσεις αστικού/ιδιωτικού δικαίου σε περίπτωση παραβίασης των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα, παρά μόνον προβλέπεται όπως και στην Οδηγία 2008/48/ΕΚ ότι τα κράτη- μέλη θεσπίζουν τις κυρώσεις που σε περίπτωση παραβίασης των ρυθμίσεων των νομοθετημάτων που ενσωματώνουν την Οδηγία. Αν και είχε προταθεί η προσθήκη διάταξης που θα προέβλεπε διορθωτικά μέτρα όπως π.χ. αποζημίωση υπέρ του καταναλωτή σε περίπτωση παραβίασης των σχετικών με τον έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας υποχρεώσεων¹⁶⁵, η ρύθμιση δεν διατηρήθηκε στο τελικό κείμενο της Οδηγίας.

Στο πλαίσιο της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, προβλέπονταν από την ίδια την ΚΥΑ Ζ1-699/2010 κάποιες συνέπειες της παραβίασης των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα προς τον καταναλωτή. Αρχικώς στο άρθρο 21 παρ. 5 της ΚΥΑ, ορίζεται ότι η έλλειψη ενημέρωσης σε σχέση με επιβαρύνσεις που προκύπτουν από τη σύμβαση πίστωσης (π.χ. κόστος τήρησης λογαριασμού) ή η πρόβλεψη τους σε όρους που τυγχάνουν καταχρηστικοί ή η έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με την τροποποίηση του επιτοκίου ή επιβαρύνσεων οδηγεί στο να μην οφείλει ο καταναλωτής τις επιβαρύνσεις ή να μην μπορεί ο πιστωτικός φορέας να τροποποιεί τις επιβαρύνσεις ή το επιτόκιο αντίστοιχα. Περαιτέρω, στην παρ. 6 του ίδιου άρθρου ορίζεται ότι η έλλειψη ενημέρωσης για την διάρκεια της σύμβασης ή το δικαίωμα καταγγελίας συνεπάγεται το δικαίωμα του καταναλωτή να καταγγείλει τη σύμβαση πίστωσης οποτεδήποτε. Επιπλέον, η παραβίαση των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα σχετικά με τον έλεγχο πιστοληπτικής ικανότητας έχει ως αποτέλεσμα κατά το αρ. 8 παρ. 3 της ΚΥΑ, την απαλλαγή του καταναλωτή

¹⁶⁵ European Parliament (2021). Final compromise amendments on the draft report on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on consumer credits. 2021/0171(COD), σ.45

από το συνολικό κόστος της σύμβασης, όπως προαναφέρθηκε. **Ανάλογες διατάξεις ενδεχομένως να περιέχονται και στο νομοθέτημα ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ.**

Κατά την κρατούσα άποψη **δεν μπορεί να γίνει δεκτή η σχετική ακυρότητα των συμβάσεων πίστωσης** σε περίπτωση που δεν τηρηθούν οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την Οδηγία 2008/48/ΕΚ και την ΚΥΑ Ζ1-699/2010, σε αναλογία με άλλα ρυθμιστικά πλαίσια προστασίας του καταναλωτή, όπως π.χ. των διατάξεων για τις συμβάσεις εξ αποστάσεως ή εκτός εμπορικού καταστήματος (3β παρ. 9 ν.2251/1994)¹⁶⁶. Ανάλογη ερμηνεία θα πρέπει να γίνει και για την Οδηγία 2023/2225/ΕΕ .

Αναγόμενοι, λοιπόν, ελλείψει ειδικότερων ρυθμίσεων στις γενικές διατάξεις του Αστικού μας Κώδικα, διακρίνουμε:

7.1 Ευθύνη από διαπραγματεύσεις (ΑΚ 197-198)

Οι διατάξεις για την ευθύνη από διαπραγματεύσεις έχουν προταθεί ως βάση ευθύνης του πιστωτικού φορέα σε περίπτωση που παραλείψει να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του στη συναλλακτική του σχέση με τον πιστούχο-καταναλωτή.¹⁶⁷ **Η ευθύνη του πιστωτικού φορέα με αυτή τη νόμιμη βάση προϋποθέτει τη διάγνωση της κακόπιστης συμπεριφοράς του στο προσυμβατικό στάδιο.** Η υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή ως υποχρέωση διαφώτισης του αντισυμβαλλομένου μέρους δύναται να αποτελέσει σημαντική προσυμβατική υποχρέωση απορρέουσα από την καλή πίστη αν αντιληφθεί κανείς την σημασία μιας ελλιπούς, εσφαλμένης ή παραπλανητικής πληροφόρησης στον σχηματισμό της δικαιοπρακτικής βουλήσεως. Ακόμη και με την παραδοχή ότι δεν υφίσταται μια γενική υποχρέωση διαφώτισης στις συναλλαγές¹⁶⁸, η υποχρέωση διαφώτισης για τα δεδομένα της δανειακής σύμβασης στο πλαίσιο μιας συναλλαγής που χαρακτηρίζεται από διαπραγματευτική ανισότητα και πληροφοριακή ασυμμετρία, μπορεί να αναδειχθεί ως ενδείκτης της τήρησης της καλόπιστης συμπεριφοράς από τη πλευρά του πιστωτικού φορέα. Περαιτέρω, ως προς την υποχρέωση διεξαγωγής ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας, η παραβίαση των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα θα μπορούσε αντίστοιχα να θεμελιώσει ευθύνη από διαπραγματεύσεις αν θεωρηθεί ότι η υποχρέωση διεξαγωγής του ελέγχου και η άρνηση χορήγησης της πίστωσης αποτελεί υποχρέωση που απορρέει από την καλή πίστη.

Ωστόσο, όπως έχει επισημανθεί¹⁶⁹, δεν είναι βέβαιο ότι παραβίαση των νομοθετικών διατάξεων που επιβάλλουν τήρηση συγκεκριμένων υποχρεώσεων στο προσυμβατικό στάδιο συνεπάγεται αυτομάτως την κακόπιστη συμπεριφορά του αντισυμβαλλόμενου μέρους. Πιο συγκεκριμένα, η παραβίαση οποιασδήποτε υποχρέωσης επιβάλλεται από την Οδηγία 2023/2225/ΕΕ και το αντίστοιχο εθνικό νομοθέτημα δύναται αλλά δεν ισοδυναμεί σε κάθε περίπτωση με την παραβίαση της αρχής της καλής πίστης, η οποία είναι και η προϋπόθεση της ενεργοποίησης των άρθρων 197-198 ΑΚ. Για παράδειγμα, οι ρυθμίσεις για την πρόληψη της υπερχρέωσης επιβάλλουν πλέον στον πιστωτικό φορέα να αρνηθεί την πίστωση σε κάθε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης, τονίζοντας ότι ο έλεγχος πιστοληπτικής ικανότητας διεξάγεται

¹⁶⁶ Ροκας Ν./Γκόρτσος Χρ./ Μικρουλέα Αλ./ Λιβαδά Χρ. «Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου», 2016, Νομική Βιβλιοθήκη σ. 571, Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ.205, Δεσποτίδου Αν., ο.π., σ.257, Τασίκας Απ., ο.π., 2009, σ.385-387. Βλ. και Τζάκα Δ. «Ο ν.4438/2016 για τον ενυπόθηκο δανεισμό και τα αρρυθμιστά ζητήματα», ΔΕΕ 8-9/2018 σ.1009 για στεγαστική πίστη.

¹⁶⁷ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν, ο.π. σ. 206, Πούλου Ελ. ο.π., 1340, Λέκκας Γ. σε ΣΕΑΚ (Γεωργιάδης Απ.επιμ.), σ. 367, Μεντής Γ., ο.π., σ.56

¹⁶⁸ Γεωργιάδης Απ. «Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου», 2012, σ.506 υπ.9

¹⁶⁹ Τσολακίδης Ζ., «Η αποζημίωση στην προσυμβατική ευθύνη», Π.Ν. Σάκκουλας, 2020, σ.92

προς το συμφέρον μόνο του ενός συμβαλλομένου, του καταναλωτή. Η κρίση, ωστόσο, σχετικά με την συμφωνία ή όχι μιας συμπεριφοράς στο προσυμβατικό στάδιο με την καλή πίστη είναι μια συγκεκριμένη κρίση, η οποία δεν θα ταυτίζεται πάντοτε με το ακριβές περιεχόμενο των νομοθετικών διατάξεων. Η έννοια της σύμφωνης με την καλή πίστη συμπεριφοράς στο προσυμβατικό στάδιο μίας σύμβασης καταναλωτικής πίστης διαμορφώνεται, με άλλα λόγια, με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε περίπτωσης όπως π.χ. τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εκάστοτε καταναλωτή, την πείρα του στις συναλλαγές, την προηγούμενη συναλλακτική του σχέση με τον πιστωτικό φορέα κ.α. Δεν είναι βέβαιο ότι σε αυτό το πλαίσιο θα απαιτείται με κάθε λεπτομέρεια ο ενδεδειγμένος και αυστηρός έλεγχος πιστοληπτικής ικανότητας που προβλέπεται στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ. Ούτε, επίσης είναι βέβαιο, ότι η καλόπιστη συμπεριφορά πριν την σύναψη της σύμβασης θα συνάδει πάντοτε με την άρνηση της πίστωσης σε περίπτωση αρνητικής αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, όπως αυτή νοείται στην Οδηγία και, μάλιστα, με άξονα την εξυπηρέτηση του συμφέροντος του ενός μόνον συμβαλλομένου, του καταναλωτή. Οι διατάξεις της Οδηγίας, με άλλα λόγια, είναι δυνατόν να εμπεριέχουν υποχρεώσεις οι οποίες θα απέρρεαν από την καλή πίστη, με την παραβίασή τους να συνεπάγεται αντίστοιχα ευθύνη από διαπραγματεύσεις, χωρίς, όμως, αυτό να συμβαίνει πάντοτε.

Κρίσιμο είναι το ζήτημα της έκτασης της αποζημίωσης. Κατά τα γενικώς οριζόμενα για την ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις¹⁷⁰, η αποζημίωση καλύπτει το αρνητικό διαφέρον ή διαφέρον εμπιστοσύνης. Καλύπτεται, δηλαδή, η ζημία από την διάψευση της εμπιστοσύνης του μέρους που πίστεψε στη σύναψη της σύμβασης εκ μέρους του διαπραγματευομένου που κακόπιστα και αντισυναλλακτικά ματαίωσε την οριστική σύναψη της σύμβασης ή προκάλεσε την ελαττωματικότητά της ή διαμόρφωσε εξαιτίας της συμπεριφοράς του αυτής το περιεχόμενο της σύμβασης κατά τρόπο λιγότερο ευνοϊκό για τον αντισυμβαλλόμενο του.¹⁷¹ Στην υπό κρίση περίπτωση, μπορούμε να διακρίνουμε λογικά δύο περιπτώσεις στις οποίες ο καταναλωτής μπορεί να αξιώσει ό,τι θα είχε αν ο πιστωτικός φορέας δεν είχε επιδείξει αντισυναλλακτική συμπεριφορά.: α. Η παραβίαση των προσυμβατικών υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα είχαν ως αποτέλεσμα να ματαιωθεί η σύναψη της σύμβασης. Εδώ, για παράδειγμα, δύναται να θεμελιωθεί αξίωση για τα έξοδα (π.χ. αμοιβές δικηγόρων) του καταναλωτή προ της σύναψης μιας σύμβασης δανείου. β. Η παραβίαση των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα είχε ως αποτέλεσμα να συναφθεί μεν μια σύμβαση πίστωσης, την οποία, ωστόσο, ο καταναλωτής δεν θα συνήπτε καθόλου ή θα συνήπτε με πιο ευνοϊκούς όρους¹⁷². Σε αυτή την περίπτωση η αποζημίωση έγκειται είτε στην επαναφορά των μερών στην προτέρα της κατάρτισης της σύμβασης κατάσταση¹⁷³ (δεν θα καταρτιζόταν καθόλου η υπό κρίση σύμβαση) ή στην διαφορά που προκύπτει μεταξύ της επιβάρυνσης του καταναλωτή βάσει της καταρτισθείσας σύμβασης πίστωσης και αυτής που θα είχε αν είχε συναφθεί σύμβαση πίστωσης με ευνοϊκότερους όρους¹⁷⁴. Στη τελευταία αυτή περίπτωση, φανερό είναι η αποδεικτική δυσχέρεια που θα αντιμετωπίσει ο καταναλωτής να αποδείξει πέρα από την κακόπιστη συμπεριφορά του πιστωτικού φορέα και το θετικό γεγονός της σύναψης σύμβασης πίστωσης με ευνοϊκότερους όρους, η οποία θα είχε λάβει χώρα ελλείψει της ως άνω κακόπιστης

¹⁷⁰ Γεωργιάδης Απ. ο.π. σ.507, Λέκκας Γ. σε ΣΕΑΚ (Γεωργιάδης Απ. επιμ.), ο.π., σ.428,

¹⁷¹ Σκόντζος Αθ., «Η προσυμβατική Ευθύνη», Νομική βιβλιοθήκη, 2022, σ.181

¹⁷² Τσολακίδης Ζ., ο.π., 2020, σ.247

¹⁷³ Τσολακίδης Ζ., ο.π., 2020, σ.240

¹⁷⁴ Το «οιονεί θετικό διαφέρον» βλ. Καραύη σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλου ΑΚ άρθρ. 197-198 αρ. 44, Πούλου Ελ., ο.π., σ. 1340, Τσολακίδης Ζ. ο.π., 2020, σ.261, Γιοβαννόπουλο Ρ., «Προστασία δανειολήπτη στα δάνεια σε αλλοδαπό νόμισμα», ΕπισκΕΔ 2014, σ.676 με ανάλυση για τις συμβάσεις δανείου σε ελβετικό φράγκο.

συμπεριφοράς¹⁷⁵. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, δε, το ύψος της καλυπτόμενης με βάση τις διατάξεις αυτές αποζημίωσης παραμένει σε χαμηλά επίπεδα και πρακτική χρησιμότητά τους καταλήγει μειωμένη.

7.2. Δικαίωμα ακύρωσης της σύμβασης λόγω πλάνης ή απάτης (ΑΚ 142,147).

Η ακύρωση της σύμβασης πίστωσης με βάση τις διατάξεις για την πλάνη δεν μπορεί να αποκλειστεί στην περίπτωση παραβίασης των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα και ιδίως της υποχρέωσης πληροφόρησης του καταναλωτή. **Μη δυνάμενος να έχει στη διάθεσή του όλες τις πληροφορίες για τα χαρακτηριστικά της υπό κρίση σύμβασης πίστωσης, ο καταναλωτής μπορεί βάσιμα να επικαλεστεί ότι υπήρξε διάσταση μεταξύ της πραγματικών χαρακτηριστικών της σύμβασης δανείου και των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτή και της παράστασης που είχε για τα στοιχεία αυτά εκείνος.** Εν προκειμένω, η πλάνη θα είναι πλάνη περί τις ιδιότητες του πράγματος και ουσιώδης μόνο αν με βάση τη συμφωνία των μερών ή την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη προκύπτει ότι αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση ο πλανηθείς δεν θα προέβαινε σε κατάρτιση της σύμβασης (ΑΚ 142). Μία τέτοια ιδιότητα, για παράδειγμα, θα μπορούσε να είναι το επιτόκιο της σύμβασης.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα με τις διατάξεις για την πλάνη έγκειται στην **υποχρέωση επιστροφής των καταβληθέντων και καταβολής αποζημίωσης από μεριάς του πλανηθέντος** (ΑΚ 145). Όπως γίνεται αντιληπτό, η εφαρμογή των διατάξεων για την πλάνη στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και η ακύρωση της επίμαχης δικαιοπραξίας θα συνεπαγόταν την υποχρέωση του καταναλωτή-πιστούχου να επιστρέψει ολόκληρο το κεφάλαιο της σύμβασης πίστωσης και βέβαια, όχι σε δόσεις, καθώς και πρόσθετης αποζημίωσης προς τον πιστωτικό φορέα (αρνητικό διαφέρον). Έχει προταθεί¹⁷⁶ η λύση της τμηματικής επιστροφής του κεφαλαίου της πίστωσης και απαλλαγή του δανειολήπτη από την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης με βάση την αρχή της καλής πίστης (ΑΚ 288). Πρόκειται, ωστόσο, για *contra legem* ερμηνεία των διατάξεων για την πλάνη. Οι ως άνω σκόπελοι ίσως καταδεικνύουν ότι οι υπό κρίση διατάξεις δεν οδηγούν σε υπέρ του καταναλωτή αποτελέσματα στην προκειμένη περίπτωση.

Τα όσα ισχύουν για την πλάνη, ισχύουν και για την απάτη με την πρόσθετη προϋπόθεση του δόλου από μέρους του πιστωτικού φορέα (συχνότερα των βοηθών εκπλήρωσης αυτού). Ο προβληματισμός για την επιστροφή του κεφαλαίου της πίστωσης εμφανίζεται αντίστοιχα και στην απάτη.

7.3 Η ενδοσυμβατική ευθύνη

Στην περίπτωση που καταρτιστεί έγκυρη σύμβαση πίστωσης, η αθέτηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την Οδηγία 2023/2225/ΕΕ δύναται να δημιουργήσει ενδοσυμβατική ευθύνη του πιστωτικού φορέα λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης συμβατικής του υποχρέωσης, υπό την έννοια της παραβίασης παρεπόμενων συμβατικών υποχρεώσεων του τελευταίου¹⁷⁷. **Με άλλα λόγια, η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα προς παροχή πληροφόρησης και προς διενέργεια ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας ανάγονται σε παρεπόμενες υποχρεώσεις, η παραβίαση των οποίων συνίσταται σε τυπική περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης συμβατικής**

¹⁷⁵ Τσολακίδης Ζ., ο.π.,2020, σ.262

¹⁷⁶ Πούλου Ελ., ο.π., σ.1341

¹⁷⁷ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π.207, Αιβαδά Χρ. σε Αλεξανδρίδου Ελ., ο.π., σ.1119, Δεσποτίδου Αν, ο.π., σ.257

υποχρέωσης¹⁷⁸. Σύμφωνα με τα παραπάνω ο καταναλωτής διαθέτει κατ' αναλογία δικαίου από τις ΑΚ 335 επ., 340 επ., 362 επ., αξίωση αποζημίωσης έναντι του πιστωτικού φορέα. Η αποζημίωση αυτή αποτελεί το θετικό διαφέρον ή διαφέρον εκπληρώσεως, ο καταναλωτής, δηλαδή, πρέπει να περιέλθει στην κατάσταση που θα βρισκόταν αν ο πιστωτικός φορέας είχε εκπληρώσει προσηκόντως τις υποχρεώσεις του κατά την Οδηγία 2023/2225/ΕΕ. Το γεγονός ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την Οδηγία αναφέρονται κατ' αρχήν στο προσυμβατικό στάδιο ενδεχομένως προβληματίζει σχετικά με την δημιουργία ενδοσυμβατικής ευθύνης. Ωστόσο, η παραβίαση προσυμβατικής υποχρέωσης της σύμβασης καταναλωτικής πίστης ως παράβαση παρεπόμενης υποχρέωσης επιδρά άμεσα στον συμβατικό δεσμό¹⁷⁹. Όπως γίνεται δεκτό, άλλωστε, η πράξη που αποτελεί την παράβαση παρεπόμενης υποχρέωσης, οδηγώντας στην πλημμελή εκπλήρωση υποχρέωσης μπορεί να έχει τελεσθεί και πριν από την γέννηση της ενοχής (ως *culpa in contrahendo*)¹⁸⁰.

Στην περίπτωση της υποχρέωσης διενέργειας ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας, ωστόσο, ο εθνικός νομοθέτης, είχε επιλέξει, αξιοποιώντας την δυνατότητα που του δινόταν από το αρ. 8 της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ να προβλέψει ως κύρωση σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα για έλεγχο της πιστοληπτικής ικανότητας την απαλλαγή του καταναλωτή από το συνολικό κόστος της πίστωσης. Όπως υποστηρίχθηκε, επρόκειτο για ένα είδος ποινικής αποζημίωσης¹⁸¹, η οποία αποτελεί εξαίρεση στην αρχή του συγκεκριμένου υπολογισμού της ζημίας, μετατρέποντας το δάνειο από έντοκο σε άτοκο. Ως προς την σχέση αυτής της αφηρημένης αποζημίωσης του καταναλωτή σε περίπτωση υπαίτιας παραβίασης της υποχρέωσης διεξαγωγής ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας με την αξίωση αποζημίωσης λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης θα πρέπει να λεχθεί ότι η πρώτη αποτελεί ουσιαστικά εξειδίκευση της δεύτερης¹⁸². Άλλωστε, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η απόδειξη της ζημίας του καταναλωτή σε περίπτωση έγερσης της αξίωσης για αποζημίωση κατ' αναλογία δικαίου είναι δυσχερής καθώς προϋποθέτει την απόδειξη υποθετικών και δυσασπόμενων ισχυρισμών. Αυτό καθώς, ο καταναλωτής θα πρέπει να αποδείξει για παράδειγμα, ότι σε περίπτωση που ο πιστωτικός φορέας τηρούσε τις υποχρεώσεις του, δεν θα προέβαινε στην σύναψη της σύμβασης ή θα κατέφευγε σε άλλη με διαφορετικούς όρους κ.λπ. Η αποζημίωση που προβλέπεται στο αρ. 8 παρ. 3 της ΚΥΑ, πέρα από τον σκοπό της πρόληψης της υπερχρέωσης, προσφέρει και αποδεικτική ευχέρεια στον καταναλωτή. Χρήσιμη θα ήταν ενδεχομένως η πρόβλεψη παρόμοιας ρύθμισης στο νομοθετικό κείμενο ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2023/2225/ΕΕ.

Περαιτέρω, δεν αποκλείεται στο πλαίσιο της ενδοσυμβατικής ευθύνης του, ο πιστωτικός φορέας να προβάλλει την ένσταση του συντρέχοντος πταίσματος του καταναλωτή κατά την ΑΚ 300¹⁸³. Αυτό κυρίως αφορά την υποχρέωση διενέργειας ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας, στην οποία ο καταναλωτής μπορεί να έχει ενεργό ρόλο ως πηγή πληροφόρησης του πιστωτικού φορέα. Ειδικότερα, στην περίπτωση υπαίτιας παροχής εσφαλμένων ή ανακριβών πληροφοριών εκ μέρους του καταναλωτή ή εσφαλμένης επεξεργασίας πληροφοριών που του χορηγήθηκαν από τον πιστωτικό φορέα, οδηγώντας στην πλημμελή εκπλήρωση των υποχρεώσεων του πιστωτικού

¹⁷⁸ Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2018, Εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 1342, Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2015, Π.Ν. Σάκκουλας, σ. 306

¹⁷⁹ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 207

¹⁸⁰ Σταθόπουλος Μ., 2018, σ. 1342

¹⁸¹ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 231-238, Μεντής Γ., ο.π., σ. 42 επ., Δεσποτίδου Αν., ο.π., σ. 260, Τζάκας Δ., ο.π., σ. 1010, Τασίκας Α., ο.π., 2011, σ. 2296-7,

¹⁸² Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 231

¹⁸³ Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., ο.π., σ. 241-243, Μεντής Γ., ο.π., σ. 57-59, Δεσποτίδου Αν., ο.π., σ. 260-259

φορέα (π.χ. χορήγηση δανείου επί εσφαλμένης θετικής αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας), ο πιστωτικός φορέας θα μπορεί βάσιμα να επικαλεστεί την ένσταση της ΑΚ 300, αποσκοπώντας στην μείωση ή στην απαλλαγή από την ευθύνη του. Ωστόσο, ενόψει της νέας Οδηγίας, η οποία προβλέπει αναλυτικά ένα αυστηρό πλαίσιο ελέγχου, στο οποίο ο πιστωτικός φορέας οφείλει να επαληθεύει κάθε πληροφορία που του παρέχεται μέσω παραπομπής σε δικαιολογητικά από ανεξάρτητα εξακριβώσιμες πηγές αλλά και διά μέσου της έρευνας σε βάση δεδομένων, δεν καταλείπονται μάλλον πολλά περιθώρια για εφαρμογή της διάταξης. Με άλλα λόγια, ως προς την προϋπόθεση της αιτιώδους συνάφειας, δύσκολα ο πιστωτικός φορέας θα μπορούσε να επικαλεστεί ότι η παροχή π.χ. εσφαλμένων ή αναληθών πληροφοριών από πλευράς του καταναλωτή συντέλεσε ή επαύξησε την ζημία του λόγω εσφαλμένης διεξαγωγής ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας αφού εν τέλει όχι η αναλήθεια των πληροφοριών αλλά η πλημμελής διασταύρωση των στοιχείων από τον πιστωτικό φορέα θα είναι η κρίσιμη αιτία.

7.4. Η αδικοπρακτική ευθύνη (ΑΚ 914, ΑΚ 919)

Η αδικοπρακτική ευθύνη ως βάση ευθύνης του πιστωτικού φορέα σε περίπτωση αθέτησης των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα έχει γίνει δεκτή σε έναν βαθμό από θεωρία και νομολογία. **Η υπαίτια παράβαση της υποχρέωσης παροχής πληροφόρησης στον καταναλωτή αλλά και της υποχρέωσης διεξαγωγής ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας πρέπει να είναι και παράνομη.** Η έννοια του παρανόμου στην ΑΚ 914 περιλαμβάνει πράξεις ή παραλείψεις που παραβιάζουν επιτακτικό ή απαγορευτικό κανόνα δικαίου (προσβολή απολύτου δικαιώματος ή παραβίαση προστατευτικού εννόμων συμφερόντων κανόνα δικαίου) ή τη γενική υποχρέωση ασφάλειας και προστασίας των άλλων, απορρέουσας από τις γενικές ρήτρες που καθιερώνουν τις αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών¹⁸⁴.

Από τις βάσεις θεμελίωσης του παρανόμου, η νομολογία έχει κάνει δεκτή την υπαγωγή της παράλειψης του πιστωτικού ιδρύματος να τηρήσει της υποχρεώσεις του στο πλαίσιο σύναψης σύμβασης καταναλωτικής πίστης¹⁸⁵ στην αντίθεση προς τη γενική υποχρέωση πρόνοιας και ασφάλειας με βάση την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη. Αντιμετωπίζεται, δηλαδή, η παράλειψη π.χ. ενημέρωσης του αντισυμβαλλομένου του πιστωτικού ιδρύματος ως αντισυναλλακτική και αντίθετη στη γενική υποχρέωση επιμέλειας συμπεριφορά. Η ίδια προβληματική εμφανίζεται και σε άλλες περιπτώσεις επιβαλλόμενων μέσω ειδικών νομοθετημάτων υποχρεώσεων πληροφόρησης προς τους αντισυμβαλλομένους των πιστωτικών ιδρυμάτων π.χ υποχρέωση ενημέρωσης πριν την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών. Και σε αυτές τις περιπτώσεις η νομολογία έχει κάνει δεκτή τη θεμελίωση του παρανόμου στην γενική υποχρέωση πρόνοιας και ασφάλειας¹⁸⁶ Μερίδα της θεωρίας συμφωνεί με τη θεμελίωση ευθύνης από αδικοπραξία σε περίπτωση παραβίασης των υποχρεώσεων του πιστωτικού φορέα είτε ως κανόνων δικαίου που προστατεύουν τα ιδιωτικά συμφέροντα των μεμονωμένων καταναλωτών έναντι των πιστωτικών φορέων¹⁸⁷ είτε, σε κάθε περίπτωση, ακολουθώντας τη νομολογία περί αντίθεσης της ως άνω συμπεριφοράς στη γενική υποχρέωση πρόνοιας και ασφάλειας με βάση την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη, η οποία εξειδικεύεται σε επιμέρους υποχρεώσεις βάσει των νομοθετημάτων¹⁸⁸.

¹⁸⁴ Σταθόπουλος Μ., ο.π., 2018, σ.963, Γεωργιάδης Απ, ο.π. 2015, σ.660.

¹⁸⁵ ΑΠ 1073/2023 areiospagos.gr, ΜΠΠΕιρ 221/2022 ΤΝΠ «Ισοκράτης»

¹⁸⁶ Ενδεικτικά ΑΠ 63/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 113/2022 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 244/2016 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΜΠρωτΑθ 5590/2023 ΤΝΠ «Ισοκράτης»

¹⁸⁷ Δεσποτίδου Αν., ο.π., σ.254, Τασίκας Απ, ο.π., 2011, σ.2298

¹⁸⁸ Πούλου Ελ., ο.π. 1343

Ωστόσο, μπορούν να διατυπωθούν έντονες επιφυλάξεις απέναντι σε αυτή την τοποθέτηση. Η υποχρέωση προς παροχή πληροφόρησης γεννάται έναντι του αντισυμβαλλομένου καταναλωτή στο πλαίσιο της συναλλακτικής του σχέσης με τον πιστωτικό φορέα και όχι ως γενική υποχρέωση έναντι του καθενός, παραβίαση της οποίας θα δημιουργούσε αδικοπρακτική ευθύνη. Η συρροή της αδικοπρακτικής με την ενδοσυμβατική ευθύνη υπάρχει, άλλωστε, μόνον αν ελλείψει του συμβατικού δεσμού η πράξη ή η παράλειψη του ευθυνόμενου διατηρεί αυτοτελώς τον παράνομό της χαρακτήρα. Ορθότερο, λοιπόν, είναι να αντιμετωπίζονται οι ως άνω διατάξεις ως πηγές παρεπόμενων υποχρεώσεων στο πλαίσιο του συμβατικού δεσμού μεταξύ του πιστωτικού φορέα και του καταναλωτή και όχι ως διατάξεις η παραβίαση των οποίων γεννά αδικοπρακτική ευθύνη¹⁸⁹.

Ειδικότερα για την ΑΚ 919, ως βάση ευθύνης στην υπό κρίση περίπτωση, θα πρέπει να διαπιστωθεί δόλια (αρκεί και ενδεχόμενος δόλος) και αντίθετη στα χρηστά ήθη συμπεριφορά του πιστωτικού φορέα με αποτέλεσμα την βλάβη της περιουσίας του καταναλωτή. Σε εξειδίκευση αυτής της συμπεριφοράς και με άξονα την νομολογία που έχει διαμορφωθεί σχετικά με αδικοπρακτική ευθύνη πιστωτικού ιδρύματος με βάση την ΑΚ 919¹⁹⁰, απαιτείται για κατάφαση της ευθύνης μια αδικαιολόγητα και ακραία αποκλίνουσα από τη συνηθισμένη τραπεζική πρακτική συμπεριφορά προκαλούσα δυσανάλογη ζημία στο αντισυμβαλλόμενο του πιστωτικού ιδρύματος μέρος¹⁹¹. Αν και λογικά δεν μπορεί να αποκλειστεί, η ευθύνη λόγω παράλειψης πληροφόρησης του καταναλωτή-αντισυμβαλλομένου δυσχερώς μπορεί να θεμελιωθεί στην ως άνω διάταξη.

8. Καταληκτικές παρατηρήσεις-Συμπεράσματα

Η Οδηγία 2023/2225/ΕΕ εισήγαγε καινοτομίες και αλλαγές στην ρύθμιση της καταναλωτικής πίστης στην ΕΕ με άξονα τις ακόλουθες παραδοχές: Η Οδηγία 2008/48/ΕΚ εμφάνιζε αδυναμίες τόσο εξαιτίας ασαφειών στην διατύπωσή της (π.χ. στην ρύθμιση του ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας) όσο και λόγω του αποκλεισμού από το πεδίο εφαρμογής της προϊόντων καταναλωτικής πίστης υψηλού κόστους. Η ψηφιοποίηση, παράλληλα, όχι μόνο ανέδειξε νέα προϊόντα καταναλωτικής πίστης αλλά δημιούργησε και την ανάγκη εκσυγχρονισμού των διατάξεων της Οδηγίας, ιδίως αυτών που αφορούν την ενημέρωση του οφειλέτη. Από την άλλη, οι κρίσεις που μεσολάβησαν από την ψήφιση της Οδηγίας 2008/48/ΕΚ, αυτή του 2007-2008 αλλά της covid-19, υπογράμμισαν την ανάγκη ενίσχυσης της πρόληψης της υπερχρέωσης και της εξασφάλισης βελτιωμένου πλαισίου προστασίας των καταναλωτών.

Στο πλαίσιο αυτό, επιτυχημένη ήταν η διεύρυνση του αντικειμενικού πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας στις πιστώσεις κάτω των 200 ευρώ και στις άτοκες χωρίς επιβαρύνσεις πιστώσεις. Ωστόσο, εκτός πεδίου εφαρμογής παραμένουν οι πιστώσεις μέσω πλατφορμών crowdfunding όταν οι χρηματοδότες δεν είναι πιστωτικοί φορείς/μεσίτες πιστώσεων και οι πιστώσεις άτοκες και χωρίς επιβαρύνσεις πιστώσεις που παρέχονται χωρίς την παρεμβολή τρίτου χρηματοδότη. Σε αυτό το πλαίσιο, επιπλέον ρυθμίσεις σε ενωσιακό ή εθνικό επίπεδο ίσως να ήταν χρήσιμες.

Η αναμόρφωση του πλαισίου της ενημέρωσης του καταναλωτή και η προσαρμογή του στα σύγχρονα δεδομένα της ψηφιακής αγοράς ήταν επιβεβλημένη. Στο πεδίο αυτό, ωστόσο, η

¹⁸⁹ Καλλιμόπουλος Γ./Καραγιάννης Κ./Τσολακίδης Ζ., «Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών», Π.Ν.Σάκκουλας, 2019, σ. 104, 257, 262-264

¹⁹⁰ ΑΠ 1242/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 5052/1990 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ

¹⁹¹ Καλλιμόπουλος Γ./Καραγιάννης Κ./Τσολακίδης Ζ., ο.π., σ.269

απλοποίηση της πληροφόρησης αλλά και μια πιο διευκρινιστική ρύθμιση σχετικά με την προσαρμογή της παρεχόμενης πληροφόρησης στο μέσο δια του οποίου παρέχεται στον καταναλωτή ενδεχομένως να ήταν προτιμότερη.

Περαιτέρω, η ρύθμιση του ελέγχου πιστοληπτικής ικανότητας στην Οδηγία 2023/2225/ΕΕ είναι αρκετά πιο σαφής και αυστηρή από την αντίστοιχη της Οδηγίας 2008/48/ΕΕ, ευθυγραμμίζεται, δε, με την ρύθμιση της Οδηγίας 2014/17/ΕΕ για την στεγαστική πίστη: Η αναλυτική και συγκεκριμένη αναφορά στην διαδικασία που πρέπει να ακολουθεί ο πιστωτικός φορέας, τα κριτήρια και τα δεδομένα που οφείλει να λαμβάνει υπόψη, την λειτουργία των βάσεων δεδομένων και, κυρίως, τις συνέπειες της αξιολόγησης αναβαθμίζει το επίπεδο προστασίας του καταναλωτή στην Οδηγία αλλά και εξομαλύνει τις σημαντικές διαφορές που εντοπίζονται ανά κράτος μέλος στο πεδίο αυτό. Ωστόσο, η ρύθμιση ενδεχομένως αντιμετωπίζει τον κίνδυνο υπερχρέωσης με έναν τρόπο πατερναλιστικό, αποκλείοντας απόλυτα την χορήγηση πίστωσης σε κάθε περίπτωση μη θετικής αξιολόγησης, ιδίως αν αντιληφθούμε την φύση της καταναλωτικής πίστης (χρηματοδότηση έκτακτων αναγκών, μικρά ποσά πίστωσης, βραχυπρόθεσμος ορίζοντας αποπληρωμής)

Επιπλέον, μια σειρά από καινοτομίες της Οδηγίας επισημαίνουν την γενική υποχρέωση του πιστωτικού φορέα να λειτουργεί με έντιμο, δίκαιο, διαφανή και επαγγελματικό τρόπο και να λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα και τα συμφέροντα του καταναλωτή από την διαφήμιση της πίστωσης μέχρι το στάδιο μετά την κατάρτιση της σύμβασης, ή ακόμα, και σε περίπτωση υπερημερίας του καταναλωτή. Οι υποχρεώσεις επαγγελματικής δεοντολογίας, η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών και συμβουλευτικών υπηρεσιών υπερχρέωσης, η λήψη μέτρων για αποφυγή της αναγκαστικής εκτέλεσης, οι περιορισμοί των επιτοκίων και των λοιπών χρεώσεων της σύμβασης εισάγονται με την Οδηγία 2023/2225/ΕΕ στο πλαίσιο αυτής της γενικής υποχρέωσης.

Η νέα Οδηγία για την καταναλωτική πίστη επιτυχημένα ως ένα βαθμό επιδιώκει την βελτίωση του ρυθμιστικού πλαισίου της καταναλωτικής πίστης και την προσαρμογή του στα σύγχρονα δεδομένα. Αν και η Οδηγία είναι πλήρους εναρμόνισης, τα κράτη-μέλη έχουν περιθώρια ρυθμιστικών επιλογών, μέσω των διακριτικών ευχερειών που τους αποδίδονται από την Οδηγία αλλά μέσω του καθορισμού των κυρώσεων σε περίπτωση παραβίασης των διατάξεων αυτής. Από τις κυρώσεις, για τις οποίες, εν πολλοίς, δεν υπάρχει εναρμόνιση, πλην των λίγων διατάξεων για τις διοικητικές κυρώσεις, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό και η αποτελεσματικότητα της νέας Οδηγίας. Οι γενικές διατάξεις του ΑΚ, δε, αν και χρήσιμες, δεν φαίνεται, λόγω σημαντικών αποδεικτικών δυσχερειών να ικανοποιούν απολύτως το αίτημα αποτελεσματικής εφαρμογής της Οδηγίας και αντιστοίχως, προστασίας του καταναλωτή. Επομένως, ο ρόλος του εθνικού νομοθέτη αλλά και των δικαστηρίων θα είναι καθοριστικός στην αξιοποίηση της Οδηγίας ως μέσου προστασίας των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή-δανειολήπτη και δημιουργίας της ενιαίας εσωτερικής αγοράς καταναλωτικών πιστώσεων στην ψηφιακή εποχή.

Βιβλιογραφία:

Ελληνική:

- Αλεξανδρίδου Ελ. (επιμ.) «Το Νέο Δίκαιο Προστασίας του Καταναλωτή», Νομική Βιβλιοθήκη, 2023

- Γεωργιάδης Απ. «Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου», Π.Ν. Σάκκουλας, 2012
- Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Π.Ν. Σάκκουλας, 2015
- Γεωργιάδης Απ. Ειδικό Ενοχικό, Ειδικό Μέρος Ι, Π.Ν. Σάκκουλας, 2017
- Γεωργιάδης Απ.(επιμ.), Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, Π.Ν. Σάκκουλας, 2023
- Γεωργιάδης/Σταθόπουλος Αστικός Κώδικας- κατ'άρθρο ερμηνεία. Γενικές Αρχές, Τόμος Ιβ (άρθρα 127-286), Π.Ν. Σάκκουλας, 2016
- Γεωργιάδης Απ. «Η εναρμόνιση του ιδιωτικού δικαίου στην Ευρώπη», ΝοΒ 1994, σ.329 επ.
- Γκόρτσος Χ. «Δίκαιο Προστασίας του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών : Περιεχόμενο και Ιδιαιτερότητες», ΧρΙΔ, σ. 163επ.
- Γιοβαννόπουλος Ρ., «Προστασία δανειολήπτη στα δάνεια σε αλλοδαπό νόμισμα», ΕπισκΕΔ 2014, σ. 647 επ.
- Δέλλιος Γ. «Η προτεινόμενη ρύθμιση για την πρόωρη αποπληρωμή καταναλωτικών πιστώσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών αναθεώρησης της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚ», ΕφΑΔ 2008, σ.28 επ.
- Δεσποτίδου Αν. «Υποχρεώσεις και Ευθύνη Τραπεζών από τη Χορήγηση Προϊόντων Καταναλωτικής και Στεγαστικής Πίστης», Αρμ 2021 (2), σ. 230 επ.
- Καραγιάννης Κ. «Προσέγγιση μιας περίπτωσης ανεπίτρεπτης σύνδεσης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με την αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας», ΧρηΔικ 2010, σ.311 επ.
- Καλλιμόπουλος Γ./Καραγιάννης Κ./ Τσολακίδης Ζ., «Δίκαιο Τραπεζικών Συναλλαγών», Π.Ν.Σάκκουλας, 2019
- Καραμπατζός Αντ., «Ιδιωτική Αυτονομία και Προστασία του Καταναλωτή», Π.Ν.Σάκκουλας, 2016
- Κλαβανίδου Δ., «Καταναλωτικά Δάνεια-Δογματική θεώρηση και συναφή πρακτικά ζητήματα», Εκδόσεις Σάκκουλα, 1998
- Κλαβανίδου Δ., «Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού στις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης», σε «Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο», 2019, σ.33επ.
- Λιβαδά Χρ., «Η εξέλιξη της αρχής του υπεύθυνου δανεισμού στο ενωσιακό δίκαιο με έμφαση στις ρυθμίσεις της υπό υιοθέτηση Οδηγίας για τις συμβάσεις πίστωσης σε ακίνητα κατοικίας», ΧρηΔικ 2/2012, σ.203 επ.
- Λιβαδά Χρ., «Το νέο ευρωπαϊκό ρυθμιστικό πλαίσιο για την καταναλωτική πίστη», Νομική Βιβλιοθήκη, 2008
- Μεντής Γ. «Η άμυνα και ελευθέρωση του υπερχρεωμένου οφειλέτη», Π.Ν. Σάκκουλας, 2012
- Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν. «Ζητήματα από τις νέες ρυθμίσεις για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, 2012
- Πελλένη-Παπαγεωργίου Αν., «Η νέα Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις καταναλωτικές συμβάσεις», ΝοΒ 2010, σ. 275 επ.
- Περάκης Ε, «Η αρχή του υπεύθυνου δανεισμού και η πρόσφατη κοινοτική Οδηγία για την καταναλωτική πίστη», ΧρηΔικ 2009, σ.352 επ.

- Πούλου Ελ. «Οι εκ του νόμου υποχρεώσεις πληροφόρησης ως μέσο προστασίας του καταναλωτή – Με αφορμή την Οδηγία 2008/48/ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης», ΕλλΔνη 2014, σ. 1328 επ.
- Ρόκας Ν./Γκόρτσος Χ./Μικρουλέα Αλ./Λιβαδά Χρ. «Στοιχεία τραπεζικού δικαίου», Νομική Βιβλιοθήκη, 2016
- Σταθόπουλος Μ./Χιωτέλλης Α./ Αυγουστιανάκης Μ., «Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο Ι», Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 1995
- Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2018
- Παπαρηγοπούλου-Σκορίνη Ξ., «Η προστασία του καταναλωτή στη σύμβαση εκτός εμπορικού καταστήματος», Π.Ν. Σάκκουλας, 1999
- Τασίκας Απ. «Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για προσυμβατική πληροφόρηση του καταναλωτή στην Οδηγία 2008/48 /ΕΚ για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και η ένταξή της στο σύστημα κανόνων ιδιωτικού δικαίου για την κατάρτιση της σύμβασης (διαφήμιση, προσυμβατικό στάδιο, σύναψη)», ΕλλΔνη 2009, σ.378 επ.
- Τασίκας Α. «Η υποχρέωση του πιστωτικού φορέα για αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας του καταναλωτή στην παροχή της καταναλωτικής πίστης», ΝοΒ 2011, σ.2284 επ.
- Τζάκας Δ. «Ο ν.4438/2016 για τον ενυπόθηκο δανεισμό και τα αρρύθμιστα ζητήματα», ΔΕΕ 8-9/2, σ. 1001 επ.
- Τσολακίδης Ζ., «Η αποζημίωση στην προσυμβατική ευθύνη», Π.Ν. Σάκκουλας, 2020
- Τσολακίδης Ζ. «Η έννοια του καταναλωτή μετά τον ν. 4512/2018», ΧρΙΔ 2018, σ.721 επ.
- Τσίρου Σ., «Η πιστωτική κάρτα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2007
- Σκόντζος Αθ., «Η προσυμβατική Ευθύνη», Νομική βιβλιοθήκη, 2022
- Χασάπης Χ., «Η Οδηγία 2014/17/ΕΕ σχετικά με τις συμβάσεις πίστωσης σε καταναλωτές για ακίνητα, που προορίζονται για κατοικία: Μια συνοπτική παρουσίαση», ΔΕΕ 6/2015, σ.
- Χιωτέλλης Α. «Προσωπικά Δεδομένα και Πιστοληπτική Ικανότητα, ΧρΙΔ 2010, σ. 302 επ.
- Ψυχομάνης Σ. « Τα τραπεζικά επιτόκια», ΝοΒ 1995, σ.5 επ.

Ξενόγλωσση:

- Amayuelas E., «A Third Directive on Consumer Credit», European Review of Contract Law, 20, 2024, 1-24
- Cherednychenko O. «The proposal for a new EU Consumer Credit Directive: towards responsible lending in the digital age?», Law and Financial Markets Review, 15, 2021
- Cherednychenko, O. O., & Meindertsmā, J. M., . Irresponsible lending in the post-crisis era: Is the EU Consumer Credit Directive fit for its purpose? Journal of Consumer Policy, 42, 2019, 483–519.
- Cherednychenko O.O., «On the Bumpy Road to Responsible Lending in the Digital Marketplace: The New EU Consumer Credit Directive», Journal of Consumer Policy, 47, 2024, 241-270
- Howells G., Twigg-Flesner C., Wilhelmsson T., «Rethinking EU Consumer Law», Routledge, 2017

- Rott P., «The Balance in Consumer Protection Between Substantive Law and Enforcement», European Review of Private Law, 31, I. 4,2023